

Қамқор, Мейірімді Аллаһтың атымен!

39 ТАРАУ

Көрші хақысы жайлы және соған байланысты үкімдер¹ жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Аллаһқа құлшылық қылыңдар. Оған еш нәрсені ортақ қоспаңдар. Және ата-анаға, жақындарға, жетімдерге, міскіндерге, жақын көршіге, бөгде көршіге, жан жолдасқа, жолда қалғандарға және қол астындағыларға жақсылық қылыңдар...» **«Ниса» сүресі, 36 аят.**

303. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Жебірейіл маған көршімен жақсы қарым-қатынаста болу керектігі жайлы өсиет айтқаны сонша, мен керек десеніз көршіге мұра қалдыру керек пе, деп қалдым. **Аль-Бухари, Муслим.**

304. Хабар бойынша, Абу Зарр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, маған: «Иә Абу Зарр, ет пісірген кезде, көршілеріңнің қамын ойлап көбірек су қос», – деді. **Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген тағы да бір нұсқасында, Абу Заррдың былай деп айтқаны келтіріледі:

Менің сүйікті досым, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, маған былай деп өсиет етті: «Ет пісірген уақытыңда көбірек су қос та, одан кейін көршілеріңе барып оларды өзінің ретінше үлестіріп бер.»

305. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

«Аллаһтың атымен ант етемін, иман келтірмейді, Аллаһтың атымен ант етемін, иман келтірмейді, Аллаһтың атымен ант етемін, иман келтірмейді!» Одан: «Кім, иә Аллаһтың елшісі!» – деп сұрады. Ол: «Көршісі оның залымдығынан тыным таппаған адам» – деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Және осы хадистің Муслим келтірген нұсқасында Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Көршісі оның жебірейінен тыным таппаған адам, Жәннәтқа кірмейді.

306. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Иә Мұсылман әйелдер, ешбір көрші, қойдың тұяғы тұрғысында болса да, көршісіне жақсылық жасауды арсынбасын (не болмаса ұмытпасын). **Аль-Бухари, Муслим.**

307. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер көрші көршісінің үйінің қабырғасына тақтай орнатқысы келсе, оған көршісі қарсы болмасын (яғни рұқсат етсін)

Осыны айтты да, Абу Хурайра өзін тыңдап отырған адамдарға былай деді:

Неге мен сендердің, осыны орындаудан бас тартатындарыңды көремін?! Аллаһтың атымен ант етемін, бұдан былай да мен осыны сендерге айтудан жалықпаймын! **Аль-Бухари, Муслим.**

308. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда өзінің көршісіне жамандық жасамасын. Кім де кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда қонағын жақсы қарсы алсын. Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда жақсылықты сөйлесін не болмаса үндемесін. **Аль-Бухари, Муслим.**

309. Хабар бойынша, Абу Шурейха аль-Хазаби, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда өзінің көршісіне жақсылық жасасын. Кім де кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда қонағын жақсы қарсы алсын. Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда жақсылықты сөйлесін не болмаса үндемесін. **Осы күйінде бұл хадисті Муслим келтіреді, ал аль-Бухари болса жартылай келтіреді.**

310. Хабар бойынша, Аиша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде мен: «Иә Аллаһтың елшісі, менің екі көршім бар, олардың қайсысына сый беруім керек?²» – дедім. Ол: «Қайсысының есігі саған жақын болса, соған» – деді. **Аль-Бухари.**

311. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ Тағаланың алдында жолдастардың ішіндегі ең жақсысы, жолдасымен жақсы қарым-қатынаста болғаны жатады, ал Аллаһ Тағаланың алдында көршілердің ішіндегі ең жақсысы, көршісімен жақсы қарым-қатынаста болғаны жатады. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис» деп келтіреді.**

² Бұл жерде оның сыйлыққа бір ғана заты бар, не болмаса аз ғана бір кісіге жетерлік қана тамағы бар, сонда көршінің қайсысына беруім керек, деп тұр.

¹ Мұнда шариғатта құран аяттарымен және хадистермен бекітілген үкімдер жайлы айтылып жатыр.

40 ТАРАУ

Ата-ананы құрметтеу және жақсы қарым-қатынаста болу және туыскандық байланысты үзбеу жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Аллаһқа құлшылық қылыңдар. Оған еш нәрсені ортақ қоспаңдар. Және ата-анаға, жақындарға, жетімдерге, міскіндерге, жақын көршіге, бөгде көршіге, жан жолдасқа, жолда қалғандарға және қол астындағыларға жақсылық қылыңдар...» **«Ниса» сүресі, 36 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Раббыларыңнан қорқыңдар. Сол арқылы өзара сұрасқан Аллаһтан және туыстардан (безуден) қорқыңдар...» **«Ниса» сүресі, 1 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Олар, Аллаһтың жалғастырылуын әмір еткен нәрсесін жалғастырып,...» **«Рағид» сүресі, 21 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Адам баласына әке-шешесіне жақсылық жасауды нұсқадық...» **«Ғанкабут» сүресі, 8 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Раббың, Өзіне ғана ғибадат етулеріңді, әке-шешеге жақсылық қылуларыңды әмір етті. Ал егер ол екеуінің бірі немесе екеуі де кәрілікке жетсе: «Туһ» деме (кейіс білдірме). Сондай-ақ ол екеуін зекіме де, ол екеуіне сыпайы сөз сөйле. Ол екеуіне кішірейіп мархамет құшағын жай да: «Раббым! Ол екеуі мені кішкентайда тәрбиелегендей Сен де оларды мархеметіңе бөлей көр!», - де.» **«Ісра» сүресі, 23-24 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Адамдарға: ата-анасына қайырласуды бұйырдық. Ананың оған мешеулік (көтергені) үстіне мешеулікпен жүкті болып, екі жылда омыраудан айыруы бар. Маған және әке-шешеге шүкір ет...» **«Лұқман» сүресі 14 аят.**

312. Хабар бойынша, Абу Абд ар-Рахман Абдуллаһ бин Мас'уд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде мен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Аллаһтың, бәрінен де жақсы көретін амалы қайсы?», – деп сұрадым. Ол: «Өз уақытында оқылған намаз», – деп жауап берді. Мен: «Одан кейін ше?», – деп сұрдым. Ол: «Ата-анаға құрмет көрсету», – деді. Мен: «Одан кейін ше?», – деп сұрадым. Ол: «Аллаһ жолындағы күрес», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

313. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Баласы әкесінің құлшылықта жүргенін есітіп оны одан сатып алып, босатып жіберген кезде ғана (әкесінің алдындағы балалық) борышын өтей алады. **Муслим.**

314. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда қонағын жақсы қарсы алсын.

Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда туыскандарымен қарым-қатынасын үзбесін. Кімде-кім Аллаһқа және Ахирет күніне иман келтірген болса, онда жақсылықты сөйлесін не болмаса үндемесін. **Муслим, аль-Бухари.**

315. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ бүкіл жаратылысты жасады, ал осыны бітірген кезде орындарынан туыскандық байланыстар тұрды да: «Бұл – саған айырылушылықтан сыйынатындардың (пана іздейтіндердің) орны», – деді. Бұл айтылғанға Ол: «Мен сендерді ұстанатындарды сыйлап, ал сендермен үзетіндерді үзсем, сендер осыған риза боласыңдар ма?», – деді. Олар: «Иә», – деді. Сонда Ол: «Бұл сендерге сыйланады», - деді. Осыдан кейін Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Қаласаңдар былай деп айтылған аятты оқыңдар: «Егер іс басына келетін болсаңдар (немесе бет бұрсаңдар) сендерден жер жүзінде бұзақылық істеу, жақындық байланысын үзу үміт етілмей ме (яғни солай істер едіңдер)? Олар, Аллаһ, лағынет етіп, саңырау және көздерін соқыр қылғандар». **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген нұсқасында, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Аллаһ Тағала айтты: «Сендерді ұстанғандарды марапаттаймын да, ал сендермен қатынасын үзгендермен Мен де үземін».

316. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір кісі келді де: «Ия Аллаһтың елшісі, адамдардың ішінде жақсы қарым-қатынас жасауыма ең лайықтысы кім?», – деп сұрады. Ол: «Сенің шешең», – деді. Ол адам: «Одан кейін ше?», - деп сұрады. Ол: «Сенің шешең», – деді. Ол адам: «Одан кейін ше?», - деп сұрады. Ол: «Сенің шешең», – деді. Ол адам: «Одан кейін ше?», - деп сұрады. Сонда ғана ол: «Сенің әкең», – деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген нұсқасында, ол адам:

«Иә Аллаһтың елшісі, адамдардың ішінде жақсы қарым-қатынас жасауыма ең лайықтысы кім?», – деп сұрағанда, Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сенің шешең, одан соң шешең, одан соң әкең, одан соң жақын туыстарың», – деп жауап берді.

317. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Әке-шешесінің бірінің қартайғанын көріп Жәннәтқа кірмегенге неткен масқара және де неткен масқара¹. **Муслим.**

¹ Мұнда әке-шешеге жақсы қарым-қатынас көрсеткенге Жәннәт бар екендігі белгілі болғандықтан, сондай мүмкіншілікке ие болған адамдардың, яғни әке-шешесінің қартайған кезінде жақсы қарым-қатынас таныта алмағандарға «масқара», деп айтылып жатыр.

318. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде бір адам: «Иә Аллаһтың елшісі, менің туысқандарым бар. Мен олармен туысқандық байланысымды үзбеймін, ал олар болса араласқысы келмейді, мен оларға жақсылық жасаймын, ал олар болса маған залымдық жасайды, мен оларды сыйлаймын, ал олар болса менімен надан адамдар секілді сөйлеседі», – деді. Бұған ол: «Егер жағдай, шынымен-ақ сен айтқандай болса, онда сен олардың аузын ыстық күлмен толтырып жатырсың, және Аллаһтан саған оларға қарсы көмекші болады!», – деді. **Муслим.**

«Олардың ауыздарын ыстық күлмен толтырасың», деген сөз, ол «сен оларды ыстық күлмен тамақтандырасың», дегені. Сонымен оларға сол істеген күнәлері үшін жіберілетін жаза, ауызға салынған ыстық күлмен тең болғаны. Және де оларға біреу жақсылық жасағаннан жақсылық жасаушыға ештеңе болмайды, ал олар болса оны ренжіткені үшін үлкен күнәға батады, ал Аллаһ болса бұл туралы жақсырақ біледі.

319. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім ризығының көбеуін және өмірінің ұзаруын қаласа, туған туысқандарымен қарым-қатынасын үзбесін. **Аль-Бухари, Муслим.**

320. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Ансарлардың ішінде пальма ағаштарын ең көп иемденген Абу Тальха болатын, ал дүниелерінің ішіндегі оған ең қатты ұнайтыны мешіттің алдында орналасқан Байрақа (атты пальмалы тоғай) болатын. (Ол тоғайға) Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, таза суынан ішуге жиі келіп тұратын.

Анас сөзін былай жалғастырды:

Ал мына аят түскен кезде: «Сүйген нәрселеріңді Аллаһ жолында жұсамайынша, әсте жақсылыққа жете алмайсыңдар...» - Абу Тальха Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: «Иә Аллаһтың елшісі, Ұлы Аллаһ Тағала: «Сүйген нәрселеріңді Аллаһ жолында жұсамайынша, әсте жақсылыққа жете алмайсыңдар...», - деді», – ал менің ең сүйікті нәрсем, ол Байраха, сондықтан ол Аллаһ жолындағы берген садақам болсын, ал мен болсам онымен жақсылыққа жетіп, о дүниеге дайындаған сауабым болсын деп үміттенемін», – деді. Бұған Аллаһтың елшісі, Оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Тамаша! Бұл дүние табыс әкеледі, әлбетте табыс әкеледі! Мен сенің айтқан сөздеріңді естідім, расында, мен оны туысқандарың мен жақындарыңа беруің керек, деп ойлаймын», – деді. Осыдан кейін ол оны туысқандары мен әкесімен (не шешесімен) ағайындас ағасының баларына бөліп берді. **Аль-Бухари, Муслим.**

321. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: «Аллаһтың атымен ант етемін, мен көшіп келемін (хижра жасаймын) және жихадқа қатысамын, өйткені мен Аллаһ Тағаланың сауабын алғым келеді», – деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сенің ата-анаңнан тірісі бар ма?», – деп сұрады. Ол: «Иә олардың екеуі де тірі», – деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, одан: «Сен Аллаһ Тағаланың сауабын алғың келеді ме?», – деп сұрады. Ол: «Иә», - деді. Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Онда кері орап да, ата-анаңмен жақсы қарым-қатынаста болып (құрметте де, оларға қызмет ет)!!», – деді. **Аль-Бухари, Муслим. Бұл жерде Муслимнің нұсқасы беріліп отыр.**

Бұл хадистің екі «Сахихте» де келтірілген нұсқасында, Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір адам келіп: «Мен Жихадқа қатысқым келеді» – дегеніне, ол:

«Сенің ата-анаң тірі ме?», – деп сұрады, ол адам: «Иә», – деді, сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Онда бар күшіңді соларға жұмса!», – деді.

322. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Туысқандық қарым-қатынасты үзбейтін, (- ол оған қандай қарым-қатынас жасаса) сонымен ғана жауап беретін емес, шындығында, туысқандық қарым-қатынасты үзбейтін - ол туыстарының онымен қарым-қатынасын үзгеніне қарамастан, олармен араласын тоқтатпайтын! **Аль-Бухари.**

323. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтың Күрсісіне ілулі тұрған туыстық байланыстыр былай дейді: «Аллаһ бізді ұстанғандарға суап береді де, бізді ұстанбағандарды Өзінен алыстатады.» **Аль-Бухари, Муслим.**

324. Хабар бойынша, діндарлардың анасы Маймун бинт аль-Харис, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, бір кездері Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, рұқсатынсыз бір күнді босатып жібереді. Ал оның кезегі болған бір күні Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келген кезінде, оған былай дейді:

“Иә Аллаһтың елшісі, мен күңімді босатып жібергенім саған мәлім бе?”, – деді. Ол: “Сен шынымен-ақ солай істедің бе?”, – деп сұрады. Мен: “Иә” – деп жауап бердім. Сонда ол: “Егер сен оны ағаңның балаларына берсең, сауабың көбірек болар еді”¹, – деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

¹ Бұл хадисті түсіндірушілердің көбі, құлды босатқаннан гөрі туған-туысқандарға көмек көрсеткенің сауабы көбірек, дейді. Ал кейбір тәпсірлеушілер болса олай емес, бұл хадисте, ол сөздер, сол кезде Маймунның туысқандары көмекке өте мұқтаж боландақтан айтылған, дейді.

325. Хабар бойынша, Асма бинт Абу Бакр ас-Сиддик, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде маған Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өмірі кезінде көпқұдайшыл болған шешем келді. Сол кезде мен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ақыл сұрап: «Маған, менен бір нәрсе сұрап шешем келді, онымен қарым-қатынас жасауым керек пе?», – дедім. Ол: «Иә, сен солай істеуің (араласуың) керек», – деп жауап берді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Біреулер оны туған анасы дейді, ал кейбіреулер сүт анасы, деді, ал дұрысы алғашқысы.

326. Хабар бойынша, Зайнаб ас-Сакафийа, Абдуллаһ бин Масъудтың әйелі, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: «Иә әйелдер, үстеріндегі әшекейлерді берсеңдер де садақа беріңдер».

Зайнаб сөзін былай жалғастырды:

Осыдан кейін мен Абдуллаһ бин Масъудқа қайта келдім де: «Сен бай адам емессің, ал Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізге садақа беруді әмір етті, сондықтан оған барып мен үшін осы жағдайым жеткілікті ме¹, ал егер де олай болмаса, онда мен сендерге емес басқаларға (қаржымды) жұмсаймын», – дедім. Абдуллаһ: «Жоқ, оған өзің бар», – деді. Мен барғанымда, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, есігінің алдында ансарлардың ішінен менің сұрағым сияқты сұрағымен келген бір әйелді көрдім. Ал Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдарға өзіне деген терең құрмет сезімін оятатын, (сондықтан) біз, аз уақыт өтісімен бізге шыққан Билялдан: «Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кіріп екі әйел есігінің алдына келіп: өздерінің қаржыларын күйеулеріне және өздерінің асырап отырған жетімдеріне жаратады екен, сол оларға садақа ретінде есептеледі ме екен, деп сұрап жатыр деші, бірақ біздің кім екенімізді айтпа», – деп өтіндік. Осыдан кейін Билял Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кірді де, біздің қойған сұрағымызды айтты, сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Олар кімдер?», – деп сұрады. Билял: «Ансарлардың ішінен бір әйел мен Зайнаб», – деді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Қай Зайнаб?», – деп сұрады. Билял: «Абдуллаһтың әйелі», – деді, сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Бұл үшін оларға екі сауап бар, бірі – туысқандық байланысты ұстанғаны үшін, екіншісі – садақа бергені үшін», – деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

327. Хабар бойынша, Абу Суфиан Сахр бин Харб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жеткізген ұзын хадисте, ол Ираклмен² кездескенінде, Иракл Абу Суфианнан:

«Ол сендерге не істе, деп бұйырады?», – деп Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жайлы сұрағанда. Абу Суфиан: «Ол бізге, Тек бір Аллаһқа ғана құлшылық етіндер, Одан басқа ешкімге құлшылық етпеңдер және ата-бабаларыңның айтқанынан бас тартыңдар, намаз оқыңдар, тек шындықты сөйлеңдер, ізгілікті болыңдар және туаған-туысқандарыңмен байланысты үзбеңдер, дейді», – деп жауап берген. **Аль-Бухари, Муслим.**

328. Хабар бойынша, Абу Зарр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, сендер әлбетте қарат жайлы жиі айтылатын елді жаулап аласыңдар³.

Бұл хадистің басқа бір нұсқасында, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Сендер әлбетте қарат жайлы жиі айтылатын, Мысыр елін аласыңдар, сол кезде олармен жақсы қарым-қатынаста болыңдар, өйткені олар, расында, сендермен туыс болып келеді де, сондықтан олардың сендерден қамқорлық талап етулерінде хақылары бар. **Бұл хадистің үшінші бір нұсқасында, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:**

...сендер ол жерді жаулап алған кезде, тұрғындарымен жақсы қарым-қатынаста болыңдар, өйткені олар, расында, сендермен туыс болып келеді де, сондықтан олардың сендерден қамқорлық талап етулерінде хақылары бар. Немесе ол былай деді: / сендермен нағашы туыстарың болып келеді де, сондықтан олардың сендерден қамқорлық талап етулерінде хақылары бар. **Муслим.**

Ғалымдар былай дейтін:

Туыс болып келеді дегені ол, Исмаил пайғамбардың, оған Аллаһтың сәлемі болсын, шешесі (Ибраһим пайғамбардың, оған Аллаһтың сәлемі болсын, әйелі) Хаджар Мысырлық қыз. Ал нағашы туыстарың болады дегені ол, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, баласы Ибраһимнің шешесі Мариам да Мысырлық қыз болғаны болса керек.

329. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

«Жақын ағайындарыңа ескерт!», – деген аят түскеннен кейін, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзіне құрайштарды шақырып алып, олар жиналған кезде, келгендердің бәріне және олардың кейбіреуіне тікелей былай деді: «Иә бану қааб бин луайш⁴, оттан сақтаныңдар! Иә бану мурра бин қаъб, оттан сақтаныңдар! Иә бану абд манаф оттан сақтаныңдар! Иә бану хашим, оттан сақтаныңдар! Иә бану абд муталлиб оттан сақтаныңдар! Иә Фатима⁵, оттан сақтан! Расында, мен сендерді Аллаһтан еш қорғай алмаймын, бірақта

¹ Зайнаб өзінің балаларына, асыранды балдарына және күйеуіне ақшасын жарататын. Осыны садақа ретінде есептеуге жарайды ма, деп сұрап жатыр.

² Ираклий немесе Гераклий 1 – Византияның императоры, 610-641 жылдары басқарған.

³ Қарат – салмақ өлшемі.

⁴ Бұдан былай қарай хадисте құрайш руларының аттары аталды.

⁵ Бұл жерде Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қызына айтып жатыр.

менің сендермен туыстық байланысым бар, сондықтан мен оны әрқашан ұстанамын!» **Муслим.**

330. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ашық та жасырмай былай дегенін естігенмін: «Расында, бұл жанұяның¹ мүшелері менің қамқоршым емес. Менің қамқоршым тек Аллаһ және мұмин мұсылмандар, дегенмен мені олармен туысқандық қатынастар байланыстырады, сондықтан мен ол қатынастарды болашақта да үзбеймін!» **Аль-Бухари, Муслим. Мұнда аль-Бухаридің нұсқасы беріліп отыр.**

331. Хабар бойынша, Абу Айнуб Халид бин Зайд аль-Ансари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: «Маған Жәннәткә кіруіме көмектесетін бір амал айтшы», – деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Алаһқа құлшылық ет те Одан басқа ешкімге құлшылық етпе, намаз оқы, зекет төле және туысқандық қарым-қатынсты ұстан», – деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

332. Хабар бойынша, Сальман бин Амір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендерден кім аузын ашса құрмамаен ашсын, өйткені онда хайыр бар, ал егер құрма таппаса онда – сумен, өйткені, расында, ол тазартады.

Және де Сальман бин Амір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кедейге садақа беру ол тек қана садақа, ал туысқанға көмектесу ол екі нәрсе – садақа және туысқандық қарым-қатынасты ұстану². **Ат-Тирмизи «Жақсы хадис» деп келтіреді.**

333. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде менің жақсы көретін бір әйелім болды, бірақ ол Омарға (әкесіне), оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ұнамайтын³. Ақыр аяғында ол маған: «Ажырас!», – деді, бірақ мен көнбедім. Сонда Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп, болған жайдың бәрін айтып берді. Сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Онымен ажырас!», – деді. **Абу Дауд пен ат-Тирмизи «Жақсы хадис» деп келтіреді.**

334. Хабар бойынша, Абу Дарда, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, оған бір адам келіп:

«Менің әйелім бар, ал шешем болса онымен ажырас, дейді!», – деді. Абу Дарда болса: «Мен,

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Ата-ана ол Жәннәттің ортаңғы (ең жақсы) қақпасы, қаласаң сен сол қақпаны сақтай аласың не жоғалта аласың⁴», – деп айтқанын естідім.», – деді. **Ат-Тирмизи «Жақсы хадис», – деп келтіреді.**

335. Хабар бойынша, аль-Барға бин Азиб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Нағашы апаның дәрежесі шешенің дәрежесіндей. **Ат-Тирмизи «Сенімді хадис» деп келтіреді.**

Бұл тарауға байланысты көптеген «Сахих» хадистер келтіруге болады. Мысалыға, бұның алдында айтылып кеткен үнгірде жабылып қалған үш адам жайлы хадисті⁵, Журайдж жайлы хадисті⁶ келтіруге болады. «Сахих» кітабында бұдан да басқа осы тақырыпта көптеген хадистер бар, бірақ мен оның бәрін кітаб шілі ұзақ және қалың болып кетпесін, деп келтірмедім. Олардың ішіндегі маңыздысы болып Амр бин Аббас келтірген ұзын хадис жатады. Ол хадисте, діннің басты шарттары мен ислам өнегесінің басты қағидалары келтіріледі. Аллаһ қаласа мен ол хадисті «Үміт жайлы тарауда» келтіремін, ал сол хадистің бір бөлігінде былай делінеді:

Мен пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кірдім де: «Сен кімсің?», – деп сұрадым. Ол: «Пайғамбармын», – деп жауап берді. Мен: «Пайғамбар, деген кім ол?», – деп сұрадым. Ол: «Мені Аллаһ Тағала жіберді», – деді. Мен: «Ол саған не деп жіберді?», – деп сұрадым. Ол: «Ол мені адамдарға мына әмірлерін: туған-туыстарымен байланысты үзбеулерін, бұттарды жаруларын және тек қана Аллаһқа құлшылық етулерін, Аллаһтан басқа ешкімге құлшылық етпеулерін, баянда деп жіберді», – деді.

Амр бұл хадисті ары қарай соңына дейін баяндайды, Аллаһ Тағала бұл жөнінде жақсырақ біледі және күш беруші және көмек көрсетуші Аллаһ қана.

41 ТАРАУ

Ата-анаға құрметсіздік көрсетуге рұқсат жоқтығы және туысқандық қатынасты үзуге рұқсат жоқтығы жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Егер іс басына келетін болсаңдар (немесе бет бұрсаңдар) сендерден жер жүзінде бұзақылық істеу, жақындық байланысын үзу үміт етілмей ме (яғни солай істер едіңдер)? Олар, Аллаһ, лағынет етіп, саңырау және көздерін соқыр қылғандар.» **«Мухаммад» сүресі, 22-23 аяттар**

⁴ Бұл дегеніміз, сен ата-анаңа жақсы қарым-қатынас жасап сол қақта арқылы Жәннәтқа кіре аласың, не болмаса одан айрыласың, деген сөз.

⁵ № 12 хадис.

⁶ № 259 хадис.

¹ Абу Талиб жайлы, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әкесімен ағайындас ағасы жайлы айтылып жатыр.

² Демек туысқанға көмектескеннен адам екі сауап табады.

³ Бұл дегеніміз әкесі баласын, сол әйелінің әсерімен, діни борыштарына немғұрайлы қарайды, деп қорыққан.

Аллаһ Тағала айтты:

«Сондай, Аллаһқа берген серттерін бекіткеннен кейін бұзғандар және Аллаһтың, бірлесуін бұйырған нәрселерді бөлгендер әрі жер жүзінде бұзақылық істегендер, міне лағынет осыларға. Сондай-ақ мекеннің жаманы солардікі.» **«Рағьд» сүресі, 25 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Раббың, Өзіне ғана ғибадат етулеріңді, әкешешеге жақсылық қылуларыңды әмір етті. Ал егер ол екеуінің бірі немесе екеуі де кәрілікке жетсе: «Туһ» деме (кейіс білдірме). Сондай-ақ ол екеуін зекіме де, ол екеуіне сыпайы сөз сөйле. Ол екеуіне кішірейіп мархамет құшағын жай да: «Раббым! Ол екеуі мені кішкентайда тәрбиелегендей Сен де оларды мархеметіңе бөлей көр!», - де. **«Сра» сүресі, 23-24 аяттар.**

336. Хабар бойынша, Абу Бакр Нуфайъ бин аль-Харис, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдардан: «Сендерге ауыр күнәлерға не жататынын айтайын ба?» – деп үш рет сұрады. Біз: «Әрине, иә Аллаһтың елшісі!» – дедік. Сонда ол: «Бұл – көпқұдайшылық және әке-шешеге құрметсіздік таныту», - деді, осыны айтқанда, Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, шынтағына жантайып жатқан, сосын (шынтағын алып) отырды да: «Және де, расында, ол - өтірік айту және жалған куәлік беру!» – деп, қайталап айта бергені соншалық, біз: «Айтуын қойса екен!» – дегенше айта берді¹. **Аль-Бухари, Муслим.**

337. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Үлкен күнәлердің қатарына, көпқұдайшылдық, ата-ананы құрметтемеу, адам өлтіру, және жалған ант² беру жатады. **Аль-Бухари.**

Мұндағы жалған ант беру, ол беруші адамның біле тұра әдейіге берген анты жатады, өйткені ант беруші адамды ондай ант күнәға батырады.

338. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

«Адамның ата-анасына тіл тигізуі ауыр күнәлердің қатарына жатады». Адамдар: «Иә Аллаһтың елшісі, адамдар өзінің ата-анасына тіл тигізе алады ма?», – деп сұрады. Ол: «Иә солай болуы мүмкін, егер адам біреудің әкесін сөксе, ал ол болса жауап ретінде оның әкесін сөге бастайды, егер адам біреудің шешесін сөксе, ал ол болса жауап ретінде оның шешесін сөге бастайды!»³ - деді. **аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің «Сахихтердің» екеуінде де келтірілген тағы бір нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

«Расында, ата-анасын қарғаған, үлкен күнәлердің біріне батады!» Адамдар: «Иә Аллаһтың елшісі, адам өз ата-анасын қарғайды ма екен?», - деп сұрады. Ол: «Иә солай болуы мүмкін, егер адам біреудің әкесін сөксе, ал ол болса жауап ретінде оның әкесін сөге бастайды, егер адам біреудің шешесін сөксе, ал ол болса жауап ретінде оның шешесін сөге бастайды!», - деді.

339. Хабар бойынша, Абу Мухаммад Жубайр бин Мутым, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Үзуші Жәннәтқа кірмейді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Осы хадисті айтып жатып, Суфйан (бин Ыуайн): «(Үзуші) дегеніміз, ол – туысқандық байланысты үзуші», - деді.

340. Хабар бойынша, Абу Иса аль-Муъира бин Шуъба, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ Тағала сендерге аналарыңа құрметсіздік көрсетулеріңе, қол қайтаруларыңа (бас тарту), «Бер!» - деп айтуларыңа, және қыздарыңды тірідей көмуге⁴, тыйым салды. Және Ол сендердің даттаумен айналысуларыңды, адамдарға мұқтаждарыңмен және сұрақтарыңмен көп баруларыңды және де дүниелеріңді (бостан-бос) ысырап етулеріңді қаламайды. **Аль-Бухари, Муслим.**

«Қол қайтару», дегні ол – беруге мүмкіншілігі бар затты немесе беру керек затты бермей қол қайтару; «Бер!» деу, ол – сұрауға хақысы жоқ нәрселерді сұрау; «Даттаумен айналу», ол – біреуден естігенін, оның анық-қанығына жетпей: «Анау былай деп жатыр, мынау былай, деп жатыр», - деп сөз тасу жатады, өйткені, адамға, біреуден естігенін жеткізу, күнәдә жетіп асады, емес пе⁵; «Дүниені ысырап ету», ету», дегеніміз, ол – дүниені рұқсат етілмеген жерге жұмсау және оны сақтауға мүмкіншілік бола тұра сақтамау; «Адамдарға мұқтаждарыңмен және сұрақтарыңмен көп бару», дегеніміз, ол – орынсыз мазалау.

Бұл тақырыпқа, бұның алдындағы тарауда былай деп айтылған: «...Сендерді үзгенмен үземін»⁶, «...бізді үзгенмен үзеді»⁷, хадистерді де келтіруге болады.

¹ Бұл күнәлердің ауырлығын меңзегені соншалық, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтқан сөздеріне үлкен мән беріп, тыңдап отырған адамдардың көңілін бөлу үшін, өзінің тебіренгенін көрсеткен. Ол мәнділігі ерекше заттарды айтқанда, жиі осындай күйге түсетін болған, ал бұл жолы оның тебіренгені соншалық, отырған адамдар оған аяушылық танытқан.

² Дәлмә дәл аудармасы – опат ант.

³ Сонымен тікелей тіл тигізуден бөлек және ата-анаға тіл тигізуге алып келетін кез-келген амал күнә болып табылады.

⁴ Исламға дейін арабтар қыз туса намыс санап не болмаса тамақ жетпейді, деп қорқып, тірідей көметін.

⁵ Бұл да хадис.

⁶ №315 хадис

⁷ №323 хадис

42 ТАРАУ

Әкенің, ананың, туысқандардың, жұбайдың (осылардың бәрінің) достарына ж әне одан да басқа сыйлауға лайықты адамдарға құрмет көрсету жайлы.

341. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Әкесінің жақсы көрген адамдарымен қарым-қатынсты жалғастыру, құрмет көрсетудің ең жоғарғы сатысы болып табылады. **Муслим.**

342. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Динар, ол былай деді:

Бірде бір бәдәуи Меккеге бара жатқан жолында Абдуллаһ бин Омарды, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, кездестіреді. Сонда Абдуллаһ бин Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, оған сәлемін беріп, оны өзінің есегіне отырғызып, өзінің киіп жүрген сәлдесін береді.

Ибн Динар сөзін былай жалғастырды:

Сонда біз оған: «Аллаһ саған ақыл салсын, бұлар азға да риза болатын бәдәуилер ғой!», – дедік. Бұған Абдуллаһ бин Омар: «Расында, бұл адамның әкесін (менің әкем) Омар бин аль-Хаттаб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жақсы көрген және де расында, мен, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың ризашылығы болсын: «Құрмет көрсетудің ең жоғарғы түріне, адамның әкесінің жақсы көрген адамдарымен араласуы жатады», - дегенін естідім», – деп жауап береді. **Муслим.**

Бұл хадистің ибн Динардың айтуы бойынша Муслим келтірген басқа бір нұсқасында былай делінеді:

Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, әдетте Меккеге жолға шыққанда өзімен бірге, түйеде отырып шаршаған кезде мінетін есегін ала шығатын және басын сәлдемен орайтын. Бірде сол есегін мініп келе жатқан кезде, жанынан бір бәдәуи өтіп одан: «Сен пәлше дегеннің баласы емессің бе?», - деп сұрайды. Ол: «Иә», - деп жауап береді. Сонда ол оған өзінің есегін беріп: «Мынаған отыр» – дейді, және оған Өзінің сәлдесін беріп: «Мынаны басыңа ора», – дейді. Сонда оның жанында бірге келе жатқан жолдастары: «Сені Аллаһ кешірсін, сен оған өзіңнің демалғанда мінетін есегіңді бердің, басыңа орайтын сәлдеңді бердің!», – дей бастайды. Жауап ретінде ол, оларға: «Расында, мен, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Құрмет көрсетудің ең жоғарғы түріне, адамның, әкесі өлгеннен кейін де, әкесінің жақсы көрген адамдарымен араласуы жатады», - дегенін естідім, ал бұл адамның әкесі Омардың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, досы болған», - деді.

343. Хабар бойынша, Абу Усайд Малик бин Рабиъ ас-Саъди, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, болған кезде, оған бану салима руынан бір адам келді де: «Иә Аллаһтың елшісі, мен ата-анамның өлгенінен кейін де, оларға құрмет көрсете аламын ба?», – деп сұрды. Ол: «Иә, егер оларға дұға жасасаң, Аллаһтан олар үшін

кешірім сұрасаң, олардың артынан уәделерін орындасаң, өзің ата-ананың туысқандарымен байланысты жалғастырсаң және олардың достарын құрметтесең.» **Абу Дауд.**

344. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Мен Хадишаны, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, өмірімде көрмесем де, одан басқа Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, еш бір әйелінен, Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қатты қызғанған емеспін! Бірақта ол, оны жиі еске алып отыратын және де қой сойған кезде етін бөлшектеп оның етінен Хадишаның достарына да жіберіп отыратыны жиі кездесетін. Сонда мен: «Хадишадан басқа ешбір әйел болмап па!» – дейтінмін. Ал ол болса: «Расында, ол осындай да осындай болатын және менің одан балаларым болған», – дейтін. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің басқа бір нұсқасында Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай дегені келтіріледі:

Ал ол қой сойған кезде, оның достарына сыйлық ретінде жеткілікті түрде ет бергізетін.

Бұл хадистің Муслим келтірген нұсқасында Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай дегені келтіріледі:

Ал қой сойған кезде ол: «Хадишаның достарына ет жіберіндер», - дейтін.

Бұл хадистің «Сахихтердің» екеуінде де келтірген нұсқасында Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай дегені келтіріледі:

Бірде Хдишаның апасы Халә бинт Хувайлид, Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кіруге рұқсат сұрады, сонда оның рұқсат сұрағаны оған Хадишаның осылайша рұқсат сұрайтынын есіне салып жіберді де, ол: «Иә Аллаһ, бұл Халә бинт Хувайлид қой!», - деп қуанып кетті.

«Сахихтердің» кейбір нұсқасында, «қуанып кетті», деген сөздің орнына «тебіренді», деген сөз келтіріледі.

345. Хабар бойынша, Анас бин Малик, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде мен Жарир бин Абдуллаһ аль-Бажалимен сапарға шықтым. Ол жол бойы маған қызмет көрсетумен болды. Мен оған: «Бұлай істеме!», - дедім. Ал ол болса: «Расында мен, ансарлардың Пайғамбармен бірге үлкен бір істің істегенін көрдім, сонда мен өзіме-өзім, егер де мен осылардың бірімен сапарлас болсам, онда әлбетте оларға құрмет көрсетемін, деп ант бердім!»¹, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

¹ Жарирдің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, олай істеймін деп ант бергені, ол Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, мен оның жанындағыларға, деген сүйіспеншілігінің белгісі.

43 ТАРАУ

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жанұясына құрмет көрсету жайлы және олардың абыройларын түсіндіру.

Аллаһ Тағала айтты:

«...Әй Пайғамбардың үй-іші! Шын мәнінде, Аллаһ сендерден арамдықты аулақ қылып, өздеріңді тап-таза қылуды қалайды.» **«Ахзап» сүресі, 33 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Міне осы. Кім Аллаһтың белгілерін ұлықтаса; күдіксіз ол, жүректің тақуалығынан» **«Хаж сүресі» сүресі, 32 аят.**

346. Хабар бойынша, Йазид бин Хаййан былай дейді:

Бірде мен Хусайн бин Сабир және Амр бин Муслиммен бірге Зайд бин Аркамға, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, бардым. Біз оның жанына барып отырған кезде, Хусайн оған былай деді: «Иә Зайд, сен көп игілік таптың: сен Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көрдің, сен оның сөйлегенін естідің, сен онымен бірге жорықтарға қатыстың және оның артында тұрып намаз оқыдың! Расында, иә Зайд, сен көп игілікке жетістің, сондықтан бізге Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтқан сөздерін жеткізші!» Жауап ретінде оған Зайд: «Иә менің бауырымның баласы, мен қартайдым және бұл дүниеде көптен бері өмір сүремін, сондықтан мен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, естігенімнің бір бөлігін ұмытып қалдым, сондықтан білетінімді ғана қабыл алыңдар да, ал айтпаған нәрсем жайлы сұрамаңдар!»¹, - деді.

Ал содан соң ол былай деді:

Бірде біз Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Меке мен Мединаның арасындағы судың бастауы Хумда болған уақытта, ол орнынан тұрды да бізге хұтпа айта бастады. Ол Аллаһқа мақтау айтып, оған шүкірлік айтып болған соң, адамдарға уағыз айтып естеріне сала бастады!² Сосын ол былай деді: «Содан соң: «Иә адамдар, расында, мен - тек адам ғанамен, жақын бір күндерде маған менің Раббымның елшісі келеді де мен оны қабыл аламын!»³ Сендерге артымнан екі асылды қалдырамын. Олардың біріншісі өзіне басшылық пен нұрды сіңірген Аллаһтың Кітабы, сондықтан оның айтқанымен жүріңдер және оны мықты ұстаныңдар!», - деді де адамдарды Аллаһтың Кітабымен жүру керектігіне шақырып, оларды оған ынталандыра бастады. Содан соң ол: «Ал екінші асыл ол, менің жанұямның мүшелері болып табылады, мен сендерге Аллаһтың, менің жанұямның мүшелеріне қатысты айтқан әмірлерін естеріңе саламын!», - деді.

¹ Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көптеген сахабалары қартайған шақтарында өздерінің Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, естіген хабарларында шатасудан қорқып сақтанатын болған.

² Олардың естерінен шығып кеткен жайлар жайлы және көңілдеріне ала бермейті жайлар жайлы айта бастады, дегені.

³ Өлім періштесі келіп, мен бұл дүниеден кетемін, дегені.

Хусайн Зайдтан: «Иә Зайд, оның жанұясының мүшелеріне кім жатады? Оның әйелдері оның жанұясының мүшелеріне жатады емес пе?», - деп сұрады. Ол: «Иә, оның әйелдері оның жанұясы мүшелеріне жатады, бірақта бүтіндей оның жанұясының мүшелері болып, оның өлімінен кейін садақа жеуге кімнің рұқсаты жоқ, солардың бәрі жатады», - деді. Хусейн: «Олар кімдер?» - деп сұрады. Зайд: «Алидің жанұясының мүшелері, Акиляның жанұясының мүшелері, Жафардың⁴ жанұясының мүшелері және Аббастың⁵ жанұясының мүшелері!» - деді. Ол: «Осылардың бәрінің садақаға тисуге хақысы жоқ па?» - деп сұрады.. Ол: «Иә» - деп жауап берді. **Муслим.**

Ал бұл хадистің Муслим келтірген тағы бір нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Расында, мен сендерге екі асылды қалдырдым, олардың бірі Аллаһтың Кітабы, ол – Аллаһтың жібі!⁶ Оны ұстанғандар тура жолда болады, ал бас тартқандар, жолдан таяды!

347. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол **Абу Бакр Сыддықтың**, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мұхаммадқа, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, оның жанұясын құрметтеу арқылы, құрмет көрсетіндер. **Аль-Бухари.**

44 ТАРАУ

Ілім иелеріне, қарт кісілерге және басқа да абыройлары бар адамдарды құрметтеу және де оларды басқалардан ерекшелеп, жоғары орындарды ұсыну жайлы және олардың жайын түсіндіру.

Аллаһ Тағала айтты:

«...Оларға: «Білгендер мен білмегендер тең болады ма?», - де. Шын мәнінде ақыл иелері ғана үгіт ала алады.» **«Зүмәр» сүресі, 9 аят.**

348. Хабар бойынша, Абу Мухаммад Жубайр бин Мутым, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Намаз кезінде араларыңнан имам болып алдарыңа Аллаһтың Кітабін көп оқитын адам⁷ шығу керек. Егер бұл жағдайда олар өзара тең келетін болса, онда олардың ішінен Сүннәтті көп білетін адам. Ал егер бұнда да олар өзара тең келетін

⁴ Акиль мен Жафар – Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, күйеу баласы және әкесінің бауырының баласы Алидің бауырлары.

⁵ Аббас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Аллаһтың елшісінің әкесімен ағайындас.

⁶ Мұнда Ислам меңзеліп тұр. Құранда былай делінген: **«Түп-түгел Аллаһтың жібіне (дініне) жабысыңдар...» «аль-Имран» сүресі, 103 аят.**

⁷ Әрине бұл жерде Құранды тек қана көп оқитын адам емес, оның мағынасын да жақсы білетін адам жайлы айтылып жатыр.

болса, онда олардың арасынан ерте көшкені¹. Ал егер мұнда да олар өзара тең болатын болса, онда олардың ішінен Исламды ерте қабылдағаны шықсын. Үй иесінің жастығына, оның рұқсатынсыз ешкімнің отырмауы рұқсат болмағаны қандай анық болса, сол секілді ешкім де өзіне бір істерге байланысты әмірші болған адамының алдына имам болып шықпасын². **Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген тағы бір нұсқасында:

“Исламда басқаларынан ертерек қабылдағаны...”, - делінеді.

Ал бұл хадистің Муслим келтірген үшінші бір нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Адамдарға имам болып олардың арасынан Аллаһтың Кітабін көп оқитын және оқуды бәрінен ертерек бастағаны шығуы керек. Ал егер бұнда өзара тең болатын болса, онда – ерте көшкені. Ал егер олар мұнысында да өзара тең болатын болса, онда имам болып арасынан жас шамасында ең үлкені шықсын.

«Бір істерге байланысты әмірші болған», - деген сөздің мағынасы, бұл жерде адамның әмірі жүрген ісі, не болмаса тек қана сол адамның алатын орны ғана жайлы айтылып жатыр³. «Үй иесінің жастығы», - деген сөз, ол сол үйдегі үй иесінің ғана орны жайлы айтылып жатыр, мысалыға оның төсегі, сәкісі және т.б. сол секілді орындар.

349. Хабар бойынша, Абу Масъуд Укба бин Амр аль-Бадри аль-Ансари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Жамағатпен оқылатын намаздың алдында, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әдетте бізді иығымыздан ұстап⁴ былай дейтін: «Түзеліңдер, араларыңда өзгешелік болмасын, әйтпесем жүректерің бірлікті білмейтін болады және менің артымнан ақылы кірген үлкендерің тұрындар одан соң - кейінгілерің, одан соң – кейінгілерің.»⁵ **Муслим.**

«Үлкендерің», - дегені ол - жасы толған және абыройлы адамдар, деп айтады.

350. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп үш рет айтқанын естіген:

Менің артымнан ақылы кірген үлкендерің тұрындар, ал оның артынан - кейінгілерің және өздеріңді (намазда) базарда жүрген секілді ұстанбандар!⁶ **Муслим.**

351. Хабар бойынша, Абу Йахйа Сахль бин Абу Хасма аль-Ансари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естіген:

Бірде Абдуллаһ бин Сахль мен Мухаййиса бин Масъуд Хайбарға аттанды, ол кезде мұсылмандар мен ол жердің тұрғындарының арасында тыныштық келісім-шартының күші бар болатын. Олар онда бір-бірімен қоштасады да артынан Мухаййиса Абдуллаһ бин Сахльге келген кезде, оны өзінен аққан қанның көлшігінде өліп жатқанын көреді. Сонда ол оны жерлеп Мәдинаға қайта оралады. Содан соң Абд ар-Рахман бин Сахль⁷, Мухаййиса бин Масъуд және Хуваййса бин Масъуд⁸ Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келді, сонда онымен Абд ар-Рахман сөйлескісі келді, бірақ Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Жас үлкені сөйлесін, жас үлкені сөйлесін!», - деді. Абд ар-Рахман жайлы айтатын болсақ, ол араларындағы ең жасы кішісі еді, сондықтан ол үндемеді, ал қалған екеуі сөйлей бастады. Олардың айтқандарын тыңдаған Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Өлген адамның қанына хақылы айыбын өтеу үшін сендер өлтіргенге қарсы куәлік ант бере аласындар ма?», - деді. **Аль-Бухари.**

Ал содан соң Сахль бин Абу Хасма хадисті соңына дейін айтып шықты.⁹

352. Хабар бойынша. Жабірдің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтуы бойынша:

Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Ухуд соғысынан кейін өлгендерді екеуден жинауға, яғни қабірге екеуден салуға әмір берді¹⁰: «Бұлардың қайсысы Құран аяттарын көбірек жатқа білетін?», - деп сұрайтын, ал олардың бірін көрсеткен кезде, ол оны бірінші көмуге әмір беретін. **Аль-Бухари.**

353. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мен түсімде тіс тазалағышпен тісімді тазалап жатқанымда маған екі кісі келді, олардың бірі екіншісінен үлкен болатын. Мен тіс тазалағышты кішісіне берген кезімде маған: «Үлкеніне!», - делінді¹¹ де, мен оны үлкеніне бердім. **Аль-Бухари, Муслим.**

354. Хабар бойынша, Абу Муса, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, шашы ағарған (қарт) мұсылманға және шектен шықпайтын Құранды есінде жатқа ұстайтын

¹ Бұл жерде тек қана Меккеден Мәдинаға Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қарай жасалған көш жайлы ғана айтылып жатқан жоқ бұл жердегі айтылып жатқан көшке, кез-келген көпірлер елінен мұсылмандар еліне жасалған көш жатады.

² Мысалыға қонақ үй иесіне имам болуына болмайды, борышты – борыш берушінің алдына, қызметші – басшысының (не қожайынының) алдына және де т.б.осы секілді жағдайлар.

³ Мысалыға, имамның мешіттегі орны немесе үйіндегі бір орны.

⁴ Өз қолымен намазға сапты түзейтін.

⁵ Яғни, менің артымнан жастары үлкен, ақылы кіргендер, ал одан кейін олардан жасырақтарың тұрындар, дегені.

⁶ Яғни шуламандар, тартыспандар, бір-біріңді итермелемәндер

⁷ Өлгеннің бауыры.

⁸ Олар өлген адамның туысқандары болатын.

⁹ Сонымен айтылып өткен хадис, үлкен хадистің бір бөлігі болып табылады. Ан-Науауидің ол хадисті толығымен келтірмей отырғаны, оның басқа бөлігінің бұл тарауға қатысы болмағаны.

¹⁰ Бұл адамдарды не бір матаға орап, не болмаса бір матаны екіге бөліп орап, бір қабірде жерлеген. Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұлай әмір беруінің себебі, Ухуд соғысында жетпістен астам мұсылман қаза тауып және көп адам жарақаттанған, сондықтан қабір қазатындар саны аз болған.

¹¹ Бұны айтқан Жебірейіл періште, оған Аллаһтың сәлемі болсын.

мұсылманға құрмет көрсету, ол Аллаһ Тағалаға құрмет көрсетудің белгісі болып табылады. **Абу Дауд.**

355. Хабар бойынша, Амр бин Шуғайб өз әкеснен, оның атасы, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естіген:

Біздің арамыздағы жастарға аяушылық көрсетіп, үлкендерді силамаған, бізге жатпайды. **Абу Дауд пен ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

Ал бұл хадистің тек қана Абу Дауд келтірген нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

...арамыздағы үлкендерге тиесілі (құрметін) көрсетпеген.

356. Хабар бойынша, Маймун бин Абу Шабиба, Аллаһ оны мейіріміне бөлесін, айтуы бойынша:

Бірде Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жанынан бір қайыршы өткен кезде ол оған бір үзім нан берді, ал жақсы киімді бір адам өткен кезде оны дастарханға отырғызуға әмір берді де, ол жеп алды. Сосын одан мұның мәнісін сұрағанда, ол былай деді: «Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай дейтін:

«Адамдарға олардың жайына (құрметіне) байланысты орын бөліндер». **Хадисті Абу Дауд келтіреді, бірақта ол: Маймун, Айшаны, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, тірі кезінде көрген емес, дейді.**

Бұл хадисті өзінің «Сахихінің» басында Мұслим келтіреді. Оның нұсқасында Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсы, былай дейді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізге адамдарға олардың жайына (құрметіне) байланысты орын бөлуімізді талап ететін.

Және де бұл хадисті аль-Хаким Абу Абдуллаһ өзінің кітабы «Маърифат Ылюм аль-хадисте» «Сенімді хадис», деп келтіреді.

357. Хабар бойынша, Ибн Аббас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Кезінде Убайна бин Хиср Мединаға келіп, өзінің ағасының баласы аль-Хурр бин Қайсаның үйінде тоқтайды. Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, мәжіліс жасағанда үлкен-кішіне қарамай Құран қариларын өзіне жақындататын. Аль-Хурр солардың бірі болатын. Убайна інісіне: «Иә ағамның баласы, сен қазіргі өкімет басшысының жанында жақсы орындасың ғой, маған онымен сұхбаттасуға рұқсат алып берші», - дейді. Ол ағасына Омармен, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, кездесуіне рұқсат алып беріп келгенде, Убайна Омарға, оған Аллаһтың ризашылығы болсын: «Иә Ибн аль-Хаттаб, сен бізге аз беріп, бізбен әділ басқармайсың», - деді. Бұны естіген Омар ашуланып оны жазаламақшы болды. Сонда Аль-Хурра: «Иә діндарлардың басшысы, шындығында Аллаһ Тағала Өзінің елшісіне: «Кешірім жолын ұста және оларға туралықты әмір ет. Сондай-ақ білместерден бет бұр.»¹, - деді, ал менің бұл ағам туралы айтатын болсақ, ол сол білместерге (надандарға) жатады», - деді. Аллаһтың атымен ант етемін, осы аятты оқысымен Омар, сол аятқа сәйкес келмейтін еш нәрсе істемеді (яғни райынан қайтып оны

жазалап пады), өйткені ол әр уақытта Аллаһтың Кітабіна сүйенетін. **Аль-Бухари.**

358. Хабар бойынша, Абу Саъид Самур бин Жундуб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өмірі кезінде мен жас едім, сондықтан мен көп нәрсені есімде сақтап қалдым, бірақ маған қазір сөйлеуге арамыздағы үлкен кісілердің үлкендігі ғана кедергі болып тұр. **Аль-Бухари, Мұслим.**

359. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естіген:

Егер жас жігіт қартқа оның жасы үшін құрмет көрсететін болса, онда Аллаһ оған ол қартайған шағында құрмет көрсететін біреуді әлбетте жібереді. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Белгісіз хадис», деп келтіреді.**

45 ТАРАУ

Игілікке жетіскендермен барысып көрісіп тұру, олармен жақындасу, сөйлесу, оларға деген сүйіспеншілік, олармен кездесуге талпыну және олардың Аллаһтан сұрап жасаған дұғасына іліну жайлы және де құрметті жерлерді зиярат ету жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Сол уақытта Мұса жігітіне (қызметшісі): «Екі теңіздің қосылған жеріне дейін тоқтамаймын². Немесе жүріспен жылдар өткіземін» деді. Екеуі екі теңіздің құйғанына жеткен кезде, балықтарын ұмытты. Сонда балық сырғып барып теңізден жол алды³. Екеуі ілгерілеп барған кезде, Мұса жігітіне: «Азығымызды әкелші; әрине осы сапарымызда шаршадық» деді. «Көрдің бе? Тасқа дем алғанда, балықты ұмытқан екенмін. Маған оны айтуды шайтан-ақ ұмыттырды. Ол таңғажайып түрде теңізде жол алды» деді. (Мұса): «Міне іздегеніміз осы» деп, екеуі ізінше қайта қайтты. Сонда екеуі, Өз тарапымыздан игілік беріп, Өз қасымыздан ғылым үйреткен құлдарымыздан бірін тапты. Мұса, ол кісіге: «Саған үйретілген даналықтан маған да үйретуің

¹ «Белгісіз хадис», деп бір нұсқада ғана және хабарлаушысы бір адам болған кезде ғана аталады.

² Хадистердің бірінде мынандай оқиға жайлы айтылады:

Бірде Мұса, оған Аллаһтың сәлемі болсын, израйл жұртшылығына уағыз айтып тұрғанында, одан: «Адамдардың ішінен ең көп білімі бар кім?», - деп сұраған кезде, ол: «Ең көп білетін менмін» - дейді. Сонда Аллаһ оған, ең көп білгір Қыдыр, деп уахи түсіреді. Бұны білген Мұса, одан үйрену үшін, оны іздеп жолға шығады.

³ Аллаһ Мұсаға, Қыдырмен кездесетін жерлерің, өздеріңмен жолға алып шыққан балықтарыңды жоғалтатын жер болады, деп уахи түсіреді. Ал олар сол жерге жеткенде, Аллаһ балықты тірілтіп, ол секіріп суға түсіп жүзіп кетеді.

¹ «Ағраф» сүресі, 10 аят

үшін саған ерейін бе?, - деді. «Кеһф» сүресі, 60-66 аяттар.

Аллаһ Тағала айтты:

«Таңертең, кешке Раббыларына, Оның дидарын іздеп, жалбарынғандармен бірге өзің де сабыр ет...» «Кеһф» сүресі, 28 аят.

360. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қайтыс болғанына біраз уақыт өткеннен кейін Абу Бакр Омарға, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын келіп: «Бізбен бірге Умм Айманға¹ жүр оған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, секілді барып қайтайық», - деді. Олар Умм Айманға, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, келген кезде, ол жылай бастады да олар: «Сен неге жылайсың? Сен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Аллаһтың жанындағы ол үшін жақсы екенін білмейсің бе?», - деді. Ол: «Расында мен, ол үшін Аллаһтың жанындағы жақсы екендігін білмегеннен жылап жатқаным жоқ, менің жылап жатқаным, Көктен уахидың тоқтағанына жылап жатырмын?» - деп еді, олар да оның айтқан сөзінің әсерінен жылай бастады. **Муслим.**

361. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бірде бір адам басқа ауылда тұратын бауырымен² көрісу үшін жолға шығады, ал Аллаһ Тағала оған жолда кездесетін бір періштені жібереді. Ол адаммен жолда кездескенде: «Қайда бара жатырсың?» - деп сұрайды. Ол: «Мен ана ауылда тұратын бауырыммен жолығуға бара жатырмын», - деп жауап береді. Періште: «Сен оған бір жақсылық жасаған шығарсың, ал енді сол жақсылығыңнан бір пайда тапқың келіп бара жатқан шығарсың?», - дейді. Ол адам: «Жоқ, расында, мен оны Аллаһ Тағала үшін жақсы көремін», - деп жауап береді. Сонда періште: «Мен болсам, шындығында: «Сен ол адамды Аллаһ үшін қалай жақсы көрсең, Аллаһ та сені солай жақсы көреді!», - деп айту үшін саған Аллаһтан жіберілдім», - дейді. **Мувлим.**

362. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім аурудың көңілін сұрауға барса, не бауырымен көрісуге барса және де осының бәрін Аллаһ үшін істесе, онда оған екі хабаршы періште түсіп: «Сен риза бол, сенің жолың игілікті болсын және де Жәннәттан тұрақ табасың!» - деп айтады. **Ат-Тирмизи бұл хадисті «Жақсы хадис», деп келтіреді. Кейбір жазбаларда бұл хадис белгісіз деп те айтылады.**

¹ Умм Айман, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Эфиопия жерінен болатын, ол Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бала кезінде оның қызметшісі (қызметші күң) әрі тәрбиешісі болған. Есейе келе ол оны босатып, Зайд бин Хариске тұрмысқа береді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оны құрметтейтін және: «Умм Айман – ол менің анам», - дейтін.

² Әрине әңгіме дін жолындағы бауыр жайлы болып тұр.

363. Хабар бойынша, Абу Муса аль-Ашъари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, діндар жолдас пен нашар жолдас, иіс май сататын адам мен ұстаның торсығымен отты желпіп жатқан адамға ұқсас. Иіс май сатып жатқан адам жайлы айтатын болсақ, ол саған не иіс майын сыйлайды, не оны сатып аласың, не оның иіс майының тәтті иісін сезінесің. Ал От желпитін адам жайлы айтатын болсақ, ол не сенің киіміңді күйдіреді, не одан шығып жатқан сасық иіске тұншығасың. **Аль-Бухари, Муслим.**

364. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Әйелге төрт қасиеті үшін үйленеді: оның байлығы үшін, оның шыққан тегі үшін, әдемілігі үшін және діндарлығы үшін, ал сен болсаң діндарың қала, әйтпесем ұтыласың. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл дегеніміз адамдар әйелінде осы қасиеттерінің бірі болса екен дейді, ал сен болсаң діндар болуың қала, соған ұмтыл.

365. Хабар бойынша, Ибн Аббас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Пайғамбар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Жебірейілден: «Саған бізге қазіргі келіп жатқаныңнан гөрі жиірек келуіңе не кедергі болады?», - деп сұрағаннан кейін мына аяттар түсірілді: «Раббымның әмірімен ғана түсеміз. Алды-артымыздағы және екі арадағы жағдайларды білу оған тән...»³ **аль-Бухари.**

366. Хабар бойынша, Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Діндарлардан басқа ешкіммен араласпа және сенің тамағыңнан тақуалардан басқа ешкім дәм татпасын. **Бұл хадистің иснады жаман емес деп, Абу Дауд пен ат-Тирмизи келтіреді.**

367. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адамның жақын досы қай дінде болса, ол да сол дінде болғаны, сондықтан адам достасайын деп жатқан адамына мұқият зер салсын. **Бұл хадисті Абу Дауд пен ат-Тирмизи келтіреді, ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деген.**

368. Хабар бойынша, Абу Муса аль-Ашъари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адам өзінің жақсы көрген адамдарымен бірге болады. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің аль-Бухари келтірген нұсқасында, Абу Мусаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

³ «Мариам» сүресі, 64 аят.

Бірде бір адам Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Адам (діндар) адамдарды жақсы көреді, бірақта ол оларға әлі қосылған жоқ¹», – деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оның бұл салауына: «Адам өзінің жақсы көрген адамдарымен бірге болады.» – деді.

369. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде бір бәдәуи Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Ақырғы күн қашан болады?», - деп сұрады. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, одан: «Сен ол күнге не дайындадың?», - деп сұрады. Бәдәуи: «Аллаһ пен Оның елшісіне деген сүйіспеншілікті», – деп жауап берді. Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сен жақсы көргендеріңмен бірге боласың!», - деді. **Аль-Бухари, Муслим. Мұнда Мұслимнің нұсқасы беріліп отыр.**

Ал бұл хадистің «Сахихтердің» екеуінде де келтірілген басқа нұсқасында, бәдәуидің былай дегені келтіріледі:

Мен ол күнге көп ораза, намаз, садақа дайындаған жоқпын², бірақ та мен Аллаһ пен Оның елшісін жақсы көремін.

370. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір адам келіп: «Ия Аллаһтың елшісі, егер біреулерді жақсы көріп, бірақ та өзі әлі оларға қосылмаған адам туралы не дейсің?», - деді. Бұған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Ол адам жақсы көрген адамдарымен бірге болады», - деді. **Муслим, аль-Бухари.**

371. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адамдар алтын не күміс қазбалары секілді, қазбалар болып табылады. Олардың ішінен жажил³ дәуіріндегі жақсылары, егер олар дінді жақсы меңгерген болса, онда Исламда да жақсылары болып қала береді. Ал рух жайлы айтатын болсақ, олар әскерге шақырылған жауынгер секілді, бір-бірін танитындар бірігеді де, ал танымайтындар, ажырайды⁴. **Муслим.**

Аль бухари бұл хадисті Айшаның айтуымен жеткізіп «рухтар», деген сөзден бастайды.

372. Хабар бойынша, Усайр бин Амр (немесе: ибн Жабір) былай деді:

Омар бин аль-Хаттабқа, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, қосымша әскери күш Иемендіктердің ішінен келіп отырған кезде, ол: «Сендердің араларыңда Увайс бин Амір бар ма?», - деп әрдайым сұрастыратын. Ол сол сұрастыруын

Увайспен, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, кездескенше тоқтатпады. Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, одан: «Сен Увайс бин Амірсің бе?», - деп сұрады. Ол: «Иә», - деп жауап берді. Омар және: «Мурад руы қаран қауымынансың ба?», - деп сұрады. Ол: «Иә», - деп жауап қайырды. Омар және: «Сен алапеспен ауырып, дирхем көлеміндей бір жерінді санамағанда, толығымен жазылып кеттің бе?», - деп сұрады. Ол: «Иә», - деді. Омар және: «Сенің шешең бар ма?», - деп сұрады. Ол: «Иә», - деп жауап берді. Сонда Омар: «Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естідім: «Сендерге Иеменнен келген жасақтың ішінде мурад руы қаран қауымынан алапеспен ауырып, одан денесінде дирхемнің көлеміндей жерін санамағанда түгел айыққан, Увайс бин Амір келеді. Оның шешесі бар, ол шешесін құрмет көрсетіп (күтеді), егер ол ант беретін болса, Аллаһ оның антын орындайды, қолыңнан келсе одан өзің үшін Аллаһтан кешірім тілеуін сұра!», деді. Омар: «Сондықтан мен үшін кешірім сұрашы!», - дейді. Увайс ол үшін Аллаһтан кешірім сұрап дұға жасайды. Содан соң Омар одан: «Сен қайда барғың келеді?», - деп сұрайды. Ол: «Куфаға», - дейді. Омар: «Сен үшін Куфаның басқарушысына хат жазып берейін бе?⁵», - деп сұрайды. Увайс оған: «Маған кедейлердің арасында болу ұнайды», - деп айтады.

Ал келесі жылы Куфаның белгілі бір адамы қажылық кезінде Омарды кездестіреді. Ол одан Увайс жайлы сұрастыра бастайды. (Куфалық): «Соңғы рет мен оны көргенімде оның ештенеңсі болмады және үйінде де ештеңесі болмаған болатын», – деді. Сонда Омар оған былай дейді: «Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естідім: «Сендерге Иеменнен келген жасақтың ішінде мурад руы қаран қауымынан алапеспен ауырып, одан денесінде дирхемнің көлеміндей жерін санамағанда түгел айыққан, Увайс бин Амір келеді. Оның шешесі бар, ол шешесін, құрмет көрсетіп (күтеді), егер ол ант беретін болса, Аллаһ оның антын орындайды, қолыңнан келсе одан өзің үшін Аллаһтан кешірім тілеуін сұра!»

Сосын ол адам Увайсқа келді де: «Мен үшін Аллаһтан күнәмнің кешіруін сұрашы», – деді. Увайс жауап ретінде: «Сен қажылықты менен кейін жасадың, сондықтан мен үші сен Аллаһтан күнүнәләрімнің кешіруін сұра!», – деді. Ол адам одан: «Сен Омармен кездестің бе?», – деп сұрады. Увайс: «Иә», - деді де – ол үшін кешірім сұрап Аллаһқа дұға жасады⁶. Сосын адамдар бұл жайлы білді де, ал (Увайс) өз жөнімен (ол жерден) кетіп қалды⁷. **Муслим.**

¹ Бұл сөзімен ол оларды жақсы көргенімен, әлі тақуалығымен сауабы істерімен олардан алыс екендігін айтып жатыр.

² Мұнда қосымша (нәпіл) амалдар жайлы айтылып жатса керек - **аударушыдан**

³ Ислам қабылдамай тұрған кездегі надандық дәуірі.

⁴ Рухтарға о бастан не тақуалық, не надандық сіңірілген, сондықтан тақуалар тақуалармен жағысып араласады да, ал надандар – надандармен араласады.

⁵ Мұндағы айтылып отырған хат, ол сол хат бойынша Куфаның басқарушысы зекеттің ақшасынан оған күн көрісіне ақша бөліп тұру керектігі.

⁶ Увайс, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Омардың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ол туралы айтқан сөздерін жеткізгенін түсінді.

⁷ Оның кеткен себебі, адамдар сондай өтініштерімен, оның құлшылық етуіне кедергі жасап, сұрана бергендерінен болды.

Бұл хадистің Мұслим келтірген тағы бір нұсқасында, Усайр бин Жәбірдің, былай деп айтқаны келтіріледі:

Кезінде Омарға, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ішінде Увайсты жиі келемеждеп күлетін бір адамы бар, Куфадан бір топ кісі келеді. Омар олардан: «Қаран руынан адам бар ма?», - деп сұрады. Өлгі адам алдыға шыққанда, Омар былай дейді: «Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естідім: «Расында, сендерге Иеменнен, Иеменде шешесінен басқа ешкімі қалмаған, бір адам келеді. Алдында оның үстін ақ (алапес) басқан болатын. Ол Аллаһтан сұрап дұға жасағаннан кейін, оны Аллаһ денесіндегі динардай /...дирхемдей/ жерін санамағанда түгелдей айықтырған болатын. Сендерден кім оны кездестіретін болса, оны сендер үшін Аллаһтан күнәлеріңнің кешіруін сұрап дұға жасауын сұраңдар!»

Хадистің Мұслим келтірген үшінші нұсқасында Омардың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

«Расында, мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын естідім: «Расында, ізбасарлардың (табиғин)¹ ішінде шешесі бар және үстін ақ басқан, Увайс деген адам болады, одан Аллаһтан сендер үшін кешірім тілеуін сұраңдар!»

373. Хабар бойынша, Омар бин аль-Хаттаб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде мен Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ұмра жасау үшін рұқсат сұрап бардым. Ол Маған рұқсат берді де: «Иә бауырым, өзіңнің дұғанда бізді де ұмытпа!», - деді. Мен бұл сөздерді бүкіл дүниеге ауыстырмас едім!

Бұл хадистің басқа нұсқасында, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігімен сәлемі болсын, былай дегені келтіріледі:

Иә бауырым, бізді де дұғаға қос! Абу Дауд пен ат-Тирмизидің «Жақсы хадис» деп келтірген сенімді хадис.

374. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Кубаға² бірде көлікпен, бірде жаяу жиі келіп екі ракағат намаз оқып тұратын. Аль-Бухари, Мұслим.

Бұл хадистің аль-Бухари мен ан-Насаи келтірген тағы бір нұсқасында, Омардың, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, не аттылы, не жаяу әр бір сенбі күні Кубадағы мешітке келіп тұратын.

Бұл хадисте ибн Омар да солай істейтін, деп хабарланады.

¹ Сахаба – пайғамбарды, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, көрген адамдар, ал табиғин – сахабаларды көрген адамдар.

² Мединаның жанындағы, Исламның тарихындағы бірінші салынған мешіті бар кішігірім ауыл.

46 ТАРАУ

Аллаһ үшін жақсы көрудің дәрежесі жайлы және оған талпындыру және ол жайлы жақсы көрген адамыңа хабарлау және хабарлағанда не айту керектігі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Мухаммад Аллаһтың елшісі. Онымен бірге болғандар, көпірлерге қатаңырақ, өзара тым мейірімді. Оларды руқұта, сәждеде көресің. Олар Аллаһтан ризалық әрі мәрхәмет тілейді. Олардың жүздерінде сәжденің ізінің дерегі бар. Олардың Тауратта да сипаттары, Інжілде де сипаттары бар; бұл бас жарып, сосын қуаттанып, жуандап, өз сабағында тік тұрған егін сияқты. Бұл мысал егіншілерді таңырқатып, онымен көпірлерді ызаландыру үшін. Аллаһ, олардан иман келтіріп, ізгі іс істегендерге жарылқау, зор силық уәде етті.» «Фатх» сүресі, 29 аят.

Аллаһ Тағала айтты:

«Бұрыннан Мединеде қоныстанған иман иелеріне де (беріледі). Олар өздеріне босып (көшіп) келгендерді жақсы көріп...» «Хашір» сүресі, 9 аят.

375. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ пен Оның елшісін бөрінен артық жақсы көрген, Аллаһ үшін қай бір адамды жақсы көрген және Аллаһ оны құтқарғаннан кейін³ отқа қалай түскісі келмейді солай имансыздыққа (дінсіздікке) қайта оралғысы келмеген, міне осы үшеуін бойына сіңірген болса сол иманның (діннің) тәтті дәмін татады. Аль-Бухари, Мұслим.

375. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтан басқа ешкімнің көлеңкесі болмаған күні, Аллаһ Тағала жеті (түрлі) адамды Өзінің көлеңкесіне алады:

1. Әділ басқарушы,
2. Ұлы Аллаһ Тағалаға құлшылық етумен есейген жас,
3. Жүрегі мешіттерде байланған⁴,
4. Тек қана Аллаһ Тағала үшін кездесіп-қоштасатын және бір-бірін Аллаһ үшін жақсы көргендер,
5. Абыройлы әрі әдемі әйел қалап шақырып, бірақ ол: «Расында, Мен Аллаһтан қорқамын», - деп бармаған еркек,
6. Садақаны жасырын бергені сонша, оның сол қолы оң қолының бергенін көрмейтін,
7. Оңашада Аллаһ Тағаланы еске алғанда көзіне жас толатын (адамдар).

Аль-Бухари, Мұслим.

³ Яғни оның жүрегіне иман салғаннан кейін.

⁴ Мешітте намаз оқығанды жақсы көретіндер.

377. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Ахирет күні Аллаһ Тағала: «Бір-бірі Менің ұлылығым үшін жақсы көргендер қайда? Бүгін Менің көлеңкемнен басқа ешкімнің көлеңкесі болмаған Күні, Мен оларды Өзімнің көлеңкеме аламын!», - дейді. **Муслим.**

378. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Жаным қолында Болғанның атымен ант етемін, сендер иман келтірмейінше Жәннәтқа кірмейсіңдер, ал бір-біріңді жақсы көрмейінше иман келтірмейсіңдер, сондықтан сендерге бір-біріңе деген сүйіспеншілікке қандай амал алып келетінін айтайын ба? Араларында сәлем таратындар!¹ **Муслим.**

379. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бірде бір адам басқа ауылда тұратын бауырымен² көрісу үшін жолға шығады, ал Аллаһ Тағала оған жолда кездесетін бір періштені жібереді. Ол адаммен жолда кездескенде: «Қайда бара жатырсың?» - деп сұрайды. Ол: «Мен ана ауылда тұратын бауырыммен жолығуға бара жатырмын», - деп жауап береді. Періште: «Сен оған бір жақсылық жасаған шығарсың, ал енді сол жақсылығыңнан бір пайда тапқың келіп бара жатқан шығарсың?», - дейді. Ол адам: «Жоқ, расында, мен оны Аллаһ Тағала үшін жақсы көремін», - деп жауап береді. Сонда періште: «Мен болсам, шындығында: «Сен ол адамды Аллаһ үшін қалай жақсы көрсең, Аллаһ та сені солай жақсы көреді!», - деп айту үшін саған Аллһтан жіберілдім.», - дейді. **Мувлим.**

380. Хабар бойынша, аль-Бари бин Азиб оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Тек қана иманды оларды жақсы көреді және тек қана иманды оларды жек көреді. Аллаһ оларды жақсы көргендерді жақсы көреді де, оларды жек көргендерді Аллаһ жек көреді. **Аль-Бухари, Муслим.**

381. Хабар бойынша, Муъаз, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ұлы Аллаһ Тағала айтты: «Мен үшін бір-бірін жақсы көргендер үшін нұрдан жасалған мінберлер бар, және оларға пайғамбарлар мен дін үшін мерт болғандар (шаһидтер) қызығады!» **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы әрі сенімді хадис», деп келтіреді.**

¹ Сәлем таратындар дегені, ол бір-бірімен сәлемдесіп жүріңдер және бір-бірімен жақсы қарым-қатынаста болып бейбіт жүріңдер, деген мағананы білдіреді.

² Әрине әңгіме дін жолындағы бауыр жайлы болып тұр.

382. Хабар бойынша, Абу Идрис аль-Хауляң, оларға Аллаһтың мейірімі болсын, ол былай деді:

Бірде Дамаскідегі мешітке кіргенімде, адамдардың ортасында отырған, тістері жарқыраған ақ тісті жас жігітті көрдім. Оған адамдар сұрақтар қойып, оның айтқанын дұрыс санап, өздерінің істерінде соның жауабына сүйеніп амал қылатын. Мен ол туралы сұрай бастадым да, маған: «Ол Муъаз бин Жабал³, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын», - деді. Ертеңіне мен мешітке ертерек келсем, ол онда менен де ерте келіп намаз оқып жатыр екен. Мен оның намазын оқып болуын күттім де, ол намаз оқып болысымен, алдына келіп сәлем беріп: «Аллаһтың атымен ант етемін, расында, мен сені Аллаһ үшін жақсы көремін!», - дедім. Ол: «Аллаһ үшін екеніне ант бересің бе?», - деді. Мен: «Аллаһ үшін екеніне, ант беремін!», - дедім. Ол тағы да: «Аллаһ үшін екеніне ант бересің бе?», - деді. Мен тағы да: «Ант беремін!», - дедім. Сонда ол мені шапанымның шетінен тартып: «Қуана бер, өйткені, расында, мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Аллаһ Тағала айтты: «Мен үшін бір-бірін жақсы көріп, Мен үшін бір-бірімен кездесіп, Мен үшін бір-бірімен жолығатындарды Мен де міндетті түрде жақсы көремін (сүйемін)!», - дегенін естідім», - деді. **Сенімді иснадтарымен «Сенімді хадисті» Малик «Аль-Муаттада» келтіреді.**

383. Хабар бойынша, Абу Карим аль-Макдим бин Маъдиқари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер адам өзінің бауырын жақсы көрсе, онда оған жақсы көретіндігін хабарласын. **Бұл хадисті «Жақсы әрі сенімді», хадис деп, Абу Дауд пен ат-Тирмизи жеткізеді.**

384. Хабар бойынша, Муъаз, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оның қолынан ұстап былай деп айтқанын жеткізді:

Иә Муъаз, Аллаһтың атымен ант етемін, расында, мен сені жақсы көремін, иә Муъаз мен саған әр намаздан кейін мынаны айтуды міндеттеймін: «Иә Аллаһ, маған Өзіңді есімде ұстауға, саған шүкіршілік етуіге және дұрыстап құлшылық етуге көмектес». */Аллаһумма аъини ъала зикрика, уа шукрика, уа хусни ъибадатика/*⁴ **Жақсы хадис сенімді иснадпен Абу Дауд пен ан-Насаи келтіреді.**

385. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Пайғамбармен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, отырған көпшіліктің арасында бір адам, олардың жанынан өткен бір кісі жайлы: "Иә Аллаһтың елшісі, мен мына адамды, Аллаһ үшін жақсы көремін", - деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сен ол жайлы оған хабарладың ба?», - деп сұрады. Ол: «Жоқ», - деді. Сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі

³ Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірнеше рет мақтаған сахабасы.

⁴ Арабша әріптермен «Мұсылман қорғанының» №59 дұғасында келтірілген - *аударушыдан.*

болсын: «Онда оған оны айт!», - деді. Ол адам оны қуып жетті де: «Расында, мен Аллаһ үшін сені жақсы көремін!», - деді, ал ол: «Аллаһ сені, Өзі үшін мені жақсы көргеніңе, сені де жақсы көрсін!», - деді. Бұл хадисті сенімді иснадпен Абу Дауд келтіреді.

47 ТАРАУ

Аллаһ Тағаланың құлын жақсы көргенінің белгілері жайлы және сондай белгілері бар мінезді тәрбиелеу және соған құлшыну жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Егер Аллаһты сүйсеңдер, онда маған ілесіңдер. Аллаһ сендерді жақсы көріп, күнәлеріңді жарылқайды. Өйткені, Аллаһ аса жарылқаушы, ерекше мейірімді», - деп айт.» **«Аль-Имран» сүресі, 31 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Әй мүминдер! Сендерден кім діннен шықса, Аллаһ жедел бір қауым әкеледі; Аллаһ оларды жақсы көреді және олар да Аллаһты жақсы көреді. Мүминдерге қарсы жұмсақ, кәпірлерге қарсы қатал, Аллаһ жолында соғысады. Сөгіс берушілердің сөгісінен олар қорықпайды. Осы, Аллаһтың қалағанына беретін ілтипаты. Өйткені Аллаһ Кең, Білуші». **«Мәйда» сүресі, 54 аят.**

386. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ Тағала айтты: «Маған жақын болғанмен жауласқанға Мен соғыс жариалаймын! Құлымның Маған жақындамақшы болып істеген істерінің ішіндегілерінен Мен үшін ең сүйкімдісі, Менің орындауға парыз етіп жүктеген амалдарымды орындағаны және де Менің құлым, Менің парыз еткен амалдарымнан да артық (нәфіл) амалдар жасап Маған, Мен оны Өзім сүйгенімше жақындай түседі (береді). Ал Мен оны сүйген кезімде, Мен оның көретін көзі, еститін құлағы, ұстайтын қолы, жүретін аяғы боламын және егер де ол Менен бір нәрсе сұрайтын болса, онда Мен оған (сұрағанын) әлбетте беремін, ал егер Менен қорғау сұраса, онда Мен оны әлбетте қорғаймын!» **аль-Бухари.**

387. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер Аллаһ Өзінің бір құлын жақсы көрсе. Жебірейілге: «Расында, Аллаһ пәленшені жақсы көреді, сен де оны жақсы көр!», - дейді. Содан кейін оны Жебірейіл жақсы көре бастайды да, аспан тұрғындарына¹: «Расында, Аллаһ пәленшені жақсы көреді, сендер де оны жақсы көріңдер!», - дейді. Осыдан кейін оны аспан тұрғындары жақсы көре бастайды да, оған жерде де құрмет көрсете бастайды! **Аль-Бухари, Муслим.**

Ал бұл хадистің Муслим келтірген нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Егер Аллаһ Өзінің бір құлын жақсы көрсе, Жебірейілге: «Расында, Аллаһ пәленшені жақсы көреді, сен де оны жақсы көр!», - дейді. Содан кейін оны Жебірейіл жақсы көре бастайды да, аспан тұрғындарына: «Расында, Аллаһ пәленшені жақсы көреді, сендер де оны жақсы көріңдер!», - дейді. Осыдан кейін оны аспан тұрғындары жақсы көре бастайды да, оған жерде де құрмет көрсете бастайды! Егер Аллаһ Өзінің бір құлын жек көрсе. Жебірейілге: «Расында, Аллаһ пәленшені жек көреді, сен де оны жек көр!», - дейді. Содан кейін оны Жебірейіл жек көре бастайды да, аспан тұрғындарына: «Расында, Аллаһ пәленшені жек көреді, сендер де оны жек көріңдер!», - дейді. Осыдан кейін оны аспан тұрғындары жек көре бастайды да, оны жердегілер де жек көре бастайды!

388. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір адамды басшы етіп, жорыққа жасақ жібереді. Ол адам жорық кезінде оларға намазда имам болып, намазын әрдайым: «Айт: «Ол Аллаһ Біреу...»², - деген сөздермен аяқтайтын. Олар жорықтан оралған кезде, болған жайды Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айтты. Ол: «Одан оны неге істегенін сұраңдаршы?», - дейді. Оған сол сұрақты қойған кезде: «Онда (ол сүреде) Қамқоршының (Аллаһтың) сипаттары еске алынады, сондықтан мен оны оқығанды жақсы көремін», - деді. Оның айтқанын естіген Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Оған, Аллаһ Тағала да оны жақсы көреді, деп айта барыңдар!», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

48 ТАРАУ

Тақуаларға, әлсіздерге және кедейлерге жәбір көрсетудің қатерлігі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Сондай мүмин ер, мумин әйелдерді жазықсыз кейіткендер, әрине олар жала жауып, ашық күнә жүктеп алды.» **«Ахзап» сүресі, 58 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Ендеше жетімді қорлама, сұраушыны зекіме.» **«Дұха» сүресі, 9-10 аяттар.**

Егер бұл тарауға байланысты хадистер жайлы айтатын болсақ олар көп-ақ.

Олардың қатарына алдыңғы тарауда айтылып кеткен Абу Хурайраның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жеткізген Аллаһ Тағала айтты: «Маған жақын болғанмен жауласқанға Мен соғыс жариалаймын!»³, - деген хадис жатады.

Олардың қатарына «Жетімдерге жақсы қарым-қатынас көрсету», жайлы тарауында, Саъд бин Абу Уаққастың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жеткізген хадис⁴ және Пайғамбардың, оған

² «Ихлас» сүресі.

³ № 386 хадис.

⁴ № 260 хадис

¹ Періштелерге.

Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Расында, егер сен оларды ашуландырсаң, онда Раббыңды ашуландырдың!», - деп айтылған хадисі¹ жатады.

389. Хабар бойынша, Жундуб бин Абдуллаһ, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Таң намазын орындаушы² Аллаһтың қорғанында болады және Аллаһ Өзінің қорғаны үшін сендерден еш нәрсе талап етпейді, өйткені, расында, кімнен Ол қорғаны үшін бір нәрсе талап ететін болса, Ол жетеді де (сұлатады да) , сосын етбетінен Тозақтың жалынына лақтырылды! **Муслим.**

49 ТАРАУ

Адамдарды тек қана сыртқы көріністерімен ғана тұжырымдап, ал ішкі жан-дүниесінің жайын Аллаһ Тағалаға тапсыру жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Сонда егер олар, тәубе қылса, намазды толық орындап, зекет берсе, онда олардың жолын бос қойыңдар...» **«Тәубә» сүресі, 5 аят.**

390. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Маған бұл адамдармен³, олар Аллаһтан басқа құдай жоқ және Мухаммад – Аллаһтың елшісі, деп куәлік бермейінше және намаз оқып зекет төлемейінше, соғысуға әмір етілді. Ал егер олар бұны орындаса, онда менен өздерінің өмірі мен дүниесін қорғайды және бұдан былай олары тек қана Исламның хақымен ғана адамдарға тиесілі бола алады да, ал содан соң олардан есеп сұрауға тек қана Аллаһ хақылы болады.⁴ **Аль-Бухари, Муслим.**

391. Хабар бойынша, Абу Абдаллаһ Тарик бин Ашйам, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

«Аллаһтан басқа құдай жоқ», - деп айтқан және Аллаһтан басқаға құлшылық еткенге сенбегеннің дүниесі мен жанына қол салуға тыйым салынады, ал олардан есебі тек қана Аллаһ алады. **Муслим.**

392. Хабар бойынша, Абу Маъбад аль-Мақдад бин аль-Асуад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Маған айтшы, егер де мен бір имансызбен кездесіп, екеуіміз шайқасып ол менің қолымды қылышпен шауып түсірсе, ал одан

кейін менен құтылмақшы болып, ағашқа шығып: «Мен Аллаһқа бығындым!⁵», - десе, осыдан кейін, иә Аллаһтың елшісі, менің оны өлтіруге хақым бар ма?», - деп сұрадым. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Саған оны өлтіруге болмайды», - деді. Мен: «Иә Аллаһтың елшісі, ол менің қолымды шапты ғой және ол сөздерді соны істегеннен (шапқаннан) кейін айтты ғой!», - дедім. Бұған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Саған оны өлтіруге болмайды, өйткені егерде сен оны өлтірсең, онда ол, сен оны өлтіргенге дейін қандай күйде болсаң, ол сондай күйде болады, ал сен болсаң, ол сол сөздерді айтқанға дейін қандай күйде болса, сен де сондай күйге түсесің!», - деп айтты. **Аль-Бухари, Муслим.**

«Сен оны өлтіргенге дейін қандай болсаң, ол сондай күйде болады», - дегені, оның өміріне қол салуға болмайды, өйткені оның ісі ислам қабылдаған адамның ісі ретінде қаралуы керек; «Ал сен болсаң, ол сол сөздерді айтқанға дейін қандай күйде болса, сен де сол күйге түсесің», - дегені, оның мұрагерлері сені адам өлімі тиісінше (жасас) өлтіре алады. Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұл сөзі, сен сол сияқты имансыз болдың, дегенді әрине білдірмейді, ал Аллаһ бұны жақсырақ біледі.

393. Хабар бойынша, Усама бин Зайд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізді жухайн тайпасының аль-хурака руына жорыққа аттандырды да, біз оларға таң ертең бұлақтың жанында шаптық. Олардың бірін мен бір ансармен бірге қуа бастадым, ал біз оған жақындаған кезде ол: «Аллаһтан басқа құдай жоқ!», - деп айқайлап қалды. Бұны естіген жанымдағы ансар оны қуғанын тоқтата қойды, ал мен болсам оны найзаның соққысына жығып өлтірдім. Біз Мединаға қайта оралғанымызда, бұл оқиға жайлы Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, белгілі болды да ол: «Иә Усама, шынымен-ақ сен оны ол: «Ля илаһа иля-Ллаһу», - дегеннен кейін өлтірдің бе?!», - деп сұрады. Мен: «Иә Аллаһтың елшісі, ол сөздерді ол құтылу үшін ғана айтты ғой!», - деп едім, бірақ Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, тағы да: «Шынымен-ақ сен оны ол: «Ля илаһа иля-Ллаһу», - дегеннен кейін өлтірдің бе?!⁶», - деп айтуын қайталап қайталап айта бергені соншама⁷, мен Исламды бұдан ерте қабылдағанымға өкіндім!⁸ **Аль-Бухари, Муслим.**

⁵ Басқаша айтқанда Ислам қабылдағанын айтып жатыр.

⁶ Яғни ол Ислам қабылдағаннан кейін, оның өміріне ешкім қол сала сала алмайтындығы жайлы айтып жатыр.

⁷ Усама, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ең жақын сахабаларының бірі болғаннан кейін, оның бұл ісіне таң қалып тұр!

⁸ Усама, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жасаған күнәсінің ауырлығын сезінгені соншама, Исламды бұдан ерте қабылдағанына өкініп тұр, өйткені Ислам, бүкіл алдыңғы күнәлерді өшіреді (қарыздан басқа - аударушыдан), сондықтан егер ол Исламды енді қабылдаған болса, онда бұл жасаған ісінің күнәсі оған кешірілер еді деп, ойлағаны.

¹ № 261 хадис

² Мұнда таң намазын мешітте жамағатпен орындаушы жайлы айтылып жатыр.

³ Бұтқа табынушылармен.

⁴ Яғни олардың жан дүниесі, олар расында куәлік берді ме жоқ әлде тілімен ғана ма, ол үшін сұраушы бір Аллаһ қана, өйткені олардың жан дүниесін білетін Аллаһ. Біз болсақ олардың сыртқы көрінетін істерімен ғана есептесеміз (бағалаймыз), ал бәрін білуші бір Аллаһ қана - аударушыдан.

Бұл хадистің Мұслим келтірген тағы бір нұсқасында, Усаманың, былай деп айтқаны келтіріледі:

Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Ол: «Лә илаһа илля-Ллаһу», - деп айтқаннан кейін, сен оны өлтірдің бе не?», - деп сұрады. Мен: «Иә Аллаһтың елшісі, ол бұл сөздерді біздің қаруымыздан қорыққанынан кейін айтты ғой!», - дедім. Бұл сөзіме ол: «Сен онда неге, ол жүрегімен айтып тұр ма әлде жоқ па екендігін білу үшін, оның жүрегін кесіп қарамадың?!¹», - деп, қайталай бергені соншама, менде, осы күні ғана Исламды қабылдасам еді, деген құштарлық туды.

394. Хабар бойынша, Жундуб бин Абдуллаһ, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көпқұдайшылдарға қарсы жорық аттандырды. Олар біраз уақыт өтісімен бір-бірімен кездесті. Көпқұдайшылдардың арасында біреу болды, ол мұсылмандардың біреуін тандап алып оны аңдып жүріп өлтіретін, ал мұсылмандардың бірі жайлы айтатын болсақ (оның Усама бин Зайд екенін айтқанбыз), ол оның бір қателік жасауын күтіп жүрді. Сонымен оның бір қателік жасағанын көріп, оған қылышын көтеріп қалғанда, ол көпқұдайшыл: «Аллаһтан басқа құдай жоқ!», - деп айқайлап жіберді, бірақта Усама оны бәрібір өлтірді. Ал одан кейін Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сүйіншілеп шабарман келді де, оның бүкіл қойған сұрақтарына жауап беріп соның ішінде, ол адамның істеген ісін баяндады. Сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оны өзіне шақырып: «Сен оны неге өлтірдің?», - деп сұрады. Усама: «Иә Аллаһтың елшісі, ол мұсылмандарға жәбірлік жасады, пәленше мен пәленшені өлтірді!», - деп бірталай адамның есімін атады да: «Мен, расында оған бас салдым, ал ол қылышты көрген кезде: «Лә илаһа илля-Ллаһу!», - деп айқайлап қалды», - деп жауап берді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сосын сен оны өлтірдің бе?!», - деп сұрады. Ол. «Иә», - деп жауап берді. Сонда ол: «Сен Ахирет күні: «Лә илаһа илля-Ллаһу», - деген сөздермен не істейсің?», - деп сұрады². Мұслим.

395. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Утба бин Масъуд, ол былай деді:

Мен Омар бин аль-Хаттабтың былай деп айтқанын естідім: «Расында, Аллаһтың елшісінің уақытында, адамдардан түсіп отырған аяндар нұсқауымен сұралатын, ал енді аяндардың түсуі тоқтатылды³. Енді біз сендерден, сендердің жасаған істеріңнен көргенімізге сәйкес сұраймыз, ал сендерден кім жақсы амалдарымен көрінсе, біз олардың жан дүниесінде не жасырын тұрғанына

қарамай оларға сеніп, оларды өзімізге жақындатамыз, өйткені олардың жан дүниесі жайлы есебті, тек қана Аллаһ талап ете алады! Ал өздерін жаман жағынан көрсететіндерге, олар өздерін еш жамандық ойламаймыз, деп сендіргеніне қарамастан, оларға сенім артпаймыз да сенбейміз!» Аль-Бухари.

50 ТАРАУ Қорқыныш жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«...Әрі Менен ғана қорқыңдар.» **«Бақара» сүресі, 40 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Негізінен Раббыңның қолға алуы орасан қатты.»

«Бурж» сүресі, 12 аят.

Аллаһ Тағала айтты:

«Раббың қолға алғанда, кенттердің залым халқын өстіп алады; күдіксіз Оның соққысы қатты күйзелтеді. Күдіксіз осыдан Ахирет азабынан қорыққан кісілерге әріне дәлел бар. Қиямет, адамдардың жиналатын күні. Сондай-ақ ол әзір болатын бір күн. Ол Қиямет күнін санаулы мерзімге ғана кешіктіреміз. Ол күн келсе Аллаһтың рұқсатынсыз ешкім сөйлемейді. Олардың сорлысы да бақыттысы да бар. Ал енді сорлылар тозақта ыңыранып шыңғырады.» **«Һүд» сүресі, 102-106 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Аллаһ сендерді Өзі қорқытады (яғни Өз-Өзінен сақтандырады /...не ескертеді/ - аударуашыдан.)» **«Аль-Имран» сүресі, 28 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Сол күні кісі туысынан қашады; Шешесінен, әкесінен, Әйелінен және балаларынан. Ол күні әркімнің ісі ауыр. (Әркім өз халімен әлек.)» **«Ғәбәсә» сүресі, 34-37 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Әй адам баласы! Раббыларыңнан қорқыңдар. Расында қияметтің сілкінісі үлкен нәрсе. Ол күні, әр емізушінің емізгенін ұмытқанын және әрбір буаз жәндіктің іш тастағанын көресің. Адамдарды мас түрде көресің. Негізінде олар мас емес. Бірақ Аллаһтың азабы қатты.» **«Хаж» сүресі, 1-2 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Раббыңның хұзырынан шығуға қорыққанға екі пейіш⁴ бар» **«рахман» сүресі, 46 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Олар бір-біріне қарама-қарсы отырып хал сұрасады: «Расында, біз бұрын жанұямызда да қорқушы едік», - деседі. «Сондықтан Аллаһ бізге игілік етті де заһарлы азаптан құтқарды.» «Расында, біз бұрын. Аллаһқа жалбарынушы едік. Өйткені Ол игілік істеуші, ерекше меірімді», - (деседі!).» **«Тұр» сүресі, 25-28 аяттар.**

Ал хадистер жайлы айтатын болсақ, онда олар өте көп, біз болсақ солардың бір бөлігін ғана келтіреміз, ал көмек көрсетуші Аллаһ қана.

¹ Бұл дегеніміз Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, иман жүректе ғана болады, оны Аллаһтан басқа ешкім көре алмайды дегені.

² Яғни сен Аллаһтың алдында, осы сөздерді айтқан адамды өлтіргенің үшін, қалай жауап бересің?, - дегені.

³ Яғни Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өлімінен кейін, аяндардың түсуі тоқтатылды.

⁴ Пейіш – жәннәттің бағы.

396. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Шынышыл әрі сенімге лайықты Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізге былай деді:

Расында, сендердің әрқайсысың әуелі өзінің анасының құрсағында қырық күн ішінде тамшы болып қалыптасады, одан кейін соншама аралықта ұйыған қан ретінде және соншама – кесек ет ретінде, ал содан оған кейін жан үрлеу үшін Аллаһ періштені жіберіп оған төрт нәрсені жазуға әмір береді:

- 1) оның үлесін,
- 2) оның мерзімін¹,
- 3) оның амалдарын,
- 4) және ол бақытты бола ма, әлде бақытсыз бола ма.

Сонымен Өзінен басқа құдай болмағанның атымен ант етемін, сендерден кез-келгенің Жәннәтқа бір білек қалғанға дейін, Жәннәт тұрғындарының амалын жасай аласыңдар, сонда оның пешенесінде жазылғаны Тозақ болса, ол Тозақ тұрғындарының амалдарын орындай бастайды да, Тозаққа кіреді.² Расында, дәл солай сендерден кез-келгенің Тозаққа бір білек қалғанға дейін, Тозақ тұрғындарының амалын жасай аласыңдар, сонда оның пешенесінде жазылғаны Жәннәт болса, ол Жәннәт тұрғындарының амалдарын орындай бастайды да, Жәннәтқа кіреді.³ **Аль-Бухари, Муслим.**

397. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ол күні⁴ үстіне жетпіс мың тізгін тартылған және әр тізгінінен жетпіс мың періште сүйреген, отты алып келеді. **Муслим.**

398. Хабар бойынша, ан-Нуъман бин Башир, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Ахиретте Тозақ тұрғындарының ішінде ең жеңіл жазаға тартылатынның табанына қызуынан миы қайнайтын екі шоқ бастырылады, Сонда ол жазасының ең жеңіл болғанына қарамай, өзінен басқа ешкім олай қатты қиналып жатқан жоқ, деп ойлайды. **Аль-Бухари, Муслим.**

399. Хабар бойынша, Самур бин Жундуб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Олардың арасында отқа балтырына дейін оранғанғандар болады, және олардың арасында отқа тізесне дейін оранғанғандар болады, және олардың арасында отқа беліне дейін оранғанғандар

болады, және олардың арасында отқа бұғанасына дейін оранғанғандар болады! **Муслим.**

400. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адамдар бүкіл әлемнің Раббысының алдында тұрады, сонда олардың кейбірі өздерінің терлерінің суы құлағының ортасына жетіп тұрады⁵. **Аль-Бухари, Муслим.**

401. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұрын мен естімеген хұтпа айтты, сөздерінің арасында былай деді: «Егер сендер мен білетінді білсеңдер еді, аз күліп, көп жылар едіңдер!», - сонда Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалары қолдарымен беттерін жауып ауыздарын ашпастан жылай бастады. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген тағы бір нұсқасында, Анастың, былай деп айтқанын келтіріледі:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзінің сахабалары жайлы бір нәрсе естіп⁶, оларға хұтпа айтып былай деді: “Маған Жәннәт пен Тозақ көрсетілді, мен ешқашан, сол күнденгідей одан жақсы және одан жаман нәрсені көрмедім! Егер сендер мен білетінді білсеңдер еді, аз күліп, көп жылар едіңдер!». Сонда сол күн, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалары үшін өте ауыр болды, олар бастарын бүркеп алып ауыздарын ашпай жылаумен болды.

402. Хабар бойынша, аль Микдад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ахиретте адамдарға күн жақындатылады да, ол адамдардан бір миль⁷ ара қашықтықтығында болады.

Бұл хадисті аль Микдатың айтуымен жеткізген Сулайм бин Амр былай деді:

Сонымен, Аллаһтың атымен ант етемін, білмеймін оның миль дегені – ұзындық өлшемі ме, әлде көзге сүрме жағатын таяқты айтты ма, білмеймін⁸.

Ары қарай Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сөзіне былай жалғастырлы:

Ал адамдар болса, әр қайсысы өздерінің амалдарына байланысты терлерінің суына батып тұрады, сонда олардың кебіреулері қызыл асығына дейін, кейбіреулері – тізесіне дейін, үшіншісі – беліне дейін, ал кейбіреулері батып кетеді (не терілері оларды өзіне бағындырып алады)⁹, - деді де

¹ Өмірінің ұзақтығын.

² Егер адамның пешенесіне Тозақтық болу жазылса, оның қаншама сауабты істер жасағанын көргеніңмен, ол өмірінің соңында сондай бір күнә жасайды, сол амалының ауырлығынан Тозаққа кіреді, яғни жазымы орындалады – **аударушыдан.**

³ Егер адамның пешенесіне Жәннәттық болу жазылса, оның қаншама күнәлі істер жасағанын көргеніңмен, ол өмірінің соңында сондай бір сауабты амал жасайды, сол амалының себебімен Жәннәтқа кіреді, яғни жазымы орындалады – **аударушыдан.**

⁴ Ахирет күні.

⁵ Бұл дегеніміз, кейбіреулерге есеп берудің алдындағы күту ұзаққа созылады.

⁶ Өзіне ұнамаған бір нәрсе естіп.

⁷ Арабша 1 миль = 1920 метр.

⁸ Араб тілінде миль, деген сөз бен сүрме таяғы, деген сөздің айтылуы бірдей, яғни өзара омонимдес сөздер.

⁹ Бұл жерде олардың ауыз деңгейіне дейін батып, оны тері бағындырып алағаны соншама сөйлей алмай тұрады, деп айтылып жатыр.

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қолымен аузын көрсетті. **Муслим.**

403. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ахирет күні адамдардан тер аққаны сонша, олардың терлері жерге, жетпіс білекке дейін сіңеді, ал кейбіреулерінің терлері оларды батырғаны соншама, оның суы құлағына дейін көтеріледі. **Аль-Бухари, Муслим.**

404. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге отырған кезде ол бір заттың құлаған гүрсілін естіді де, бізден: «Сендер бұның не екенін білесіңдер ме?», - деп сұрады. Біз: «Аллаһ пен Оның елшісі бұл туралы жақсырақ біледі?», - дедік. Сонда ол: «Бұл – жетпіс жыл бұрын тозақтың жалынына тасталған тас. Қазір ол тас оттың түбіне жетті де, сендер оның гүрсілін естідіңдер», - деді. **Муслим.**

405. Хабар бойынша, Ади бин Хатим., оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендердің араларында оның Раббысы сөйлеспейтін және (сол уақытта) араларында түсіндіруші болмайтын адам табылмайды. Сосын адам оң жағына қарайды да, өзінің амалынан басқа еш нәрсе көрмейді, сосын сол жағына қарайды да, өзінің амалынан басқа еш нәрсе көрмейді, сосын алдына караған кезде, бет алдында тозақ отынан басқа еш нәрсе көрмейді, сондықтан өзінді Оттан құрманың жартысымен болса да қорға!¹ **Аль-бухари, Муслим.**

406. Хабар бойынша, Абу Зар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, мен сендер көрмегенді көремін: аспан сықырлады да, оның олай істеуіне хақы болды, өйткені әр бір төрт исбаға² Аллаһқа сәжде жасап жатқан бір періштенен келеді! Аллаһтың атымен ант етемін, егер сендер мен білгенді білген болсаңдар, онда аз күліп көп жылар едіңдер, әйелдеріңмен төсектеріңде рахаттанып жатпас едіңдер де, көшеге шығып Аллаһқа дауыстап, құтылу үшін дұға жасар едіңдер! **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

Бұл жерде: «Сықырлады», - деген сөз ол араб тілінде ер тоқымның сықырынан шыққан сықырды білдеретін дыбысты айтып тұр. Яғни, аспан сәжде жасап жатқан періштелердің көптігінің ауырлығынан сықырлап жатыр.

407. Хабар бойынша, Абу Барз Надл бин Убайд аль-Аслам, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ахиретте құл, өмірі жайлы: оны қалай өткізгені? білімі жайлы: оны қалай қолданғаны? ақшасы жайлы: оны қалай тапқаны және қайда жаратқаны? денесі жайлы: оны қалай қолданғаны? - туралы сұралынбайынша орнынан қозғалмайды. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

408. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, мына аятты: «Ол күні жер уақиғасын түсіндіреді», - оқыды да: «Сендер оның уақиғасының қандай болатынын білесіңдер ме?»³, - деп сұрады. Біз: «Аллаһ және Оның елшісі бәрінен де жақсы біледі», - дедік. Сонда ол: «Оның оқиғасының мәні – Аллаһтың әр бір құлына қарсы оның үстінде не істегені жайлы куәлік беруде болады, ол: «Сен сол күні мынаны және мынаны істедің», - деумен болады. Оның уақиғасы осындай болады. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

409. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

«Сүр ұстаушы⁴, (қазір) оны аузына тақап үрлеуге әмір күтіп тыңдап тұр, осы уақытта мен өміріммен қалайша рахаттанамын?» Бұл айтылған сөздер Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ауыр тиген болса керек, сонда ол: «Бізге Аллаһ жетіп асады, Ол нендей жақсы Иә (Қамқоршы)!»⁵, - деп айтыңдар. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

Аллаһ Тағала айтты: «Сүр үріліп...»⁶

410. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Қорыққан адам, жолға түннің басында шығуға асығады, ал осыны істеуге асыққан, көздеген жеріне жетеді. Расында Аллаһтың бұйымы қамбат тұрады, ал Аллаһтың бұйымы - ол Жәннәт.⁷ **ат-Тирмизи бұл хадисті «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

411. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен Аллаһтың елшісінің: «Ахиретте адамдар жалаңаш киімсіз, жалаң аяқ, сүндеттелмеген күйде

³ «Зилзәл» сүресі, 4 аят.

⁴ Мұнда Исафил періште жайлы айтылып жатыр. Ол Аллаһтың әмірімен сүр үрлегені - Ахирет күнінің басталғанының хабары болады.

⁵ «Аль-Имран» сүресі, 173 аят.

⁶ «Кеһф» сүресі, 99 аят., «Йа син» сүресі, 51 аят.

⁷ Бұл хадистің мағынасы: «Қорыққан адам, жолға түннің басында шығуға асығады», - дегені, ол тозаққа түсуден қорыққан адам ғибадатын ертерек бастайды. Ал, «Ал осыны істеуге асыққан көздеген жеріне жетеді», - дегені, ол ғибадатын ертерек бастаған Жәннәтқа кіреді, дегені. Ал бәрін білуші бір Аллаһ қана - **аударушыдан.**

¹ Кішкене ғана садақамен болса да өзінді қорға, деген сөз.

² Исба – 3,125 см. тең келетін ұзындық өлшемі.

жиналады.», - дегенін естідім де: «Иә Аллаһтың елшісі ерлер мен әйелдер бірге жиналып бір-бірін көреді ме?», - деп сұрадым. Ол: «Иә Айша, оларға ол (күн) өте ауыр болып ол жайлы ойлауға (шамалары болмайды)!», - деді.

Бұл хадистің тағы бір нұсқасында Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай дегені келтіріледі:

Олардың бірі-біріне қарайтын мұрша болмайды. Аль-Бухари, Муслим.

51 ТАРАУ Үмітжайлы

Аллаһ Тағала айтты:

«(Оларға): «Әй өздеріне зиян қылған құлдарым! Аллаһтың рахметінен күдер үзбендер. Аллаһ біртұтас күнәлерді жарылқайды. Өйткені Ол Жарылқаушы, Мейірімді», - де.» **«Зүмәр» сүресі, 53 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Қарсы келгендерді ғана жазаландырамыз» **«Сәбә» сүресі, 17 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Бізді жасынға шығарып, бет бұрғандарға азап болатындығы уахи етілді.» **«Таһа» сүресі, 48 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Менің рахымым әр нәрсені (яғни бәрін) сидырады...» **«Ағраф» сүресі, 156 аят.**

412. Хабар бойынша, Убад бин ас-Самит, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім серігі болмаған Аллаһтан басқа құдай жоқ, Мухаммад - Оның құлы әрі елшісі, Иса - Аллаһтың құлы әрі елшісі және Оның Марйамға сөйлеген сөзі әрі Оның жаратқан рухы¹, Жәннәт - рас, Тозақ - рас, деп куәлік беретін болса, онда оны Аллаһ оның амалының қандай екендігіне қармай Жәннәтқа кіргізеді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген тағы бір нұсқасында Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай дегені келтіріледі:

Аллаһтан басқа құдай жоқ, Мухаммад - Аллаһтың елшісі, дегенді Аллаһ Отқа тигізбейді (тиіскізбейді, отты оған харам етеді - **аударушыдан**)².

413. Хабар бойынша, Абу Зар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ұлы Аллаһ Тағала Айтты: Кімде-кім бір жақсы амал жасаса оны он сауап күтіп тұр, не болмаса Мен оған және қосамын, ал жамандықты жасағанды соншама жамандық күтіп тұрады, не болмаса Мен оны кешіремін. Кім Маған бір алақанға жақындаса, Мен оған бір білекке жақындаймын, ал кім Маған бір білекке жақындаса Мен оған бір құлашқа

жақындаймын. Кім маған қарай жүрсе, Мен оған қарай жүгіре жөнелемін, ал кімде-кім Маған, күнә жасап келсе, ал күнәсінің көлемі бүкіл жерді жауып, бірақ та Менен басқа ешкімге табынбай келген болса, Мен оның бүкіл күнәсін жабатын кешіріммен қарсы аламын. **Муслим.**

Бұл хадистің мәні: кім Маған бой ұсынып «жақындайтын болса» Мен оған рақымшылық көрсетіп «жақындаймын», ал егер ол бұдан да көп жасаса, Мен ол үшін одан да көп жасаймын; Маған бой ұсынып «Маған қарай жүргенге», «Мен жүгіре жөнелемін», яғни оған Өзімнің рақымымды төгемін және оны алдын-ала беріп одан озамын және оны мақсатына қарай ұзақ жүргізбеймін, ал Аллаһ бұл жайында жақсырақ біледі.

414. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір бәдәуи келді де: «Иә Аллаһтың елшісі, маған соңы әлбетте орындалатын екі себеп не?», - деді. Ол: «Аллаһтан басқа ешкімге құлшылық етпей өткен Жәннәтқа кіреді де, ал Аллаһпен бірге тағы да басқаға құлшылық етіп өлген Тозаққа түседі». **Муслим.**

415. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көліктің үстінде, ал Муъаз оның артында отырған кезде: «Иә Муъаз!», - деді. Муъаз: «Мен алдындамын және қызмет етуге бақыттымын!», - деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, тағы да: «Иә Муъаз!», - деді. Муъаз: «Мен алдындамын және қызмет етуге бақыттымын!», - деді. Бұл жай үш рет қайталанды. Сосын Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Қай бір құл шын жүрегімен, Аллаһтан басқа құдай жоқ және Мухаммад - Оның құлы әрі елшісі, деп куәлік берсе, Онда оны Аллаһ Отқа харам етеді³», - деді. Муъаз: «Иә Аллаһтың елшісі, адамдарды қуандыру үшін бұны хабарлайын ба?», - деп сұрады. Ол: «Онда адамдар осыған ғана сенім артып қалады», - деді. Бұны Муъаз өлер алдында ғана, бұдан былай бұл жайлы айтпауым күнә болады, деп хабарлаған. **Аль-Бухари, Муслим.**

«Бұл жайлы айтпауым күнә», - деген сөз, ол Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сөзін адамдарға жеткізбей жанында сақтап қалу күнә, деп санаған.

416. Хабар бойынша, Абу Хурайра ма әлде Абу Саъид аль-Худри ма (хадисті жеткізуші осы екеуінің қайсысынан естігенін ұмытып отыр, дегенмен одан хадистің құндылығы кемімейді), олардың екеуіне де Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деді:

Табук жорығында аштықтан қалжыраған адамдар Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: «Иә Аллаһтың елшісі, егер сен бізге түйелерімізді сойуға рұқсат берсең, біз олардың етін жеп, майын қолданар едік», - деді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Солай

¹ Аллаһ Тағала айтты: «...Шынайы түрде Мариам ұлы Мәсих Иса, Аллаһтың елшісі әрі Мариамға жалғастырған сөзі және Аллаһ тарапынан бір рух...» **«Ниса» сүресі, 171 аят.**

² Бұл жерде, егер адамның куәлігі шын жүректен болса, онда ол бәлкім күнәлері үшін азапталады, бірақ Тозақта мәңгілік болмайды, деген сөз.

³ Яғни отқа тискізбейді.

«стендер», - деді. Сонда оған Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, келіп: «Иә Аллаһтың елшісі, егер сен оларға бұны рұқсат етсең, онда бізде көлік аз қалады. Одан да сен оларда қалған тамақтарды алдыр да, одан кейін Аллаһтан оған ол адамдар үшін берекесін сұрап дұға жаса, бәлкім Аллаһ берер оны!», - деді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Иә», - деді де өзінің теріден жасалған көпшігін алдырды да, оған қалған тамақтарын салуға әмір берді. Адамдар болса кім бір уыс тарысын, кім бір уыс құрмасын, ал енді кім бір бөлік нандарын әкеліп сала бастады. Соңында сол көпшіктің үстінде азын-аулақ тамақ жиналды да Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ол тамаққа береке тіледі, сосын: «Мынаны ыдыстарыңа салыңдар!», - деді. Сосын адмадар бәрі ыдыстары толғанша салып алды және бәрінің қарындары тойғанша жеді және көпшіктегі тамақтан әлі де болса қалды. Ал Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Аллаһтан басқа құдай жоқ және мен - Аллаһтың елшісімін, деп куәлік беремін, ал Аллаһтың құлдарының ішінен кімде-кім, Аллаһты осы екі куәлікпен (оған нық сеніп) кездестіретін болса, Онда оған Жәннәт, шексіз бұйырады!», - деді. **Муслим.**

417. Хабар бойынша, Ытбан бин Малик, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Бадр соғысына қатысқандардың бірі, ол былай деді:

Әдетте мен намазды өзімнің руым бану салымның адамдарымен бірге оқитынмын, бірақта олардың мешіті мен менің үйімнің арасын бір сай бөлетін де, жаңбыр жауған кезде одан өтуге маған қиын болатын. Сонда мен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: «Расында, менің көзімнің жанары әлсіреді, жаңбыр жауған кезде мен үшін руластарыма сай арқылы аққан судан өтіп жету қиын болып барады, сондықтан мен сенің біздің үйге келіп намаз оқып кетуіңді сұраймын, сонда мен сенің намаз оқыған жеріңді өзімнің намаз оқитын жерім қылар едім», - дедім. Бұған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Мен әлбетте оны істеймін!», - деді. Ал ертеңіне таңертең күн әжептеуір көтерілген кезде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Абу Бакрмен, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, бірге келді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, үйге кіруге рұқсат сұрады да мен оған үйге кіруді ұсындым. Үйге кіріп отырмастан: «Менің намазым үшін, үйіңнің қайсы жерін таңдадың?», - деп сұрады да, мен оның намазы үшін, өзімнің таңдаған орнымды көрсеттім. Содан соң Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, менің таңдаған орныма тұрып: «Аллаһу акбар!», - деп намазға кірісіп кетті, ал біз болсақ артынан сапқа тұра қалдық. Сонымен ол екі ракағат намазын екі жағына сәлем берумен аяқтады да, оның артынан біз де айтқандарын қайталадық. Осыдан кейін мен оны, әдейі өзіңе дайындаған хизардың дәмін тат, деп бөгедім. Осы арада адамдар менің үйіме Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келгенін естіп жинала бастады да, ақыр аяғында көп ер кісілер жиналып қалды. Олардың бірі: «Мен мұнда көрмей тұрған Мәлік ше?», - деп сұрады. Басқа бірі: «Ол –

Аллаһ пен Аллаһтың елшісін жақтырмайтын екіжүзді», - деді. Бұны естіген Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Олай деме! Ол сенің көзіңше Аллаһтың дидаарына талпынып: «Аллаһтан басқа құдай жоқ!», - деп айтпап па еді?», - деді. Ол адам: «Аллаһ және Оның елшісі бұл жайында жақсырақ біледі, ал біз жайлы айтатын болсақ, онда Аллаһтың атымен ант етемін, біз оның екіжүзділермен араласып, оларды жақсы көретінін білеміз!», - деді. Бұған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Расында, Аллаһ, «Аллаһтан басқа құдай жоқ!», деп Аллаһтың дидаарынан үміттеніп айтқан әр бір адамды, Отқа харам (тигізбейтін) етті!», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

418. Хабар бойынша, Омар бин аль-Хаттаб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, тұтқынға түскендерді алып келді, олардың ішінде біреуді іздеп, одан кейін олардың ішінен бір баланы тапса омырауына апарып емізіп жүрген бір әйел болды¹. Бұны көрген Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізден: «Сендер қалай ойлайсыңдар, осы әйел өз баласын отқа тастауға дәрменді ме?», - деп сұрады. Біз: «Аллаһтың атымен ант етеміз, жоқ!», - дедік. Сонда ол: «Ал Аллаһ болса Өзінің құлдары үшін, бұл әйел өз баласына (жақсылық) қалағаннан да көп (жақсылық) қалайды!», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

419. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ Тағала бүкілін жаратқанда, Өзіне жазмыш етіп Өзінің Аршысындағы Өзінің Кітабына мынаны жазды: «Расында Менің рахымым, Менің қаһарымнан (ашуымнан) үстем болады». **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің “Сахихтардың” екеуінде де келтірілген тағы бір нұсқасында: “...Менің қаһарымнан жоғары болады”, - делінсе, ал енді үшінші бір нұсқада: “...Менің ашуымнан озады”, - делінеді.

420. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ Тағала мейірімділікті жүз бөлік етіп жасады да, оның тоқсан тоғызын Өзінде ұстап бір бөлігін Жерге түсірді. Сол түсірілген мейірдің әсерімен жаратылыстың бәрі бір-біріне мейір көрсетеді, (керек десеңіз) мініс малдары да, (туған кезде) балларын басып кетпес үшін аяқтарын көтереді.

Бұл хадистің тағы бір нұсқасында Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Расында, Аллаһ Тағаланың (қорында) жүз бөлік мейірім бар, солардан Жерге бір бөлігін түсірді де, оны бүкіл жындар, адамдар, хайуандар және құрт-құмырсқалардың арасында бөлді. Сол арқылы бүкіл адамдар бір-бірін аяп мейір көрсетеді және сол арқылы жабайы аң да өзінің баласын жақсы көреді. Ал қалған тоқсан тоғыз бөлігі жайлы айтатын болсақ,

¹ Бұл әйел өз баласын жоғалтып алып, соңынан тапқан.

оны Аллаһ Өзінің мейірімін, құлдарына Ахирет күні көрсету үшін сақтап қойды. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Сальман Фараси, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, хабары бойынша келтірген Муслимнің нұсқасында Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Расында, Аллаһ Тағалада жүз бөлік меірім бар, солардың бір бөлігінің ғана арқасында адамдар бір-біріне мейір көрсетеді, ал тоқсан тоғыз бөлігін Ол Ахирет күніне сақтап қойды.

Бұл хадистің Муслим келтірген үшінші бір бөлігінде, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Расында, Аллаһ Тағала жер мен көкті жаратқанда, әр қайсысы жер мен көктің арасында орын алатын жүз бөлік мейірімді де жаратты. Олардан жерге бір бөлігін ғана орналастырды, бірақ та (сол бір) бөлігінің арқасында ана өз баласын жақсы көреді, ал құстар мен айуандар бір-бірін жақсы көреді. Ақирет күні болған кезде, Аллаһ мейірдің сол бөлігіне тоқсан тоғыз бөлігін толықтырды.

421. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзінің Мәртебелі де Жоғары Раббысының сөзін жеткізіп жатып, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтың құлдарынан бірі күнә жасап: “Иә Аллаһ, менің күнәмді кешірі!”, - деген кезінде, Аллаһ Тағала: “Менің құлым күнәлерді кешіруші және күнәлер үшін жаза беруші Раббысы бар екенін біліп күнә жасады”, - деді. Сосын ол тағыда күнә жасап¹: “Иә Аллаһ, менің күнәмді кешірі!”, - деген кезінде, Аллаһ Тағала: “Менің құлым күнәлерді кешіруші және күнәлер үшін жаза беруші Раббысы бар екенін біліп күнә жасады”, - деді. Сосын ол тағыда күнә жасап: “Иә Аллаһ, менің күнәмді кешірі!”, - деген кезінде, Ұлы Мәртебелі Аллаһ Тағала: “Менің құлым күнәлерді кешіруші және күнәлер үшін жаза беруші Раббысы бар екенін біліп күнә жасады, ал Мен болсам құлымды кешірдім де, енді не істесе де өз еркінде!”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

“...не істегісі келсе өз еркінде!”, - деген сөз, ол: егер ол күнә жасап артынан тәубеге келіп отыратын болса, Мен оны кешіріп отырамын, өйткені, расында, тәубеге келу алдыңғы бүкіл күнәлерді кешіреді, деген сөз.

422. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Жаным қолында Болғанның атымен ант етемін, егер сендер күнә жасамасандар еді, онда Аллаһ Тағала сендерді әлбетте жояр еді де, сендердің орындарыңа, күнә жасап артынан Аллаһ Тағаладан кешірім сұрап отыратын халық жаратып, оларды кешіріп отырар еді! **Муслим.**

423. Хабар бойынша, Абу Аййуб Халид бин Зайд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер сендер күнә жасамасандар, онда Аллаһ әлбетте күнә жасап артынан кешірім сұрайтын халық жаратып, оларды кешіріп отырар еді! **Муслим.**

424. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз арасында Абу Бакр мен Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, бірнеше адамдармен отырған кезімізде, кенеттен Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, орнынан тұрды да бізді тастап кетіп қалды. Ол бізге көп уақыт ішінде қайта оралмады да, біз болсақ ешкім жоқта оған біреу қастандық жасады ма екен, деп уайымдай бастадық. Одан кейін бізді үрей биледі де, біз орнымыздан тұрдық. Мен болсам қорқып, бірінші болып оны іздеп шыққан кезімде, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ансарлардың бірінің бағында екен.

Сосын ол бұл хадисті сөзбе-сөз былай деп келтірді:

Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Бар да осы бақтың сыртында кезіктірген кез келген, Аллаһтан басқа құдай жоқ, деп жүрегімен нық сеніп куәлік берген адамға, Жұмақты хабарлап қуандыр!”, - деді. **Муслим.**

425. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр аль-Ас, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Біріде Пайғамбар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Ибраһимнің, оған Аллаһтың сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізген Аллаһ Тағаланың мынадай сөздерін оқыды: «Раббым, олар² адамдардың көбін адастырды. Ал енді біреуі маған ерсе, рас ол менен...»³ және Исаның, оған Аллаһтың сәлемі болсын, былай деп айтқанын оқыды: «Егер оларды азаптасаң да олар құлдарың, егер оларды жарылқасаң да күдіксіз Сен аса үстем, хикмет иесісің».⁴ Осыдан кейін қолын көкке көтерді де: «Иә Аллаһ, менің үмметім, менің үмметім!», - деп жылап жіберді. Сонда Ұла Аллаһ Тағала: «Иә Жәбірейіл Мухаммадқа бар да – ал сенің Раббың бәрін жақсы білуші! – одан: «Сенің жылауыңа не себеп болып жатыр?», - деп сұра», - деді. Жәбірейіл келіп одан сұрағанда, ол Аллаһқа бәрінен де жақсы мәлім сөздерін айтты⁵. Сонда Аллаһ Тағала былай деді: «Иә Жәбірейіл Мухаммадқа бар да: «Расында, Біз сені, сенің үмметіңмен риза еткіземіз және сені ренжітпейміз!», - деп айт.» **Муслим.**

426. Хабар бойынша, Муъаз бин Жабіл, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, есегінің артында отырғанымда: “Ия Муъаз, Аллаһтың құлдарында қандай хақысы бар және Оның құлдарының Аллаһтан не үміттенулерне хақылары бар, екендігін сен білесің бе?”, - деп сұрады. Мен: “Аллаһ пен Оның елшісі бұл жайында жақсырақ біледі”, - дедім. Сонда ол: “Расында, Аллаһтың құлдарындағы хақысы, ол

² Бұл жерде бұттар жайлы айтылып тұр.

³ «Ибраһим» сүресі, 36 аят.

⁴ «Мәида» сүресі, 118 аят.

⁵ «Ия Аллаһ, менің үмметім, менің үмметім!»

¹ Яғни тәубеге келгеннен кейін.

лардың Аллаһтан басқа ешкімге құлшылық етпеулерінде, ал Аллаһтың құлдарының хақысы, ол егерде олар Одан басқа ешкімге құлшылық етпесе, Оның азаптамайтындығына үміттенулерінде”, - деді. Мен: “Ия Аллаһтың елшісі, мен бұл хабармен адамдарды қуандырайын ба?”, - деп сұрадым. Ол жауап ретінде: “Олай істеме, өйткені оны айтсаң олар соған ғана сеніп қалады!”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

427. Хабар бойынша, аль Бар бин Ыазиб, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мұсылманға оның қабірінде сұрақтар қойылған кезде, ол Аллаһтан басқа құдай жоқ және Мухаммад – оның елшісі, деп куәлік сөзін айтады, оған Аллаһ Тағаланың мына сөздері: “Аллаһ сондай иман келтіргендерді, дүние тіршілігінде де акіретте де мықты сөзбен бекітеді...”¹, - дәлел деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

428. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер имансыз, бір жақсы амал жасаса, ол үшін үлесін осы дүниеде ғана алады, ал мұмин жайлы айтатын болсақ, расында, Аллаһ оның жақсы амалын мәңгілік өмірге жазады да, осы дүниеде де амалының үлесін береді.

Бұл хадистің тағы бір нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Расында, Аллаһ, жақсы амал жасаған мұминді, әрбір жасаған амалы үшін осы дүниеден үлесін беріп және мәңгілік дүниеге сауабын жазып оны ренжітпейді. Ал имансыз жайлы айтатын болсақ, ол әрбір Аллаһ үшін жасаған амалына осы дүниеде үлесін алады да, ал басқа дүниеге барған кезінде, оның сауап алатын еш бір жақсы амалы болмайды. **Муслим.**

429. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бес намаз, әр қайсысының үйлерінің есігінің алдында ағып жатқан және онда бес рет шомылатын суы толық өзен секілді. **Муслим.**

430. Хабар бойынша, ибн Аббас, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер кез-келген мұсылманның мәйітінің жанында, Аллаһтан басқа ешкімге құлшылық етпеген қырық мұсылман тұратын болса², онда Аллаһ әлбетте олардың шапағатын (болысқанын) қабыл алады.³ **Муслим.**

431. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Ерде біз қырық шақты адам Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір шатырда болған кезімізде ол: “Сендер Жәннәтқа кіретіндердің төрттен бірін құрағыларың келеді ме?”, - деп сұрады. Біз: “Иә!”, - дедік. Ол: “Ал сендер солардың үштен бірін құрағыларың келеді ме?”, - деп сұрды. Біз: “Иә!”, - дедік. Сонда ол: “Мухаммадтың жаны қолында Болғанның атымен ант етемін, мен сендердің Жәннәтқа кіретіндердің жартысын құрайды деп үміттенемін, өйткені онда бой ұсынушысылар ғана кіреді, ал сендердің қазір жағдайларың, көпқұдайшылдардың ішінде қара бұқаның үстіндегі ақ шашы секілді Немесе: ... ақ бұқаның терісіндегі қара шаш секілді/ (болғандарыңа қарамай бой ұсынушылырдансыңдар)”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

432. Хабар бойынша, Абу Муса аль-Ашъари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ақыр заман болғанда Аллаһ әр бір мұсылманға бір христианды немесе иудейді беріп: “Мынау – сенің Оттан құтылуың”, - дейді. **Муслим.**

Бұл хадистің басқа бір нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын:

Ахиретте Мұсылмандардың ішінде күнәсі таудай болған адамдар келеді де, Аллаһ оларды кешіреді. **Муслим.**

“Аллаһ әр бір мұсылманға бір христианды немесе иудейді беріп: “Мынау – сенің Оттан құтылуың”, - дейді”, - деген сөздердің мағынасын, Абу Хурайрадан келген басқа хадис түсіндіреді, онда Аллаһтың елшісінің былай деп айтқаны келтіріледі: «Әркімнің Жәннәтта және Тозақта өзінің орны бар, сондықтан мұмин Жәннәттан орын алғанда, имансыз өзімен оның тозақтағы орнын толтырады, өйткені оған ол өзінің имансыздығымен лайық». Сонымен «сенің құтылуың», деген сөздің мағынасы: Сенде Тозаққа түсу қауіпі болды, бірақ бұл – сенің құтылуың, өйткені Аллаһ Тағала Тозақты белгілі мөлшердегі адамдармен толтыруды шешті, сондықтан имансыз өзінің күнәсі мен имансыздығы үшін Тозаққа түскенде, олар мұсылмандар үшін құтылуы секілді болады, ал Аллаһ бұл туралы жақсырақ біледі.

433. Хабар бойынша, ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ахиретте мұмин өзінің Раббына жақындатылып, Ол оны Өзінің қорғанына алады. Сонда Ол оның бүкіл күнәлерін мойындаттырады да: “Сен мына күнәнді мойындайсың ба, сен мына күнәнді мойындайсың ба?”, - деп сұрайды. Ол жауап ретінде: “Мойындаймын, Раббым менің!”, - дейді. Сонда Ол: “Расында, Мен сенің күнәләріңді жердегі өміріңде жаптым (жасырдым), ал бүгін оларды кешіремін!”, дейді де, оған жақсы амалдарының кітабы беріледі. **Аль-Бухари, Муслим.**

434. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

¹ «Ибраһим» сүресі, 27 аят.

² Яғни жаназа намазына.

³ Яғни мәйіт үшін сұраған дұғаларына жауап береді.

Бірде бір адам бір әйелдің бетінен сүйді¹, сосын Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп болған жайды айтып берді. Сонда Аллаһ мына аяттарды түсірді: “Күндіздің екі жағында², түннің күндізге таяу кезінде намазын³ толық орында. Расында, жақсылықтар жамандықтарды жояды...”⁴ Сонда әлгі адам: “Иә Аллаһтың елшісі бұл маған ғана қатысты ма?”, - деп сұрады. Ол: “Бұл – менің барлық үмметім үшін”, - деп жауап берді. **Аль-Бухари, Муслим.**

435. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір адам келіп: «Мен (Исламның) бір қағидасын бұздым⁵, сондықтан мені жазаға тартшы!», - деді. Сол екі арада намаздың уақыты келді де, намазды ол адам Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге оқыды. Намаз оқылып бітісімен ол адам тағы да: «Иә Аллаһтың елшісі, расында, мен бір қағиданы бұздым, сондықтан Аллаһтың Кітабының үкіміне сай мені жазаға тартшы!», - деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сен бізбен бірге намазға қатыстың ба?», - деп сұрады. Ол: «Иә», - деді. Сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сен кешірілдің», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Ол адамның: “Мен бір қағиданы бұздым”, - деп жатқан сөздері, оның ябратты жазаға лайықты (кішігірім) күнә жасағандығын көрсетіп тұр. Әрине бұл жерде әңгіме шарияттың үкіміне сай жазаланатын үлкен ойнас үшін, не болмаса маскүнемдік үшін осы сияқты күнәлер жайында болып тұрған жоқ, өйткені олар тек қана намаз оқығанмен кешірілмейді, ал имам болса оны ескерусіз қалдыра алмайды.

436. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ, (Өзінің) құлдарының ішінде, әрбір жеген тамағының үзімі үшін және ішкен суының жұтымы үшін, Өзіне мақтау айтқан құлына риза болады. **Муслим.**

437. Хабар бойынша, Абу Муса, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

¹ Бұл адам мұсылмандардың ісіне қарама-қайшы келетін іс жасады, өйткені ол ансарлардан болған ол әйел оның не туысы, не әйелі емес болатын. Ол әйел оған ұнаған соң алдап үйіне кіргізді де, ол әйелді сүйгенін, әйел: «Аллаһтан қорық!», - деп айтқаннан кейін ғана тоқтатты.

² Таң намазы мен бесін намазы, не болмаса таң намазы мен ақшам намазы жайлы айтылып жатыр.

³ Құтпан намазы не болмаса түнгі нәпіл намаздары жайлы айтылып жатыр.

⁴ «Худ» сүресі, 117 аят. Бұл жерде кішігірім күнәлер жайлы айтылып жатыр, ал үлкен күнәлер жайлы айтатын болсақ, ол туралы осы кітаптың «Тәубе жайлы» тарауында толығымен тоқтағанбыз.

⁵ Яғни күнә жасадым.

Расында, Аллаһ Тағала, күндіз қай бір жамандық жасағанның тәубесін қабыл алу үшін, оған түнде Өзінің қолын созады. Ал түнде қай бір жамандық жасағанның тәубесін қабыл алу үшін, оған күндіз Өзінің қолын созады⁶. Және бұл, күн бататын жағынан шықпайынша жалғасады⁷ **Муслим.**

438. Хабар бойынша, Абу Наджих Амр бин Абас ас-Сулами, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Жахилия уақытында адамдар бұттарға табынатын, сондықтан мен оларды әр уақытта мардымды еш нәрсе істемеуде және адасуда, деп ойлайтынмын, бірақта мен сол уақытта, Меккеде бір адам өте мәнді әрі таң қаларлық нәрсе айтып жүр деп естідім. Сонда мен түйеге отырып оны іздеп Меккеге келсем, Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзінің руластары жәбір көрсетіп оған байланысты әділетсіздік көрсеткендіктен, ол адамдардың арасында көрінбей (жасырын) жүреді екен. Сонымен оны табу үшін маған бір құрайыштан ол туралы сыпайы түрде сұрау керек болды. Мен оған келгенімде, одан: “Сен кімсің?”, - деп сұрадым. Ол: “Мен – пайғамбармын”, - деді. Мен: “Ал пайғамбар деген кім?”, - дедім. Ол: “Мені Аллаһ жіберді”, - деді. Мен: “Ол сені немен жіберді?”, - деп сұрадым. Ол: “Ол маған адамдарға, туған-туысқандық қарым-қатынасты ұстануға, бұттарды бұзуға және тек қана Аллаһ Тағалаға құлшылық етуге және Онымен қатар ешкімге құлшылық етпеуге, - деген әмірлерін жеткізуге жіберді”, - деді. Мен: “Осы ісінде сені кім қолдайды?”, - деп сұрадым. Ол: “Бас бостандығы бар мен құл”, - деп жауап берді, өйткені ол кезде онымен бірге Абу Бакр мен Билял ғана, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, болатын. Мен: “Расында, мен саған ілесемін!”, - дедім. Бірақ ол менің сөзіме: “Сен қазір бұны істей алмайсың, сен менің қандай жағдайда екенімді және бұлардың маған қарсы қандай әрекеттер жасап жатқанын көріп тұрсың ғой! Өзіңнің жанұяңа орал да, мені жеңіске жетті, дегенді естісімен маған кел!”, - деді.

Амр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, сөзін былай жалғастырды:

Сонымен мен үйіме оралдым, ал Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, болса біраз уқыт өтісімен Меккеден Мәдинаға көшті. Осы жай болған уақытта мен адамдардан ол туралы көбірек сұрай бастадым да, бізге Мәдинадан бірнеше адам келген уақытта олардан: “Мәдинаға көшіп келген адам не істеп жүр?”, - деп сұрадым. Олар: “Адамдар оған асығуда, ал оның руластары оны өлтірмекші болды, бірақта олардың қолынан ештеңе келмеді”, - деді. Сосын мен өзім Мәдинаға келдім де, одан: “Иә Аллаһтың елшісі, сен мені таныдың ба?”, - деп сұрадым. Ол: “Иә, сен – менімен Меккеде кездескен адамсың”, - деді.

Амр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, сөзін былай жалғастырды:

⁶ Бұл дегені, Аллаһ Тағала кез келген уақытта тәубені қабыл алуға дайын.

⁷ Бұл дегені, Аллаһ Тағала тәубені Ақыр Заман басталғанша қабылдайды.

“Сонда мен: “Иә Аллаһтың елшісі, маған Аллаһтың саған үйреткендерінен хабарла және мен білетін намаз туралы маған айтшы”¹, - дедім. Ол былай деп жауап берді: “Таң намазын орында да, одан кейін күн найза бойына көтерілгенше намаз оқыма, өйткені, расында, бұл (уақытта күн) шайтанның мүйізінің арасынан шығады², және бұл уақытта оған (шайтанға) имансыздар иіледі (құлшылық етеді). Ал бұдан кейін найзаның көлеңкесі кішірейіп қысқарғанша намаз оқи берсең болады, өйткені ол уақыттағы намаздың куәгерлері мен қатысушылары болады. Осы уақыттан (көлеңкені ең кішкене болған кезінде) намаз оқудан өзінді ұста, өйткені бұл уақытта Тозаққа отын тасталады, ал көлеңке күн шығыс жаққа бұрылғаннан бастап намаз оқи беруіңе болады, бұл намаздың да қатысушылары мен куәгерлері болады және бұл уақыт екінді намазының уақытына дейін созылады. Ал одан кейін күн батқанша намаз оқуды тоқтата тұр, өйткені, расында, ол (күн) шайтанның мүйізінің арасында батады және бұл уақытта оған (шайтанға) имансыздар иіледі.»

Амр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, сөзін былай жалғастырды:

“Одан кейін мен: “Иә Аллаһтың елшісі, маған дәрет жайлы айтып берші”, - деп сұрадым. Ол: “Егер сендерден біреулерің дәрет алуға су дайындап, одан кейін аузын және мұрнын шайса, онда оның бетінен, аузынан және мұрнынан оның жасаған кішігірім күнәләрі түседі. Ал одан кейін ол Аллаһ әмір еткендей бетін жуса, онда сумен бірге оның сақалының ұштарынан міндетті түрде бетінің кішігірім күнәләрі түседі³. Ал одан кейін ол қолдарын шынтақтарына дейін жуса, онда оның саусақтарының ұштарынан міндетті түрде оның қолының кішігірім күнәләрі түседі. Ал одан кейін ол басын сұртсе, онда шашының ұштарынан міндетті түрде оның басының кішігірім күнәләрі түседі. Ал одан кейін аяқтарын қызыл асықтарына дейін жуса, онда аяқтарының саусақтарының ұшынан міндетті түрде кішігірім күнәләрі түседі. Егер де осыдан кейін Аллаһқа лайықты түрде, Оған мақтау айтып, Оны мәртебелеп, Оны дәріптеп, жүрегін Аллаһ Тағаладан басқаның бәрінен тазартып⁴ намаз оқыса, онда анасынан жаңа туған баладай, (кішігірім) күнәлерінен арылады.”

Амр бин Абас бұл хадисті сахабалардың бірі Абу Умамаға, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жеткізгенде, Абу Умама оған: “Иә Амр бин Абас, сен мына бір жерінде не айтып жатқаныңа қара: шынымен-ақ соны жасаған адамға (кешірілу) бұйырады ма?!” - деді. Жауап ретінде Амр: “Иә Абу Умама, мен қартайып сүйектерім тозып жіңішкерді және маған өмір сүруге көп уақыт қалған жоқ, сондықтан мен Аллаһ пен Аллаһтың елшісіне жала жауып өтірік айтуға мұқтаж емеспін! Егер мен бұл айтқанымда Аллаһтың елшісінің өзінен бір рет, не екі рет, не үш рет...”, - деп жетіге дейін жетті де – “есітпесем, онда мен бұл сөздерді қайталамас едім,

бірақ та мен бұл сөздерді жеті реттен көп естідім!”, - деді. **Муслим.**

439. Хабар бойынша, Абу Муса аль-Ашъари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер Аллаһ қай бір үмметке жақсылық қалайтын болса, Ол үмметтің Пайғамбарын, оны оларға керек жабдықтарын дайындаушы⁵ және кепілі⁶ ретінде (үмметі өлгенше) Өзіне алады. Ал егер Ол бір үмметті опат еткісі келсе, онда ол үмметті пайғамбарының өмірі кезінде пайғамбарының өмірін орындамағаны және пайғамбарын олардың жазаланғанын көріп қуандыру үшін, пайғамбарының өмірі кезінде жазалайды. **Муслим.**

52 ТАРАУ

Үміттің дәрежесі жайлы

Аллаһ Тағала айтты:

«Таяуда менің айтқанымды түсінесіңдер. Мен ісімді Аллаһқа тапсырамын. Күдіксіз Аллаһ, құлдарын толық көруші» деді. Енді Аллаһ, оны, олар жасаған сұмдықтарынан қорғады...» **«Ғафыр» сүресі, 44-45 аяттар.**

440. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ұлы Аллаһ Тағала айтты: Менің құлым Мен турлы қалай ойласа сондай боламын⁷ және ол қай жерде Мені есіне алса, Мен сол жерде онымен біргемін⁸. Аллаһтың атымен ант етемін, расында, Аллаһ Өзінің құлының тәубесіне, шөл далада түйесін жоғалтып одан кейін оны тапқан адамның қуанғанынан да артық қуанады! Кім Маған бір алақан жақындаса Мен (оған) бір білекке жақындаймын, кім Маған бір білекке жақындаса, Мен (оған) бір құлашқа жақындаймын, ал кім Маған қарай жүрсе, онда Мен (оған қарай) жүгіре жөнелемін! **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл жерде Муслимнің “Сахихінде” келтірілген нұсқасы беріліп тұр. Ал “Сахихтердің” екеуінде де былай деп айтылған нұсқа келтіріледі: “...Мен ол Мені есіне алып жатқан уақытында жанында боламын” **Бұл екі нұсқада сенімді саналады.**

441. Хабар бойынша, Жәбір бин Абдуллаһ, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өлер алдында үш күн бұрын былай деп айтқанын естіген:

⁵ Бұл жерде пайғамбар, баратын жерге алдын ала келіп, керек нәрселерін және суды дайындап, артынан келуші жолаушыларды қарсы алатын адаммен теңестіріліп тұр.

⁶ Бұл жерде, ол үмметтің пайғамбары өлгеннен кейі сабыр сақтап төзімділік көрсетіп, пайғамбарының өмірін толығымен орындағандары үшін берілетін сыйы ретінде айтылып тұр.

⁷ Бұл дегеніміз Аллаһ Өзінен адам не күтсе соны береді, дегені.

⁸ Яғни сол уақытта мен оған Өзімнің мейірімімді жәрдем ретінде көрсетіп тұрамын.

¹ Бұл жерде фарз намаздары жайлы сұрап жатыр.

² Бұл жерде, бұл уақытта шайтан мен оның әскерінің өршіге жұмыс істейтін уақыты жайлы меңзеліп тұр.

³ Бұл жерде көздің жасаған күнәлерінің түсуі жайлы айтылып тұр.

⁴ Яғни Аллаһ Тағаладан басқа ешкімді ойламай.

Сендер кез-келгенің өлімді, Ұлы Аллаһ Тағаладан тек жақсылық күтіп қарсы алуларың керек!¹ **Муслим.**

442. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ Тағала айтты: «Иә Адам баласы, сен Менен үмітінді үзбей кешірім сұрап жүрсең Мен де сенің күнәләріңнің аз-көбіне қарамай кешіріп отырамын! Иә Адам баласы, егер сен аспандағы бұлттарға жететін күнә жасап, одан кейін Менен кешірім сұрасаң, Мен сені кешіремін! Иә Адам баласы, расында, егер сен сонша күнә жасасаң, ол күнәнің көлемі бүкіл жерді жабатындай болса (қаптаса), бірақ Менің алдыма Маған ешкімді ортақ қоспай² келсең, Мен саған әлбетте сол күнәләріңді жабатын кешірім сыйлаймын.» **Ат-Тирмизи «Жақсы әрі сенімді хадис», деп келтіреді.**

“Аспандағы бұлттар” – дегенде, адамның көкке қарағанда көзі жететін ара қашықтық делінеді және де бұлттар деп те айтылады.

53 ТАРАУ

Қорқыныш пен үмітті біріктіру жайлы.

Біл, егер де Аллаһтың құлының денсаулығы жақсы болса, онда ол әрі қорқып әрі үміттенуі жақсырақ, яғни үміт пен қорқыныш тепе-тең болғаны жақсы. Ал егер ауырып қалса³, онда тек қана үміттенуі керек, бұған Құран мен Сүннетте келтірілген Шариғаттың шарттары және ғалымдардың айтқандары дәлел.

Аллаһ Тағала айтты:

«Сондай-ақ Аллаһтың көрінен (қулығынан)⁴ аман бола ала ма? Аллаһтың бейнетінен зиянға ұшырайтын ел ғана қобалжымайды⁵.» **«Ағраф» сүресі, 99 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Аллаһтың рахметіне қарсы болған (имансыз) қауым ғана күдер үзеді...» **«Йусуф» сүресі, 87 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Қиямет күні кей беттер ағарып, кей беттер қараяды...» **«Аль-Имран» сүресі, 106 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Расында, Раббың тез жазалаушы, әрі аса жарылқаушы, ерекше мейірімді» **«Ағраф» сүресі, 167 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Шын мәнінде ізгілер, әлбетте нығмет ішінде болады. Негізінен бұзықтар, тозақта болады.» **«Ынфитар» сүресі, 13-14 аяттар.**

¹ Басқаша айтқанда, Оның рахымы мен мейірімінен үміт етіп.

² Яғни Аллаһтан басқа ешкімді Құдай деп санамай, ешкімге құлшылық етпей – **аударушыдан.**

³ Яғни аурудан айығуы екіталай, өліп кетуі мүмкін болған жағдай – **аударушыдан.**

⁴ Бұл жерде Аллаһтың жазасы жайлы әңгіме болып жатыр не болмаса адасқандарды қызықтырып Өзінің құдіретін ұмыттырады.

⁵ Бұл жерде дұрыс ойлану қабілетінен арылған имансыздар жайлы әңгіме болып жатыр.

Аллаһ Тағала айтты:

«Міне, сонда біреудің таразысы⁶ ауыр тартса. Онда ол, разы болатын тіршілікте болады. Ал енді біреудің таразысы жеңіл тартса, онда оның орны «Һая» болады. Ол Һаяның не екенін білесің бе? Ол, жалындаған от.» **«Қариға» сүресі, 6-11 аяттар.**

Осы мағынада көптеген аяттар бар. Кей кездері үміт пен қорқыныш жайлы бір-бірімен байланысты аяттарда айтылса, кейде әр түрлі аяттарда айтылады, ал кей жерлерде бір ятта да айтылады.

443. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер мұминдер, Аллаһтың қандай жазаға тарта алатынын білсе еді, онда олар Жәннәтті армандамас та еді. Және де имансыздар Аллаһтың мейірімінің кеңдігін білсе еді, онда олардың ешқайсысы Оның Жәннәтінан күдер үзбес еді. **Муслим.**

444. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер жерлеуге дайындалған табытта жатқан мәйіт мұмин болған болса, онда сол табытты жайғастырып, ерлер иықтарына салған кезде ол (мәйіт): «Мені тезірек апарыңдар!», - дейді. Ал егер мәйіт мұмин болмаған болса, онда ол: «Маған құрыдым, мені қайда апара жатырсыңдар?», - дейді де оның даусын адамнан басқаларының бәрі естиді, ал егер ол (адамдар) оны естисе, естерінен танып (құлар) еді. **Аль-Бухари.**

445. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Жәннәт сендерден әр кімге аяқ киімдеріңнің бауынан да жақын және От та сендерден әр кімге сондай жақын. **Аль-Бухари.**

54 ТАРАУ

Аллаһ Тағаладан қорқып жылаудың және Оған ұмтылудың дәрежесі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Олар жылап етпеттерінен түседі. Бұл олардың ықыласын арттырады.» **«Ісра» сүресі, 109 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Ал енді сендер осы сөзге таңырқайсыңдар ма? Күлесіңдер, жыламайсыңдар.» **«Нәжім» сүресі, 59-60 аяттар.**

446. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

⁶ Бұл жерде таразының жақсы амалдары жағы, жайлы айтылып тұр. – **аударушыдан.**

Бірде Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, маған: “Маған Құран оқышы”, - деді. Мен: “Иә Аллаһтың елшісі, Құран саған түсірілген болса, оны мен саған қалайша оқимын”, - дедім. Ол: “Расында, мен оны басқа біреуден естігім келеді”, - деді. Сонда мен оған “Ниса” сүресін оқи бастадым да: «Әр үмметке бір айғақ келтіріп, сені де оларға куә етіп келтірсек қандай болар еді?»¹, - деген аятқа жеткен кезімде, - ол: «Енді болды», - деді, ал мен оған қарасам, оның көзі жасаурап жылап жатқанын көрдім. **Аль-Бухари.**

447. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұрын мен естімеген хұтпа айтты, сөздерінің арасында былай деді: «Егер сендер мен білетінді білсеңдер еді, аз күліп, көп жылар едіңдер!», - сонда Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалары қолдарымен беттерін жауып ауыздарын ашпастан жылай бастады. **Аль-Бухари, Мслим.**

448. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтан қорқып жылаған адам, сауылған сүт қайтадан желініне кірмейінше, ол да отқа кірмейді² және Аллаһ жолындағы шаң мен Тозақ отының түтінінің бір бірімен қосылуы мүмкін емес³. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

449. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтан басқа ешкімнің көлеңкесі болмаған күні, Аллаһ Тағала жеті (түрлі) адамды Өзінің көлеңкесіне алады: әділ басқарушы; Ұлы Аллаһ Тағалаға құлшылық етумен есейген жас; жүрегі мешіттерде байланған⁴; тек қана Аллаһ Тағала үшін кездесіп-қоштасатын және бір-бірін Аллаһ үшін жақсы көргендер; абыройлы әрі әдемі әйел қалап шақырып, бірақ: «Расында, Мен Аллаһтан қорқамын», - деп бармаған еркек; садақаны жасырын бергені соншалық, оның сол қолы оң қолының бергенін көрмейтін; оңашада Аллаһ Тағаланы еске алғанда көзіне жас толатын (адамдар). **Аль-Бухари, Муслим.**

450. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин аш-Шаххир, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Біріде мен Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қайнап жатқан қазаннан шығатын дауысқа ұқсаған дауыспен, сыңсып жылап намаз оқып тұрған уақытында көрдім. **Абу Дауд ат-Тирмизи «Аш-Шамаъил» кітабында сенімді хадис деп келтіреді.**

¹ «Ниса» сүресі, 41 аят.

² Яғни сауылған сүттің желініне қайта кірмеуі мүмкін болмағандай оның да отқа түсуі мүмкін емес.

³ Яғни Аллаһ жолында шайқасқан адамның отқа түсуі мүмкін емес, дегені, ал бәрін білуші бір Аллаһ қана – **аударушыдан.**

⁴ Мешітте намаз оқығанды жақсы көретіндер.

451. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Убай бин Қаъбқа, оған Аллаһтың ризашылығы болсын: “Расында Ұлы Аллаһ Тағала маған мына аятты саған оқы деді: “Кітап иелерінен, мүшріктерден қарсы шыққандар, өздеріне бір ашық дәлел қарсылықтарынан айырылмақшы емес еді”⁵, - деді. Убай, оған Аллаһтың ризашылығы болсын: “Ол саған менің атымды атады ма?”, - деп сұрады. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Иә”, - деді. Бұны естіген Убай, оған Аллаһтың ризашылығы болсын жылап жіберді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Мулима ғана келтірген нұсқасында, былай делінеді:

...сонда Убай жылауға кірісті.

452. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жан тапсырғанына біраз уақыт өткеннен кейін Абу Бакр Омарға, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын келіп: «Бізбен бірге Умм Айманға⁶ жүр оны Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, секілді барып қайтайық», - деді. Олар Умм Айманға, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, келген кезде, ол жылай бастады да олар: «Сен неге жылайсың? Сен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Аллаһтың жанындағы жақсы екенін білмейсің бе?» – деді. Ол: «Расында мен, Аллаһтың жанындағы ол үшін жақсы екендігін білмегеннен жылап жатқаным жоқ, менің жылап жатқаным, Көктен уахидың тоқтағанына жылап жатырмын?» – деп еді, олар да оның айтқан сөзінің әсерінен жылай бастады. **Муслим.**

453. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кеселі (ауруы) қатайған кезінде, одан намаз туралы сұрады⁷, да ол: «Абу Бакрге айтыңдар, айтыңдар, ол адамдармен намаз өткізсін!», - деді. Бұны естіген Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын: «Расында Абу Бакр жұмсақ жүректі, сондықтан Құран оқығанда жылуын тоқтата алмайды!», - деді. Бірақта ол тағы да: «Абу Бакрге айтыңдар, ол адамдармен намаз өткізсін!», - деді.

Бұл хадистің Айша жеткізген нұсқасында, оның былай деп айтқаны жеткізіледі:

Мен: “Расында, егер Абу Бакр сенің орнына тұрса, онда ол адамдарға көз жасынан ештеңе айта алмайды!”, - дедім. **Аль-Бухари, Муслим.**

⁵ «Бәйһә» сүресі, 1-аят.

⁶ Умм Айман, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, Эфиопия жерінен болатын, ол Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бала кезінде оның қызметшісі (қызметші күң) әрі тәрбиешісі болған. Есейе келе ол оны босатып, Зайд бин Хариске тұрмысқа береді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оны құрметтейтін және: «Умм Айман – ол менің анам», - дейтін.

⁷ Яғни, ол ауырып тұра алмай жатқан соң кім намазға, имам болу керектігі жайлы, сұрап жатыр.

454. Хабар бойынша, Ибраһим бин Абд ар-Рахман бин Ауф былай дейді:

Бірде Абд ар-Рахман бин Ауф, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ораза ұстап, оған аузын ашу үшін тамақ алып келген кезде, былай деді: “Менен жақсырақ болған Мусъаб Ибн Умайрды, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, өлтірген уақытта оны орайтын шапанынан басқа еш нәрсе табылмады. Шапанымен басын жапқан уақытта аяғы ашылатын, ал аяғын жапқан уақытта басы ашылатын. Ал содан кейін бізге осы дүниенің жақсылығынан берілгендері берілді де, ал біз болсақ біздің сауабты амалдарымыздың сыйы ерте берілді ме деп қорқа бастадық!”¹ Осыны айтысымен жылағаны соншама, ол тамақ жеуден бас тартты. **Аль-Бухари.**

455. Хабар бойынша, Абу Умама Судайя бин Ажлян аль-Бахили, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтың екі заттан қатты жақсы көретіні жоқ, олар екі тамшы мен екі із. Тамшы жайлы айтатын болсақ, ол – Аллаһтан қорқып аққан жас пен Аллаһ Тағаланың жолында төгілген тамшы қан. Ал екі із жайлы айтатын болсақ, ол – Аллаһ жолындағы із² бен Аллаһ Тағаланың парыздаған амалын орындағаннан кейінгі қалған із³. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы хадис”, деп келтіреді.**

456. Хабар бойынша, Абу Наджих аль-Ъибрад бин Сарйиа, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, уағызы уақытында біздің жүрегімізге қорқыныш ұялап, көздерімізге жас келді. Сонда біз: “Иә Аллаһтың елшісі, сенің бұл уағызың қоштасатын адамның уағызы секілді, сондықтан бізге насихат айтшы!” – дедік. Ол былай деді: “Менің насихатым мынау: Ұлық Аллаһ Тағаладан қорқындар, егер сендерге құл әмір болса да оны тыңдаңдар және оған бойұсыныңдар. Расында, араларыңдағы көп өмір сүргендер әлі көп ұрыс-керіске (фитнаға) тап болады, сондықтан сендерге еш ауытқымай менің Сүннетімді және дұрыс жолмен жүрген діндар халифалардың сүннетін ұстану керек болады, және сендерге бүкіл (діндегі) жаңалықтан (бидғаттан) қашу керек болады, өйткені әр бір (діндегі) жаңалық адасу болып табылады!” **Бұл хадисті Абу Дауд және ат-Тирмизи “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

¹ Әскери жорықтардағы жеңістердің салдарынан мұсылмандарға өте көп байлық бұйыра бастады да, Абд ар-Рахман біздің сауабты істеріміздің сыйы осы дүниеде берліп қойды ма деп, қорқа бастағандығын айтып жатыр.

² Аллаһ жолындағы соғыстан кейінгі қалған тыртық.

³ Бұл жерде намаз оқыған кездегі сәждеден қалған із бен дәреттен дәреттен кейінгі із жайында болып тұр. Менің ойымша намаздан кейінгі барлық із, тіздегі, оң аяқтағы маңдайдағы және т.б. іздер жайлы айтылып жатыр, ал бәрін білуші бір Аллаһ қана – **аударушыдан.**

55 ТАРАУ

Бұл дүниеден бас тартудың дәрежесі, аз нәрсеге қанағат етуге ұмтылдыру, және кедейліктің дәрежесі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Шын мәнінде дүние тіршілігінің мысалы: Біз көктен жаудырған жаңбыр тәрізді. Ол арқылы адамдар, малдар жейтін өсімдіктер аралас өсіп, жер жүзі құлпырып зейнеттенген кезде, жер иесі; пайдалануға күшіміз жетеді деп ойлаған сәтте, түнде не күндіз өміріміз келіп, тіпті кеше болмаған тәрізді түбінен орылғанға айналдырдық. Ойланатын қауымға аяттарымызды осылай айырып баян етеміз.” **“Йунус” сүресі, 24 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Оларға дүние тіршілігінен мысал бер: (Дүние тіршілігі) көктен біз жаудырған жаңбыр арқылы: Жердің өсімдіктері бір-біріне араласып, құлпырып, одан құрғақ үгіндіге айналып, оны желдер ұшырып кеткен тәрізді. Сондай-ақ Аллаһ әр нәрседен үстем күш иесі! Мал мен балалар дүние тіршілігінің сәні. Ал бақи қалатын жақсылықтар болса, Раббыңның қасында; табыс бойынша да жақсы, әрі үміт тұрғысында да жақсы.” **“Кеһф” сүресі, 45-46 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Біліңдер! Шын мәнінде дүние тіршілігі бір ойын, ермек, сән және өзара мақтанысу, сондай-ақ малдарды, балаларды көбейту ғана. Бұның мысалы: Өсірген өсімдігі көпірлерді таңыртқан жаңбыр тәрізді. Сосын қурап, сап-сары болғанын көресің. Содан кейін үгінді болады, Ахиретте қатты азап және Аллаһтан, ризалық бар. Негізінде дүние тіршілігі бір алданыштың ғана нәрсесі.” **“Хадид” сүресі, 20 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Адам баласы үшін әйелдер, балалар, алтын күмістен жиналған қазыналар, сәнделген аттар, малдар және егіндерді қызыға сүю әдемі көрсетілді. Бірақ олар дүние тіршілігінің сәні. Негізінде орынның жақсысы Аллаһтың қасында.” **“Аль-Имран” сүресі, 14 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Әй адам баласы! Сөз жоқ, Аллаһтың уәдесі хақ. Ендеше дүние тіршілігі сендерді әсте алдамасын. Сондай-ақ аса алдағыш⁴ та сендерді Аллаһ туралы алдамасын” **“Фатыр” сүресі, 5 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Сендерді көбейтуде⁵ бәсекелесу айналдырды. Тіпті қабырларыңа барғандарыңа дейін. Жоқ олай емес тез білесіңдер. Тағы олай емес. Жуырда білесіңдер. Жоқ олай емес, анық білген боласыңдар.” **“Тәквир” сүресі, 1-5 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Бұл дүние тіршілігі бір ойыншық, ермек ғана. Күдіксіз ахирет жұрты анық тіршілік. Өттең! Олар білсе.” **“Ғанкабут” сүресі, 64 аят.**

⁴ Шайтан, оған Аллаһтың лағынеті болсын, жайлы айтылып жатыр.

⁵ Бүкіл дүние, мал-мүлік көбейтуде – **аударушыдан.**

457. Хабар бойынша, Амр бин Ауф аль-Ансари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Абу Убай бин аль-Жаррахты Бахрейнге сол жерде жиналған жиизаны (салық) алып келуге жіберді. Абу Убайда ақшаны алып келді, оны білген ансарлар, таң намазына Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге келді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, олармен таң намазын өткізгеннен кейін өз істерімен кетпекші болып еді, бірақта олар оның қасына келді. Оларды көрген ол жымып: “Сендер Абу Убайа Бахрейіннен бір нәрсе әкелгенін есітіп келіп тұрсыңдар, деп ойлаймын”, - деді. Олар: “Иә, иә Аллаһтың елшісі”, - деді. Бұған Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Онда сендерді қуандыратын нәрсеге қуаныңдар да үміттеніңдер! Бірақта, Аллаһтың атымен ант етемін, мен сендер үшін кедейліктен қорқпаймын, менің сендер үшін қорқатыным, сендерге дейін өмір сүргендерге берілгені сияқты сендерге де осы дүниенің жақсылықтарының бәрі беріледі ме деп және олар сияқты бір-біріңмен бәсекелесесіңдер ме деп қорқамын, сонда ол сендерді де оларды жойғандай жояды!”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

458. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын мінберге отырды, ал біз болсақ оны қоршай отыра кеттік те, ол: «Расында, мен сендер үшін өлімімнен де қатты қорқатыным ол, сендерге бұйырылатын осы дүниенің жылтырағы мен әшекейлері. **Аль-Бухари, Муслим.**

459. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, бұл дүние тәтті, әрі көк, Аллаһ сендерді қайтер екен деп, жер бетінде Өзінің уәкілі етті. Бұл дүниеден сақ болыңдар және әйелдерден сақ болыңдар! **Муслим.**

460. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Иә, Аллаһ о дүниедегі өмірден басқа, өмір жоқ! **Аль-Бухари, Муслим.**

461. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

(Қабірге) өлген адамның артынан үшеуі ереді, олар: отбасы мүшелері, оның дүниесі және амалдары. Олардың екеуі қайтады да, ал біреуі өзімен қалады. Қайтатындары, отбасы мүшелері мен дүниесі, ал амалдары болса өзімен қалады. **Аль-Бухари, Муслим.**

462. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған

Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Осы дүниеде ең көп молшылықта болған, ал Ахирет күні Отқа кесілгенді алып келіп, біраз уақыт Отта ұстайды да одан: “Иә Адам баласы, сен қашанда болса бір жақсылық көріп рахаттанып па едің?”, - деп сұрағанда, ол: “Жоқ, Аллаһтың атымен ант етемін, иә Раббым”, - деп жауап береді. Одан кейін бұл дүниеде қай бір қиыншылықтар көріп бәлеге душар болып Жәннәтқа шешілгенді алып келеді де, оны біраз уақыт Жәннәтқа кіргізіп: “Иә Адам баласы, сен қай бір жамандық көріп қайғырып көріп пе едің?”, - деп сұрайды. Сонда ол: “Жоқ, Аллаһтың атымен ант етемін, мен ешқашан жамандық көріп және қайғырып көрген емеспін!”, - деп жауап береді. **Муслим.**

463. Хабар бойынша, Аль-Мустаурид бин Шадад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бұл дүние мен мәңгілік дүниенің айырмашылығын білу үшін, сендерден кез келгенің саусағын теңізге салсын да, одан кейін одан не алғанын қарасын¹. **Муслим.**

464. Хабар бойынша, Жәбір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оң жағынан және сол жағынан еріп қоршаған адамдарымен базардың ішінде жүргенде, бір өліп жатқан кішкене құлақты лақты көріп, оны көтеріп құлағынан ұстап: «Қайсыларың мынаны дирхемге сатып аласың?», - деп сұрады. Адамдар: «Біз оны ешқандай ақшаға сатып алғымыз келмейді, біз онымен не істейміз?», - деді. Ол: «Сендер осының сендерге бұйырғанын қалар ма едіңдер?», - деді. Адамдар: «Аллаһтың атымен ант етеміз, өлексе түгіл, тірі болса да біз оны қаламас едік, өйткені оның құлағы тым кішкентай?», - деп жауап берді. Сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Аллаһтың атымен ант етемін, бұл дүние Аллаһ үшін бұл лақтан да мардымсыз!”, - деді. **Муслим.**

465. Хабар бойынша, Абу Зарр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз Пайғамбармен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Медина жерінің қара тасты бөлігінен өтіп бара жатып Ухудқа қарай бұрылған уақытта ол: «Иә Абу Зарр!», - деді. Мен: «Мен мұндамын, Аллаһтың елшісі!», - деп дауыстадым. Сонда ол: «Мынандай ғана жағдайда Ухуд тауының көлеміндей алтынды болған, мені қуантар еді, егерде одан ертеңіне тек қана қарыздарымды өтеуге қалатындай мөлшерін қалдырсам, ал қалғанын осылай да осылай таратсам», - деп Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қолдарын оңға, солға және артына сермеп көрсетті. Жолдың біраз бөлігін өтіп болған соң ол: «Расында, байлар Ахирет күні, байлығын осылай да осылай

¹ Бұл дегеніміз адамның саусағы қанша суды алып шықса, ол осы өмір, ал теңіз мәңгілік өмірдің баламасы, ал бәрін білуші бір Аллаһ - аударушыдан.

аратпағандарынан басқаларының бәрі кедей болып шығады¹», - деп Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қолдарын оңға, солға және артына сермеп көрсетті де: «Бірақта ондайлар аз болады!», - деді. Содан соң ол маған: «Осы жерде қал да, мен саған оралғанымша орныңнан қозғалма!», - деп өзі ары қарай қараңғы түннің ішіне кіріп (көрінбей) кетті. Ал біраз уақыт өтісімен бір қатты дыбыс естідім. Мен Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, біреу тап бердіме, деп қорықтым да, оған бармақшы болдым, бірақ оның: «Мен саған келгенше орныңнан қозғалма!», - деген сөздерін есіме алдым да, ол оралғанша орнымнан қозғалмай тұрдым. Ол оралған соң: «Мені қорқытқан бір дыбыс естідім», - деп оған естігенімді айттым. Ол: «Сен шынымен-ақ оны естідің бе?», - деп сұрады. Мен: «Иә», - дедім. Сонда ол: «Бұл болған Жебірейіл, ол келіп маған мынаны айтты: «Сенің үмметіңнен Аллаһтан басқа ешкімге құлшылық етпегеннің бәрі Жәннәтқа кіреді», - деді. Мен: «Егер ол зина жасап, ұрласа да ма?», - деп сұрадым. Ол: «Ол ұрласа да, зина жасаса да!», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

466. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер менде Ухуд тауының көлеміндей алтын болса, үш күннен соң одан қарыздарымды өтейтін мөлшерде ғана қалдырып, қалғанын таратып жіберсем, қуанар едім! **Аль-Бухари, Муслим.**

467. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Өздеріңнен жоғарыдағыларға қарамаңдар, өздеріңнен төмендегілерге қараңдар, өйткені бұл сендерге Аллаһтың жасаған мейірімін аз деп ойламауларың үшін жақсы. **Аль-Бухари, Муслим. Бұл жерде Муслимнің нұсқасы беріліп отыр.**

Бұл хадистің аль-Бухари келтірген нұсқасында Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Егер сендерден кім өзінен байырақ не болмаса әдемірек біреуді көретін болса, онда өзінен төменірек біреуге қарауды да ұмытпасын.

468. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Өздеріне бір нәрсе берілгенде риза болып, ал еш нәрсе берілмесе риза болмайтын динардың, дирхемнің, катифтың, хамистің² құлдары, жаман жағдайға душар (яғни опат) болсын! **Аль-Бухари.**

469. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мен перденің арты тұрғандарының жетпісін көрдім³, сонда оларда үстеріне киетін киімнен бір изар⁴, не болмаса ұштарын мойындарына байлап алатын, бір дана ғана киімдері болатын, ал шапан деген олардың ешқайсысында болған емес. Олардың ол киімдері бірінің тізелеріне дейін жетсе, енді бірінің қызыл асықтарына дейін жететін, сонда адамдарға көрінуге болмайтын жерлері⁵ ашылып қалмас үшін, киімдерінің ұштарын ұстап тұратын. **Аль-Бухари.**

470. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бұл дүние – имандыға түрме де, имансызға Жәннәт. **Муслим.**

471. Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, менің иығымнан ұстап: «Бұл дүниеде бөтен елдік, не болмаса сапардағы адам секілді бол», - деді.

Бұл хадисті жеткізуші Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп жиі айтатын: «Егер сен кешке дейін тірі болсаң онда таң атқанша өмір сүремін деп ойлама⁶, ал таң атқанда тірі болсаң онда күн батқанша өмір сүремін деп ойлама және деніңнің саулығынан ауруыңа (қажетін) ал, ал өміріңнен - өліміңе (қажетін) ал!»⁷ **аль-Бухари.**

Бұл хадисті түсіндірушілер былай дейтін, бұл дүниеге сенім артпа, оны өзіңнің отаным деп ойлама және мұнда ұзақ уақытқа қаламын деп қамданба, бұл дүниеге жат елдік кісі қалай үйірленсе сен де солай үйірлен және үйіне оралуға дайындалған жат елдік шетте не ісетемейтін болса, сен де мұнда оны істеме, ал көмек көрсетуші Аллаһ.

472. Аубль-Аббас Сахль бин Саъд ас-Саъди, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір адам келді де: «Иә Аллаһтың елшісі, маған мен оны орындасам Аллаһ жақсы көретін және адамдар жақсы көретін бір амал көрсетші», - деп сұрады. Жауап ретінде оған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Бұл дүниеден басыңды тарт, сонда сені Аллаһ жақсы көретін болады, адамдардағы нәрселерден басыңды тарт, сонда сені адамдар

³ «Ахль ас-суфа» - перденің арты тұрғандары, кедей, баратын жерлері жоқ, тұратын үйлері жоқ Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалары, оның үйінің жанында мешітте перде артында тұрғандарды айтқан. Солардың бірі Абу Хурайра. Онда тұрғандардың тоқсанының аты мәлім.

⁴ Изар – белге оралатан матаның бөлігі.

⁵ Аурат – егер ер адам жайлы сөз болса, онда көрінуге болмайтын жерлері – ол кіндік пен тізенің арасы, ал әйел адамның аураты – ол екі қолы (білезік тағатын жерден төмен) мен бетінен басқа жерлері.

⁶ Бұл дегеніміз, әлі де болса көп өмір сүремін, деп дәмеленбе, өйткені өлім кез-келген уақытта келе алады, сондықтан сауабты істерді істеуді не тәубеге келуді кейінге ысыра берме.

⁷ Бұл, сауабты істерді денің сау және тірі кезінде жасап ал, деген сөз.

¹ Яғни сауабы аз болады.

² Катиф-хамис – бұл киім түрлері, яғни киімнің құлы болғандар.

жақсы көретін болады." Бұл хадисті "Жақсы" хадис деп жақсы иснадпен Мбн Маджаъ және басқа да мухаддистер келтіреді.

Аударушыдан: Бұл хадисті ан-Науауи басқа кітаптарында былай деп түсіндіреді, бұл дүниеден басыңды тарт дегені, ол Аллаһтың барлық тыйым салған нәрселерінен басыңды тарт дегені, сонда егер Аллаһтың барлық тыйым салған нәрселерінен басыңды тартсаң, сонда сені Аллаһ жақсы көреді, дейді. Ал адамдардағы бар нәрселерден басыңды тарт дегені, ол адамдардан еш нәрсе сұрама, сонда адамдар сені жақсы көретін болады, дейді. Ал бәрін білуші бір Аллаһ ғана.

473. Хабар бойынша, ан-Нуъман бин Башир, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Омар бин аль-Хаттаб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, осы дүниенің игілігі тиген адамдар жайлы айтып жатып былай деді: "Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, күні бойы жеуге жаман құрмаларды да таба алмай аштықтан бүгіліп жүргенін көрдім!" **Муслим.**

474. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жан тапсырғанда, менің сөремде сақтаулы тұрған кішкене ғана арпадан басқа жейтін еш нәрсе болмады, мен онымен көп уақыттар бойы тамақтанып жүрдім де, ал оны бірде өлшегенімде ол таусылып қалды! **Аль-Бухари, Муслим.**

475. Хабар бойынша, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әйелінің бауыры Жуввайрийи бин аль-Хаюс, Амр бин аль-Харис, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Қайтыс болғаннан кейін, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, артынан өзі мініп жүрген ақ қашары, қару-жарағы және түскен табысының бәрін садақа ретінде таратуға әмір берген жер бөлігінен басқа не динар, не дирхем, не құл, не күң қалдырған жоқ. **Аль-Бухари.**

476. Хабар бойынша, Хаббаб бин аль-Апатт, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Біз Пайғамбармен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Меккеден Мәдинаға Өзінде біздің сауабымызды жазған Аллаһтың дидарына талпынып көштік. Арамызда кейбіреулер бұл дүниеде сыйын алмай кетті. Олардың арасында Мусъаб бин Умайр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, болды. Ол артынан ала жамылғыш ғана қалдырып Ухуд шайқасында өлді. Біз онымен оның басын жапқан кезде аяғы ашылып қалатын да, ал аяғын жапқан кезде басы ашылып қалатын, сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізге оның басын жауып, ал аяғын тәтті иісті қамыспен жабуға әмір берді. Және де арамызда

(осы дүниеде) жемістері пісіп, оны үзіп қазір жеп жүргендер де бар²! **Аль-Бухари, Муслим.**

477. Хабар бойынша, Сахл бин Саъд ас-Саъди, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер Аллаһ үшін бұл дүние масаның қанатына тұрарлықтай болса еді, онда Ол имансызға бір жұтым су да бермес еді! **Бұл хадисті ат-Тирмизи "Жақсы әрі сенімді хадис", деп келтіреді.**

478. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһты еске алғаннан басқа және соған жақын істерден басқа және білуші мен білім алушыдан басқаның бәрі бұл дүниеде лағынеттелген және бұл дүниеге лағынет тиген. **Бұл хадисті ат-Тирмизи "Жақсы хадис", деп келтіреді.**

479. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Иемденушіліктің артынан қудаламандар, олай істесеңдер бұл дүниені қалап (яғни жақсы көріп) кетесіңдер. **Бұл хадисті ат-Тирмизи "Жақсы хадис", деп келтіреді.**

480. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз лашығымызды жөндеп жатқан кезімізде, жанымыздан өтіп бара жатқан Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізден: "Бұл не?", - деп сұрады. Біз: "Бұл ескірген соң, біз бұны мықтап жатырмыз", - дедік. Бұған ол: "Мен бұдан да шұғыл іс бар деп ойлаймын"³, - деді. **Аль-Бухари, Муслим, Абу Дауд, ат-Тирмизи бұл хадисті "Жақсы әрі сенімді хадис", деп келтіреді.**

481. Хабар бойынша, Қаъб бин Ийад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, әр үмметтің өзінің азғырылатын (сынағы) бар, менің үмметімнің азғырылатын (сынағы) байлық болады. **Ат-Тирмизи бұл хадисті "Жақсы әрі сенімді хадис", деп келтіреді.**

482. Хабар бойынша, Абу Амр Осамн бин Аффан, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адам баласы онда тұратын үй, және денесін басқалардың көруіне рұқсат етілмеген жерлерін жабатын киім және су мен үзім наннан басқа еш

¹ Бұл дегеніміз, Аллаһтың мейірімімен Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, жеп жүрген арпасына береке болып таусылмайды да, ал оған Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, енді арпа қанша уақытқа жетер екен деп, оны өлшеген уақытында таусылды.

² Бұл жерде, Аллаһ оларға сыйларын беруін осы дүниеден бастаған, жағдайлары жақсарғандар жайлы айтылып жатыр.

³ Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Ахиреттің қамын ойлау, бәрінен де шұғыл іс, өйткені ол кез келген уақытта болып қалуы мүмкін, деп айтып жатыр.

нәрсеге хақысы жоқ¹. Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы хадис”, деп келтіреді.

Ат-Тирмизи былай дейді: “Мен, Абу Дауд Суляйман бин Ас-лям аль-Бахли былай дегенін естідім: “Мен, ан-Надр бин Шумайльдің былай дегенін естідім: “*“аль-Жильф” деген сөз “қоспасыз нан”, дегенді білдіреді. Басқа біреу: “Бұл кебекті нан”, - десе, ал аль-Харави: “Мұнда нан салатын ыдыс жайлы, мысалыға, “қап”, жайлы айтылып тұр”, - дейді.*

483. Хабар бойынша, Хаббаб бин аль-Апатт, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Сендерді көбейтуде бәсекелесу айналдырды²”, - деп оқып жатқан кезінде келдім. Ол оқуын аяқтап: “Адам баласы: “Менің байлығым, менің байлығым!”, - дейді, - бірақта, иә Адам баласы, саған сен жеп таусқаннан басқадан, киіп тоздырғаннан басқадан, не болмаса садақа ретінде беріп тамамдағаннан басқасы саған бұйырды ма?³”, - деді. **Муслим.**

484. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Мутаффаль, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам, Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Иә Аллаһтың елшісі, Аллаһтың атымен ант етемін, мен сені жақсы көремін!”, - деді. Жауап ретінде ол: “Сен не айтып жатқаның жайлы ойлан”, - деді. Ол тағы да: “Аллаһтың атымен ант етемін, расында, мен сені жақсы көремін!”, - деп бұл жолы үш рет қайталады. Сонда, Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Егер сен мені жақсы көрсең, онда кедейлікке қарсы қаруыңды қамдай бер, өйткені мені жақсы көргенге кедейлік (таудан аққан) ағын су (таудың шетіне) жеткеннен де тез жетеді”, - деді. Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.

485. Хабар бойынша, Қаъб бин Малик, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Екі қасқырдың бір отар қойға тигізген зияны, адамның байлыққа деген құштарлығының дініне тигізетін зиянынан артық емес. Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.

486. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қамыстан жасалған тоқыманың үстінде ұйықтап тұрған кезінде оның денесінде өрменің іздері қалды. Сонда біз: “Иә Аллаһтың елшісі, біз саған бір нәрсе төсеп беруіміз керек еді!”, - дегенімізде – ол: “Бұл дүниені көйтейін? Мен бұл дүниеде ағаштың көлеңкесіне демалуға келіп, ал одан кейін оны тастап кететін шабандоз секілдімін!”, -

деді. Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.

487. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кедейлер Жәннәтқа, байлардан бес жүз жыл бұрын кіреді. Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.

488. Хабар бойынша, Ибн Аббас және Имран бин Хусайн, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мен Жәннәтқа қарап едім ондағылардың көбінің кедейлер екенін көрдім және Тозаққа қарап едім ондағылардың көбісінің байлар екенін көрдім. **Аль-Бухари, Муслим.**

489. Хабар бойынша, Усама бин Зайд, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мен Жәннәттің қақпасының жанында тоқтағанымда, онда көбінше жарлылардың кіргенін көрдім, ал байлар болса бөгелтілді⁴. Ал Тозаққа кіруге шешілген байлар Тозаққа (тезінен) тасталынды⁵. **Аль-Бухари, Муслим.**

490. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ақынның айтқан сөздерінің ең шыншылы болып, Лябид⁶ ақынның былай деп айтқаны жатады: “Аллаһтан басқаның бәрінің шарқы (шамасы) жоқ⁷ болып табылмай ма?” **Аль-Бухари, Муслим.**

56 ТАРАУ

Аштықтың, қатаң өмірдің, аста, суда, киімде және басқа да барлық адамның жанына қуаныш әкелетін істерде азға қанағат етудің, және де нәпсінің артынан еруден бас тартудың мәртебесі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Бұл пайғамбарлардан кейін орындарына, намазды қойып, нәпсілеріне ергендер келді. Олар жақында (Қияметте) адасуларының сазайын тартады. Бірақ кім тәубе қылып, иман келтірген түрде түзу іс істесе, міне солар ешбір әділетсіздікке ұшырамай Жәннәтқа кіреді.” **“Марйам” сүресі, 59-60 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

⁴ Байлығын қалай тапқаны және қайда жаратқаны жайлы есеп берулері үшін.

⁵ Бұл дегені оларды бөгеместен Тозаққа тастайды.

⁶ Лябид – Исламға дейін өмір сүрген, артынан Ислам қабылдап ұзақ өмір сүрген ақынның аты.

⁷ Шарқы жоқ дегені – ол мәңгі емес дегені.

¹ Бұл жерде адам не затсыз күнін өткізе алмайтын нәрселер жайлы, не болмаса Ахиретте сұралмайтын нәрселер жайлы айтылып жатыр.

² 102 сүре, «Тәквир» сүресі.

³ Яғни өзінің артынан мәңгілік өмірге қалдырғаны.

“Ол қауымына сән-салтанат ішінде шықты; дүние тіршілігін қалағандар: “Өттең! Бізге де Қарұнға берілген тәрізді болса; өйткені ол зор ырыс иесі”, - деді. Өздеріне білім берілгендер: “Аллаһтың сыйлығы; иман келтіріп ізгі іс істегендерге тағы жақсы. Ал оған сабырлылар ғана жетеді”, - деді.” **“Қысас” сүресі, 79-80 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Сол күні (дүниеде берілген) әр нығметтен әлбетте сұраққа тартыласыңдар.” **“Тәкәсүр” сүресі, 8 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Кім дүниені қаласа. Біз де қалаған кісімізге дүниеде қалағанымызды береміз. Содан соң оны жаһаннамға саламыз. Ол, оған қорланып, мәрхеметке ұзақ болған түрде кіреді.” **“Ісра” сүресі, 18 аят.**

491. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мухаммадтың қайтыс болған күніне дейін, оның жанұя мүшелері арпадан жасалған нанды екі күн қатарынан тойып жеген емес. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Аль-Бухари келтірген басқа бір нұсқасында Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Мухаммад, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Мединадан көшіп қайтыс болғанға дейін, оның жанұясы бидайдан жасалған нанды үш күн қатарынан тойып жеген емес.

492. Хабар бойынша, Урва, Айшаның оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқанын естіген:

Иә менің апамның баласы, Аллаһтың атымен ант етемін, мынадай жағдайлар болған, біз жаңа айдың туғанын көрдік, одан кейін тағы да бір жаңа ай туғанын көрдік, екі ай аралығында біз үш жаңа туған айды көріп, сол аралықта Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, үйлерінде от тұтатпаған күндер болған еді¹.

Урва былай дейді:

Мен: “Иә апатайым, (сонда) сендер немен қоректендіңдер?”, - деп сұрадым. Сонда ол былай деді: “Құрма мен сумен, дегенмен Пайғамбармен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көрші болып сауынды түйелері бар ансарлар тұрды да, олар Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, олардың сүтінен беріп тұратын, ал ол болса оны бізге ішкізетін.” **Аль-Бухари, Муслим.**

493. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Макбуридің айтуымен, ол бірде алдарында қуырылған қойдың еті жатқан адамдар, жандарынан өтіп бара жатқан Абу Хурайраны, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, шақырды, бірақ ол тамақтан бас тартып былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұл дүниеден (басқа тұрмақ) арпамен жасалған нанды да тойып жемей өтті. **Аль-Бухари, Муслим.**

494. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қайтыс болғанынша тамақты тақтайдың үстінен жеп көрмегендей², нәзік ұннан жасалған нанды³ да жеп көрген емес. **Аль-Бухари.**

Бұл хадистің аль-Бухари келтірген тағы бір нұсқасында Ансатың былай деп айтқаны келтіріледі:

...және ол өмірінде толығымен қуырылғын (отқа қақталған) қозыны көрген де емес.

495. Хабар бойынша, ан-Нуъман бин Башир, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мен сендердің Пайғамбарларыңның, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кей-кездері қарнын тойдыру үшін, жаман құрма да таба алмаған күндері болғанын көргенмін. **Муслим.**

496. Хабар бойынша, Сахл бин Саъд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Аллаһ оны (адамдарға) жіберіп және оны Өзіне алғанға дейін ақ нанды көрген емес. Одан: “Сендерде Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өмірі кезінде елек (елкезер) болды ма?”, - деп сұрады. Сонда ол: “Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Аллаһ оны (адамдарға) жіберіп және оны Өзіне алғанға дейін елек көрген емес”, - деді. Одан: “Онда сендер еленбеген (електен өткізбеген) арпаны қалай жедіңдер?”, - деп сұрады. Ол: “Біз оны бірінші ұнтақтайтынбыз, сосын оған үрлейтінбіз, сонда одан ұшқаны ұшып, ал қалғанына су құйып қамыр илейтінбіз”, - деп жауап берді. **Аль-Бухари.**

497. Хабар бойынша, Сахл бин Саъд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде күндіз Аһе...түнде/ Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, үйінен шыққан кезінде ойламаған жерден Абу Бакр мен Омарды көрді де, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, олардан: «Сендерден осындай уақытта үйлеріңнен шығуларыңа не себеп болды?», - деп сұрады. Олар: «Аштық, иә Аллаһтың елшісі», - деді. Бұны естіген ол: «Жаным қолында Болғанның атымен ант етемін, менің де үйден шығуыма себеп болған аштық. Менімен бірге жүріңдер», - деді де бәрі бірге бір ансардың үйіне барды. Олар оған келсе ол үйінде жоқ екен. Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көрген ол адамның әйелі: «Қош келдіңіз!», - деді. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, одан: «Пәленше қайда?», - деп сұрады. Ол әйел: «Ол бізге жақсы су алып келуге кетті», - деген уақытында әлгі ансар кіріп келді де, Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, және оның екі жолдасын көріп, одан кейін⁴: «Субхан Аллаһ (Аллаһқа мақтау), бүгін ешкімде менің үйімдегідей қадірлі қонақтар болмайды!», - деді. Содан соң ол барып оларға көктей, піскен, және үлбіреп піскен құрманың бір

² Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кезінде ондай тақтайлардан (столдардан) тамақты әйгілі адамдар жейтін, өйткені олар тамақ үстінде еңкейуді өздерінің беделдеріне сәйкес келмейді, деп санайтын.

³ Ақ бидайдың ұны.

⁴ Яғни амандасып болып.

¹ Бұл, сол аралықта Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әйелдерінің үйлерінде от жағып ыстық тамақ жеген емес, дегені.

шоғын алып келді де: «Жеңіздер!», - деп, өзі қолына пышағын алды. (Бұны көрген) Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сауындысын бауыздаушы болма!», - десе де, ол барып сол қойды бауыздады. Сосын олар ет жеп, құрма жеп, су ішіп тойған соң, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Абу Бакр мен Омарға, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын: «Жаным қолында Болғанның атымен ант етемін, Ахиретте сендер бүгінгі (тойынып) рахаттанғандарың үшін әлбетте жауап бересіңдер! Аштық сендерді үйлеріңнен шығуларыңа мәжбүр етті, ал сендер рахат алмай (яғни тойынбай) үйлеріңе оралмадыңдар!"» - деді. **Муслим.**

Рахаттану жайлы сұраулар, ол рахаттарды тізіп естеріне салу ретінде болып, ол үшін жазаланып айыпталмайды (деп ойлаймыз), ал Аллаһ бұл жайында жақсырақ біледі. Ал әлгі ансар жайлы айтатын болсақ, ол ат-Тирмизидің және басқа мухадситердің келтірген риуаяттарында Абуль-Хайсам бин ат-Тайхан, делінеді.

498. Хабар бойынша, Халид бин Омар аль-Адауи, ол былай деді:

Бірде Баср қаласының басшысы болған Утба бин Газуан, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, бізге былай деп құтпа айтты. Алдымен ол Аллаһқа мақтауларын айтты да, сосын: "Ал содан соң, расында бұл дүниеге оның ақыры жайлы хабар берілді, оның ақыры жақындап қалды, расында, одан оны иесі жинап алып, ыдыста қалған қалдықтай қалдық қалады. Расында, сендер бұл дүниеден, басқа таусылмайтын дүниеге көшесіңдер, сондықтан оған өздеріңмен бірге алып кете алатын игілікті (істеріңмен) көшіңдер. Расында, бізге мынау айтылды, Жаһаннамның жағасынан тасталған тас жетпіс жыл бойы құлап оның түбіне жете алмайды, бірақта Аллаһтың атымен ант етемін, ол толығымен толтырылады, ал сендер неліктен бұған таңырқамайсыңдар?! Және бізге мыналар айтылды, Жәннәт қақпаларының жарма¹ арасының ұзындығы қырық жылдық сапарға тең, бірақта әлбетте солардың бәрі адамдармен толтырылатын күн болады! Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге жеті адам болып, оның ішінде мен де бармын, бізге ағаштың жапырағынан басқа жейтін еш нәрсе болмай, оны жеп аузымыздың ұштары жарамен қаптаған күндер де болған. Бірде маған ойламаған жерден шапан бұйырып, оны екіге бөліп жартысын Саъд бин Маликке бердім, сонда оның жартысын мен, ал екінші жартысын Саъд (белге орайтын) изар ретінде қолдандық. Ал қазір болса біз әр қайсысымыз кем дегенде бүтін бір қаланың басшысымыз, бірақта расында, мен Аллаһқа Оның алдында бишара бола тұра өзімді ұлы (мәртебелі) санаудан сыйынамын (яғни сақта деймін)! **Муслим.**

499. Хабар бойынша, Абу Муса аль-Ашъари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын бізге қиса² мен дерекі изар алып шығып³ былай деді:

"Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Аллаһ Өзіне алғанда үстінде осы киімдері болды." **Аль-Бухари, Муслим.**

500. Хабар бойынша, Саъд бин Абу Уақас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Расында, мен Аллаһ жолында жебесінен оқ атқан арабтардың ішінде біріншісі болдым. Біздердің Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, тікенді бұтаның және әлгіні жегеннен қиы қойдың құмалағы секілді араласпай түсетін, қарағанның жапырағынан басқа жейтін еш нәрсе болмаған жорықтарда, бірге болған кездер болды. **Аль-Бухари, Муслим.**

501. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Иә Аллаһ, Мухаммадтың жанұясының ризығын күндізгі қоректену қыл!⁴ **Аль-Бухари, Муслим.**

502. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Өзінен басқа құдай болмаған Аллаһтың атымен ант етемін, расында, менің аштықтан бауырыммен жерге жатып не болмаса оның қиындығын жеңілдету үшін ішіме тас байлап жүрген кездерім болды да, бірде мен олардың⁵ жүретін жеріне отырып алдым. Біраз уақыт өтісімен менің жанымнан Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өтіп бара жатып, менің түрімді көріп жан дүниемде не болып жатқанын түсініп жымып, маған: "Абу Хирр⁶!", - деді. Мен: "Мен мұндамын, иә Аллаһтың елшісі!", - дедім. Ол: "Менің артымнан жүр", - деді де, мен оның артынан жүріп отырдым. Сосын ол үйіне кірді де, ал мен болсам одан кіруге рұқсат сұрадым, ол маған рұқсат берді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, үйге кіріп бір ыдыстағы сүтті көріп: "Мынау қайдан келген сүт?", - деп сұрады. Оған: "Оны саған пәленше сыйлады?", - деді. Сонда ол: "Абу Хирр!", - деді. Мен: "Мен мұндамын, иә Аллаһтың елшісі!", - деп үн қаттым, ол болса: "Перденің арты тұратындарына бар да, оларды маған шақырып кел!", - деді.

Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, сөзін былай жалғастырды:

Перденің артында тұратындар жайлы айтатын болсақ, олар Исламның қонақтары еді, олардың Мединада көмектесетін ешкімі болмағаны секілді, олардың жанұялары да, ақшалары да жоқ еді, ал Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, садақа әкелетін болса, ол оның бір бөлігін соларға беретін, ал өзі болса оған тиіспейтін, ал егерде оған бір сый беретін болса, онда да оларды

³ Яғни көрсету үшін.

⁴ Яғни өмір сүруге жетерлік қана, аз ғана қорек бер, дегені.

⁵ Бұл жерде Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, мен оның сахабалары жайлы айтылып тұр.

⁶ Абу Хурайра («мысықтың әкесі») – осы хадисті жеткізуші Абд ар-ар-Рахман бин Сахрдың лақаб аты. Оны бұлай атауларының себебі, ол әрдайым киімінің жеңінде мысықты алып жүреді екен. Ал бұл хадисте Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын «Абу Хирр» («еркек мысықтың әкесі»), деп атап жатыр.

¹ Жарма дегеніміз, ол қақпа орнатылатын бұғана.

² Шапан секілді киімнің түрі.

жымытпай соларға бір бөлігін беретін де, ал бір бөлігін өзіне қалдыратын. Оның бұл сөздері мені қапаландырып мен ішімнен: “Бұл ыдыстағы (сүт) перденің артында тұратындар үшін не болады?!¹ Бұл сүтті мен ғана ішіп, қуаттанып алуға лайықтымын. Ал егер олар мұнда келсе, онда ол маған ыдыстағы сүтті оларға беріп, сосын кезек маған жеткенше бұл сүттен не қалады!”, - деп ойладым, - бірақта Аллаһ пен Оның елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әмірін орындамау жайлы сөз де болуы мүкін емес, сондықтан мен оларға барып шақырып келдім. Олар оның үйінің жанына келді де, кіруге рұқсат сұрады, ол оларға рұқсат бергенде, олар ішке кіріп отырды. Сонда ол: “Абу Хирр!”, - деді. Мен: “Мен мұндамын, иә Аллаһтың елшісі!”, - дедім, ол: “Ыдысты алып әр қайсысына бер!”, - деді.

Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, сөзін былай жалғастырды:

Мен ыдысты алдым да, әр қайсысына бере бастадым, олар тойғандарынша ішіп, ыдысты маған қайтарып отырды. Кезек Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жеткенше, осылай қайталанып отырды, сосын ол ыдысты қолына алды да маған күлімдеп қарап: “Абу Хирр!”, - деді. Мен: “Мен мұндамын, иә Аллаһтың елшісі!”, - дедім, сонда ол: “Біз екеуміз ғана қалдық”, - деді. Мен: “Сен дұрысын айтып тұрсың”, - дедім. Ол: “Отыр да іш!”, - деді. Мен отырдым да ыдыстағыны ішіп қойдым, сосын ол тағы да: “Іш!”, - деді, - мен тағы да іштім. Ол Маған: “Іш!”, - деп айтуын, мен: “Сені ақиқатпен Жібергеннің атымен ант етемін, бұдан басқа іше алмаймын”, - дегенімше жалғастыра берді. Ол: “Онда оны маған бер”, - деп, Аллаһ Тағалаға мақтаулар айтты² да: “Аллаһтың атымен /Бисми-Лләһи/, - деп қалғанын ішіп қойды. **Аль-Бухари.**

503. Хабар бойынша, Мухаммад бин Сирин, ол Абу Хурайраның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, мінбері мен Айшаның, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, үйінің арасында талып құлаған кездерім болды. Сол кезде мені жынданды деп, адамдардың ішінен бірі келіп мойнымнан аяғымен басатын, ал мен болсам жынды емес едім, ал құлайтын себебім, аштық еді. **Аль-Бухари.**

504. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қайтыс болғанда оның сауыт-сайманы бір саъ³ арпа үшін, яһудиде кепілдікте еді. **Аль-Бухари, Муслим.**

505. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сауыт-сайманын арпа үшін кепілдікке берді, ал мен оған арпадан жасалған нан мен ащылау

шыжғырылған май алып келгенімде оның былай деп айтып жатқанын естідім: “Не таң ертең, не кешке ешуақытта Мухаммадтың жанұясында тоғыз үйге⁴ бір бір саъдан артық тамақтанатын еш нәрсе болған емес.” **Аль-Бухари.**

506. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мен перденің арты тұрғандарының жетпісін көрдім⁵, сонда оларда үстеріне киетін киімнен бір изар⁶, не болмаса ұштарын мойындарына байлап алатын басқа, бір дана ғана киімдері болатын, ал шапан деген олардың ешқайсысында болған емес. Олардың ол киімдері бірінің тізелеріне дейін жетсе, енді бірінің қызыл асықтарына дейін жететін, сонда адамдарға көрінуге болмайтын жерлері ашылып қалмас үшін, киімдерінің ұштарын ұстап жүретін. **Аль-Бухари.**

507. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, төсегі - ол іші пальманың қылымен толтырылған теріден иленген көрпеше болатын. **Аль-Бухари.**

508. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге отырған кезімізде, ансарлардың ішінен бірі келді де, сәлем беріп артқа қарай кетті. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, одан: “Иә ансар бауырым, менің бауырым Саъд бин Убаданың халы қалай⁷?”, - деп сұрады. Ол адам: “Жақсы”, - деп жауап берді. Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, орнынан тұрып жатып: “Қайсысың оған кіріп шығасың?”, - деді. Біз де онымен бірге тұрдық. Біз оннан көп адам болдық, сонда біздің еш қайсысымызда не сандалымыз, не мәсіміз, не бас киіміміз, не жидеміз болмады, және біз сор жермен үстімізде барымызбен оған жеткенше жүріп отырдық. Сонда аурудың жанындағылар (біізге орын беріп) шығып кетті де, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жанындағыларымен оған жақындады. **Муслим.**

509. Хабар бойынша, Имран бин аль-Хусайн, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Араларындағы жақсыларың менің замандастарым болады, одан кейін – олардан кейінгілер, одан кейін – одан кейінгілер. **Имран айтты:**

Бұл сөздерін Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, неше рет қайталағанын екі

¹ Ол кезде перденің артында 50-70 шақты адам тұратын.

² Сүттің, Аллаһтың мейірімімен бір ыдыстан соншама адамға жеткені үшін.

³ Көлем өлшемі, 1 саъ = 4,2 литр.

⁴ Аллаһтың елшісінің әйелдерінің үйі.

⁵ «Ахль ас-суфа» - перденің артында тұрғандар, кедей баратын жерлері жоқ, тұратын үйлері жоқ Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалары, оның үйінің жанында мешітте перде артында тұрғандарды айтқан. Солардың бірі Абу Хурайра. Онда тұрғандардың тоқсанының аты мәлім.

⁶ Изар – белге оралатан матаның бөлігі.

⁷ Ол кезде Саъд ауырып жатақан болатын.

жет пе, әлде үш рет пе білмеймін, әйтеуір сосын былай деді: “Ал одан кейін олардың орнына куә беріп, бірақ куәсінен тайып (сатып) кететін, сондықтан сенімсіз болып куәлікке оларды қатыстырмайтын адамдар келеді. Олар ант беріп бірақ анттарын орындамайды және олардың арасында дөкейлері көп болады¹. **Аль-Бухари, Муслим.**

510. Хабар бойынша, Абу Умама, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Иә Адам баласы, сен үшін артық затты жұмсау оны жаныңда ұстап қалғаннан жақсы, өйткені сен өзіңе керектіні қалдырғаннан айыпталмайсың (яғни жазаланбайсың). Ал жұмсауды өзіңнің қарамғындағыларға беруден баста². **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

511. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Михсан аль-Ансари аль-Хатми, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Араларыңнан таңертең жүрегі тыныштықпен, дені сау және күндізге жетерлік тамағымен тұрғандарыңа, бүкіл дүние бұйырды деп айтуға болады. **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

512. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оғларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ислам дінін қабылдап, өзінің несібесіне жеткіліктісі³ бұйырып және Аллаһтың қалауымен Оның бергеніне риза болатын адам, мол табысқа кенеледі. **Муслим.**

513. Хабар бойынша, Абу Мухасммад Фадали бин Убайда аль-Ансари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Рахат (не бахыт) сонда, кім Ислам дінін қабылдап жеткілікті тамағы болып және барына қанағат етсе. **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

514. Хабар бойынша, Ибн Аббас, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірнеше күн қатарынан Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, аш ұйықтауға тура келетін кездері болатын және оның жанұясына да кешкілік тамақтарына еш нәрсе табуға мүкіншіліктері болмайтын, ал жейтін нандары көбінше арпадан жасалған нан болатын. **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

515. Хабар бойынша, Фадала бин Убайд, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдармен өткізген намаздарында, қатарда ұйып намаз оқып тұрған еркектердің ішінен, ал турасын айтатын болсақ перденің арты тұрғындары аштық салдарынан естерінен танып құлауы жиі болып тұратын да оларға бәдәуилер: “Бұл адамдардың есі дұрыс емес!”, - дейтін. Ал Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, болса намаздан кейін оларға келіп: “Егер сендер Аллаһ Тағала сендер үшін не дайындап қойғанын білсеңдер еді, онда бұдан да ауыр кедейлік пен мұқтаждықты қалар едіңдер!”, - дейтін. **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

516. Хабар бойынша, Абу Карима аль-Микдам бин Маъдиқариб, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адам өзінің қарнынан артық жаман ыдыс толтырған емес! Адам баласына өзінің денесін ұстап жүру үшін бірнеше үзім тамақтан артық керек емес, ал егер де көп жеуге мәжбүр болса, онда асқазанының үштен бірін тамаққа толтырсын, үштен бірін - суға, ал қалған үштен бірін – жеңіл демалу үшін қалдырсын. **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы хадис”, деп келтіреді.**

517. Хабар бойынша, Абу Умам Ийас бин Саъляб аль-Ансари, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сахабалары бұл дүниенің игіліктері жайлы әңгіме айтып жатқан кезінде, ол : “Сендер естімеп пе едіңдер? Сендер естімеп пе едіңдер? Расында, тозу – иманнан, тозу – иманнан!”, - деп, ауыр өмірдің ізін меңзеді. **Абу Дауд.**

“Тозу”, деп тозған киімді (айтады) және сәнді киімнен бас тартуды айтады. Ал катаң өмірдің ізі, дегеніміз ол ауыр өмірден терісі кеуіп (жарылып), рахат өмірден бас тартқан адамның халінде өмір сүрген адамның өмірі жайлы айтуға болады.

518. Хабар бойынша, Абу Абдуллаһ Жәбір бин Абдуллаһ, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жасақтың әміршісі етіп Абу Убайданы, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, тағайындап, құрайыштардың азық-түлік тиеген көшін басып алу үшін, жорыққа аттандырды. Сонда бізге теріден жасалған қапқа құрма ғана салып берілді, ал Абу Убайда, оны күніне әрқайсысымызға бір-бірден беріп отырды.

Сонда Жәбірден: «Сонда сендер онымен не істедіңдер?», - деп сұрады. Ол: «Біз оны нәресте секілді сорып, артынан су ішіп отырдық та ол бізге күні бойы қараңғы түскенше жететін және бұдан бөлек, біз талда өсіп тұрған түйелер жейтін жапырқты таяғымызбен қағып түсіріп, оны суда жібітіп жейтінбіз. Теңіздің жағасына жетісімен үлкен құмды қыр сияқты төбені көрдік те, оның жанына жақындап келсек, ол «анбар⁴», деп аталатын жануардың тұтас тушасы болып шықты. Алдымен

¹ Бұл жерде дөкейлері деп жатқаны, тамақты көп жеп семіз болатындар жайлы, не болмаса байлыққа құмар адамдар жайлы айтылып жатыр.

² Яғни жанұяға беруден баста.

³ Яғни адамдарға мұқтаж болмай күн көрісіне жеткілікті болып.

Абу Убайда: «Бұл өлексе», - деді де, артынан: «Жоқ, біз Аллаһ жолындағы Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, елшілеріміз және біз бұны істеуге мәжбүрміз, сондықтан – жәндер!», - деді. Біздің санымыз шамамен үш жүз адам болды да ол жерде оның етін жеп күйленгенімізше толығымен бір ай болдық. Сонда біз оның көзі орналасқан үңгірінен көз майын құмандап, ал етін бір бүтін бұқаның тушасының көлеміндей көлеммен кесіп алып отырдық. Бір күні Абу Убайда арамыздан он үш адамды таңдап алып, бәрімізді сол жануардың көз үңгіріне отырғызды, сосын оның бір қабырғасын алып құмның үстіне бекітіп астынан үлкен бір түйенің үстіне мініп өтті¹. Және біз оның қақталған етінен қорек жинап алдық. Артынан Мединаға оралған кезімізде Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп болған жайды айтып бергенімізде ол: «Ол - Аллаһтың сендерге жіберген ризығы! Сол еттеріңнен бізге де қалды ма?», - деді. Сонда біз оған еттің бір бөлігін жібердік те, ол одан жеді. **Муслим.**

519. Хабар бойынша, Асма бинт Йазид, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісінің көйлегінің (жейдесінің) жеңі білегінің ортасына дейін жететін². **Абу Дауд, ат-Тирмизи “Жақсы хадис” деп келтіреді.**

520. Хабар бойынша, Жәбір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Ор соғысы кезінде, біз сол орды қазып жатқан кезімізде бізге бір қатты, кетпен өтпейтін жер кезікті, сонда адамдар Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: “Бізге орда, осындай да осындай жер кезікті”, - деді. Ол: “Ол жерге өзім түсемін”, - деп орнынан тұрғанда, ішіне тас байлап алғанын көрдік, өйткені сол күнге дейін біз қатарынан үш күн еш нәрсе жемеген болатынбыз. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қолына кетпенді алды да сол жерді ұрған кезінде ол үйіме құмға айналды. Сонда мен одан: “Иә Аллаһтың елшісі, маған үйге барып келуіме рұқсат бер”, - деп сұрандым да, үйге келісімен әйеліме: “Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, халінің мүшкілдігі соншама, енді шыдауға болмайды деп ойлаймын! Сенде бір нәрсе табылады ма?”, - деп сұрадым. Ол: “Менде арпа мен лақ бар”, - деп жауап берді. Сонда мен лақты бауыздадым да, ал ол болса арпаны үгітті. Сосын мен етті қазанға салдым, ал қамыр иленіп, қазан отқа қойылып бәрі дайын бола бастаған кезде, мен Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оралып: “Иә Аллаһтың елшісі, менде азын-аулақ тамақ бар, өзіңмен бір-екі адамды ерт те жүр!”, - дедім. Ол: “Сенде қанша тамақ бар?”, - деп сұрады да, мен (қанша тамақ барын айтып) жауап бердім. Менің айтқанымды естіп ол: “Жақсы, көп екен! Әйеліңе айт, мен келгенше қазанды оттан түсірмесін және нанды

ошақтан алмасын!”, - деді де адамдарға: “Тұрындар!”, - деп бұйырды, ал мухажирлер мен ансарлар орындарынан тұрды, ал мен болсам әйеліме келіп: “Пайғамбар мухажирлер мен ансарларды және сонда жанында болғандардың бәрімен келді!”, - дедім. Әйелім: “Сен (бізде қанша тамақ бар екенін) айттың ба?”, - деді, мен: “Айттым”, - дедім. Біздің үйдің жанына келісімен, Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдарға: “Кіріңдер де қысылспандар!”, - деді де, қазан мен ошақтан, одан бір нәрсе алып жатқан кезде қалқалап жауып нанды бөліп үстіне ет қойып өзінің сахабаларына бере бастады, сосын қайтадан қазаннан ет алып отырды. Сосын бәрі тойынғанша, солай нанды бөліп ет алуын жалғастырып отырды. Сонда әлі де тамақ қалып, менің әйеліме ол: “Өзің же де, қалғанын адамдарға тарат, расында адамдар аштыққа ұрынды!”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің “Сахихтердің” екеуінде де келтірілген тағы бір нұсқасында Жәбірдің былай деп айтқаны келтіріледі:

Ал бұл ор қазылып болған соң мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, аштықтан қиналып жүргенін байқадым да, мен әйеліме оралып: “Сенде бір нәрсе бар ма? Расында, мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, аштықтан қиналып жүргенін көрдім!”, - дедім. Сонда ол ішінде бір саъ арпасы бар қапты алып шықты және біздің қолымызда кішігірім лақ болатын. Мен оны бауыздадым, ал әйелім болса мен етті мүшелеп біткенімше арпаны илеп болды. Сосын мен етті бөліп қазанға салдым да, Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қарай тарттым. Ал шығар алдымда әйелім маған: “Сен мені Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, және онымен бірге келетіндердің алдында ұялтпа³”, - деген соң, мен ақырын ғана ешкімге естіртпей: “Иә Аллаһтың елшісі, біз лағымызды бауыздадық та, мен бір саъ арпа илеп қойдым, өзіңмен бірге біраз адам ертіп, біздіңкіне кел!”, - дедім. Бірақта бұны естіген Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, айқайлап: “Иә ор қазғандар, Жәбір (бізге) тамақ дайындапты, асығыңдар!», - деп жар салды да, маған: «Мен келгенше қазанды оттан түсіруші болма және нанды пісіруші болма!», - деп қатаң нұсқаулар берді. Сонымен мен үйге оралдым, артымша соңынан адамдар ерген Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келді, ал мен үйге келген кезімде әйелім маған: «Осының бәрі сенің кесірің⁴!», - деді, мен болсам: «Мен бәрін сен айтқандай істедім!», - деп (шырылдадым). Осыдан кейін әйелім біздің илеп қойған нанымызды⁵ алып шықты, ал Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ол иленген нанға түкіріп оған береке шақырып дұға жасады, сосын отта тұрған етке де жақындап түкіріп береке тіледі, осыдан кейін менің әйеліме: «Сенімен бірге нан пісіру үшін бір әйелді шақыр да қазаннан ет алып отыр, бірақта оны оттан түсіруші болма!», - деді. Пайғамбармен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге мыңға жуық адам келді, бірақта

¹ Оның былай істегені, артынан оның көлемін басқаларға айтып түсіндіру үшін.

² Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, барлық істе ортаны қалайтын. Егер көйлегінің жеңі тым ұзын болса іске кедергі жасар, ал тым қысқа болса суық күндері суықтан сақтамас, күн ыстықта ыстықтан қорғамас еді.

³ Яғни адам көп келіп, тамақ жетпей ұят болып жүрмесін, дегені.

⁴ Яғни күйеуіне, сен бізде тамақтың көп еместігін ескертпедің, деп айыптағаны.

⁵ Яғни қамырды

Аллаһтың атымен ант етемін, олардың бәрі тамақ жеп кетті және содан кейін де біздің қазанның (ет пісірген) үні тоқтамады¹, ал иленген нан кемімеді.

521. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Абу Тальха Умм Суламге²: “Мен Аллаһтың елшісінің даусының әлсірегенін есітіп, оның ашығып жүргенін түсіндім! Сенде жейтін бір нәрсе бар ма?”, - деді. Ол: “Бар”, - деді де, арпадан жасалған нанды алып шықты, сосын өзінің жаялығын (орамалын) алып, оның бір бөлігімен нанды орап менің ышқырыма салды, ал қалған бөлігін орап мені Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жіберді. Мен жанында басқа да адамдармен мешітте отырған Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, нанымды алып бардым. Мен оларға жақындадым да, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, менен: “Сені Абу Тальха жіберді ме?”, - деп сұрады. Мен: “Иә” - дедім. Ол тағы да: “Ол мені тамақ жеуге шақырып жатыр ма?”, - деп сұрады. Мен: “Иә” - деп жауап бердім. Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдарға: “Тұрыңдар!”, - деп әмір берді де, олар мешіттен шығуға ыңғайланды, ал мен болсам олардың алдына шығып жүгіріп отырып Абу Тальхаға келдім де болған жайды айтып бердім. Абу Тальха: “Иә Умм Салама, бізге адамдармен Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келе (жатыр), ал біздің оларға беретін тамағымыз жоқ!”, - дегенде Умм Салама: “Аллаһ және Аллаһтың елшісі бұл жайында жақсырақ біледі!”, - деп жауап берді. Сонда Абу Тальха Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қарсы алуға шықты. Сосын олар бірге үйге кірді де Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Иә Абу Сулайым, сенде не бар алып кел!”, - деді. Ол сол нанды алып келіп, Аллаһтың елшісінің әмірімен оны үгітті де, оны теріден жасалған торсықтың ішіндегі маймен тұздықтады. Осыдан кейін Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оған тиесілі дұға оқыды да: “Онын кіргіз”, - деп әмір берді. Сосын Абу Тальха он адамды кіргізді де, олар тойынғанша жеп шықты. Сосын ол тағы да: “Онын кіргіз”, - деді де, олар да тойынғанша жеп шықты. Сосын ол тағы да: “Онын кіргіз”, - деді, осылай осы жай бәрі кіріп тойынғанша жалғасып отырды, ал олар жетпіс не сексен адам болды! Аль-Бухари, Муслим.

Бұл хадистің “Сахихтердің” екеуінде де келтірген тағы бір нұсқасында Анастың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Сонымен Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, солай он адамнан барлық адам тойынғанша кіргізіп шығарып отырды да, сосын бүкіл тамақты жинаған кезде, ондағы нанның, алдында жеуді бастаған кезде қанша болса сонша қалғаны анықталды.

Осы хадистің Муслим келтірген нұсқасында Анастың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай дегені келтіріледі:

Сонымен сол жердегі сексеннің бәрі жеп болғанша олар он адамнан (кіріп) отырды, артынан Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзі үй иелерімен бірге жеді де, сонда (бәріміз жеп болған соң да) дастархан үстінде тамақ қалды.

Осы хадистің тек қана Муслим келтірген нұсқасында Анастың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай дегені келтіріледі:

Сонда олардан кейін тамақтың бір бөлігі қалып оны көршілеріне апарып берді.

Осы хадистің тек қана Муслим келтірген үшінші нұсқасында Анастың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай дегені келтіріледі:

Бірде мен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп, оның сахабаларының арасында ішін байлап алып отырғанын көріп, олардың бірінен: “Неге Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ішін байлап алған?”, - деп сұрадым. Олар: “Аштықтан”, - деді. Сонда мен Умм Суләйм бин Мальханның күйеуі Абу Тальхаға келіп: “Иә әкетай³, мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ішін байлап алғанын көріп жанындағылардан оның себебін сұрағанымда олар: “Аштықтан”, - деп жауап берді”, - деп көргенімді айтып бердім. Сонда Абу Тальха менің шешеме кіріп: “Бізде бір нәрсе бар ма?”, - деп сұрады. Ол: “Иә, менде бірнеше бөлік нан мен бірнеше құрма бар, егер Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бізге жалғыз келсе онда біз оны тойдыра аламыз, ал егер онымен бірге тағы біреу болса, онда бұл оларға жетпейді”, - деді.

Осыны айтып Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, хадисті толығымен айтып шықты.

57 ТАРАУ

Күй талғамаушылық, қарапайымдылық, тамаққа және басқа да жаратуларда орташылдықты ұстану және қатты мәжбүрлік болмаса адамдардан сұрамау жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Жер бетіндегі әр жәндіктің қорегі Аллаһқа ған тән (яғни оларды қоректендіруді Аллаһ Өз мойнына алған)...” **“Һуд” сүресі, 6 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Сондай Аллаһ жолында қамалып шықпай отырған⁴, жер жүзінде жүре алмайтын, (білмейтіндер) оларды (олардың) абырой сақтағандарынан бай деп ойлайтын пақырларға беріңдер. Оларды бейнесінен-ақ танысың. Олар адамдарға жабысып сұрамайды. Сендер не хайыр берсендар расында Аллаһ оны біледі.” **“Бақара” сүресі, 273 аят.**

¹ Яғни ішінен еш нәрсе алмаған секілді, етті пісіріп жатқан дыбыс тоқтамады.

² Умм Сулайм Абу Талханың әйелі әрі осы хадисті жеткізуші Анастың шешесі болып табылады, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын.

³ Абу Тальха Анастың туған әкесі емес, ол оны былай атауының себебі, оны құрметтегені.

⁴ Яғни, өздерін Аллаһ жолындағы соғысқа арнап басқа тамақ табатын істермен айнылса алмаған мұсылмандар.

Аллаһ Тағала айтты:

“Олар мал сарып қылғанда, ысрап та қылмай, сараңдық та істемей, осы орталықта тұрады.”
“Фұрқан” сүресі, 67 аят.

Аллаһ Тағала айтты:

“Жын мен адамзатты Өзіме құлшылық қылулары үшін жараттым. Олардан бір несібе тілемеймін әрі олардың Мені тамақтандыруларын да қаламаймын.”
“Зәрият” сүресі, 56-57 аят.

Бұл тарауға жататын хадистер жайлы айтатын болсақ, онда олардың көбі алдыңғы екі тарауларда айтылып өтті, ал онда айтылмағандарға келесі хадистер жатады:

522. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Байлық дүниенің көбтігі емес, ақиқатында байлық - ол жан дүниенің (яғни көңілдің) байлығы. **Аль-Бухари, Муслим.**

523. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оғларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ислам дінін қабылдап, өзінің несібесіне жеткілікті¹ бұйырып және Аллаһтың қалауымен Оның бергеніне риза болған адам, мол табысқа кенеледі. **Муслим.**

524. Хабар бойынша, Хаким бин Хизам, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір нәрсе сұрадым да ол маған сұрағанымды берді, сосын мен одан тағы да сұрадым да ол маған сұрағанымды тағы да берді, сосын мен одан тағы да сұрадым, ол маған тағы да сұрағанымды беріп: “Иә Хакам, расында, бұл дүние (зат) көк әрі тәтті жеміс секілді: ол адамның жомарт кезінде оған игілік әкеледі де, ал өзінің нәпсісіне ергенге игілік әкелмейді және ол жеп тойына алмайтын адам секілді болады. Есінде сақта жоғарғы қол төменгі қолдан жақсы²”, - деді.

Хаким сөзін былай жалғастырды:

Сонда мен: “Иә Аллаһтың елшісі, сені ақиқатпен Жібегеннің атымен ант етемін, осы дүниеден өткенімше сенен кейін ешкімнен ештеңе алмаймын!”, - дедім.

Сосын³ былай делінеді: Бірде Абу Бакр, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, әскери олжадан оған тиесілісін ұсынған уақытта, ол оны алудан бас тартады. Осыдан кейін оны өзіне Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, шақырып алып бір нәрсе бермекші болған кезінде, ол одан да оны алудан бас тартады, Сонда Омар: “Иә мұсылмандар, куә болыңдар, мен Хакимге олжадан оған тиесілі бөлігін ұсынғанымда ол алудан бас тартты”, - деді. Сонымен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, кейін ол өле-өлгенше ешкімнен

еш нәрсе алмай осы дүниеден өтті. **Аль-Бухари, Муслим.**

525. Хабар бойынша, Абу Бурда, Абу Муса аль-Ашъаридың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқанын естіген:

Бірде біз алтауымыз⁴ Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге жорыққа шықтық та, сонда біздің кезек-кезек мінген бір түйеміз болды. Сонда (жаяу жүргеннен) біздің табандарымыз желінді, менің де табаным желініп тырнақтарымнан айрылдым. Біз аяқтарымызды шүберекпен орадық, сондықтан бұл жорықтың аты “Зат ар-рика”⁵ аталды.

Абу Бурда сөзін былай жалғастырды:

Сосын маған (айтқаны) жайлы өкініп: “Мен мұны артынан ол жайлы айтсын деп жасаған жоқпын!”, - деп, оның істеген амалдары жайлы сөз болуын қаламағанын байқатты. **Аль-Бухари, Муслим.**

526. Хабар бойынша, Амр бин Тағлиб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде, Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ақша не тұтқындарды/жеткізген кезде ол оны біріне бір нәрсе беріп, ал енді біріне еш нәрсе бермей адамдардың арасында бөлді. Сосын оған еш нәрсе берілмегендер оны жазғырып жатқанын есітіп, ол алдымен Аллаһқа мақтаулар айтып, Оған шүкіршіліктер айтып, ал содан соң былай деді:

Содан соң: Аллаһтың атымен ант етемін мен біреуге бір нәрсе беремін де, басқаны құр қалдырамын, бірақта құр қалдырғандарыңды бергендерімнен артық жақсы көремін! Мен жүректерінде кемшілік пен сабырсыздық (халь) барларыңа беремін, ал басқаларыңды, Аллаһтың жүректеріне салған игілігі мен байлығына сеніп тасырамын және солардың ішінде – Амр бин Тағлиб (бар).

Амр бин Тағлиб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол сөзін былай жалғастырады:

Аллаһтың атымен ант етемін, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұл сөздерін қызыл түйелерге де айырбастамас едім! **Аль-Бухари.**

Халь дегеніміз уайымдаудың ең ауырын айтады. Және бұл жайында – тынымсыздық деп те айтады.

527. Хабар бойынша, Хаким бин Хизам, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Жоғарыдағы қол төмендегі қолдан жақсы⁶. (Садақа беруді) өзіңнің қарамағыңдағы, кімді қамтамасыз етуге тиістісің солардан баста, ал садақаның жақсысы – ол молшылықтан (яғни бар кезінде) берілген садақа. Кім сұрамшылықтан өзін тыйуға ұмтылса, Аллаһ оған ешкімнен ештеңе сұрамайтын жағдайын жасайды, ал Аллаһтың өзіне

¹ Яғни адамдарға мұқтаж болмай күн көрісіне жеткілікті болып.

² Яғни сұраушы қолдан (не алушы қолдан) беруші қол жақсы.

³ Яғни Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өлімінен кейін.

⁴ Абу Мусаның туыстары не болмаса руластары жайлы айтылса керек.

⁵ «Зат ар-рик», сөзі арабшадан жамау, деп аударылады. Дегенмен бұл жорық бұлай аталуының басқа себептері бар екендігі хабарланады.

⁶ Беруші қол алушы қолдан қайырлы.

Бергенімен ғана қанағат ететіндерді, Аллаһ басқалардан мұңсыз етеді. **Аль-Бухари, Муслим, бұл жерде аль-Бухаридің нұсқасы беріліп тұр, ал Муслимнің нұсқасы бұдан қысқа.**

528. Хабар бойынша, Абу Абд ар-Рахман Муъавийи Абу Суфиан Сахара бин Харб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сұрамшылықта табандылық көрсетпендер, өйткені Аллаһтың атымен ант етемін, егер кімде-кім менен өзінің сұрамшылығымен менің бергім келмеген нәрсені беруіме мәжбір етсе, онда менің бергенім оған игілік әкелмейді! **Муслим.**

529. Хабар бойынша, Абу Абд ар-Рахман Ауф бин Малик аль-Ашджаи, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз он /не тоғыз, не сегіз, не жеті/ кісі шамасында Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге отырған кезімізде, ол бізге: “Сендер Аллаһтың елшісіне ант бересіңдер ме?”, - деді. Ал біз болсақ жуырда ғана оған ант берген болатынбыз, сондықтан: “Біз саған ант бергенбіз, иә Аллаһтың елшісі!”, - дедік. Бірақта ол тағы да: “Сендер Аллаһтың елшісіне ант бересіңдер ме?”, - деп сұрады. Сонда біз: “Біз саған ант бермеп пе едік, иә Аллаһтың елшісі, енді не жайында ант берейік?”, - деп қолдарымызды оған соза бастадық. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Аллаһқа ғана құлшылық етіп, одан басқа ешкімге құлшылық етпеуге, бес уақыт намаз оқуға, толығымен бойұсынуға”, - деді де, содан кейін сыбырлап: “Және адамдардан еш нәрсе сұрамауға!”, - деді. Сосын мен осыны естігендердің кейбіреуінің, қамшысын түсіріп алып, бірақта ешқашан¹ оны көтеріп беруін ешкімнен сұрамайтынын көрдім. **Муслим.**

530. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендерден кез-келгендерің адамдардан ерсілік-қарсылы сұрай бергендерің, Аллаһты, бетінде бір түйір еті болмай кездестреді². **Аль-Бухари, Муслим.**

531. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мінберден хұтпа айтып тұрған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, садақа және ұстамдылық жайлы айтып тұрып сөзінің арасында: “Жоғарыдағы қол төменгі қолдан жақсы. Жоғарыдағы қол ол беруші қол да, ал төмендегі қол ол алушы қол”, - деп айтты. **Аль-Бухари, Муслим.**

532. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, адамдардан өзінің дүниесін көбейту үшін сұрайтындар, өздеріне қызып тұрған шоқ сұрап жатыр: сондақтан ол өзіне көбірек, не азырақ алуға тырыссын³. **Муслим.**

533. Хабар бойынша, Самур бин Жундуб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, сұрау адамның өзінің бетінде өзі тырнаған сызат⁴ секілді, егерде ол басқарушыдан сұрамаса не болмаса одан басқа шарасы қалмаса. **Ат-Тирмизи “жақсы хадис”, деп келтіреді.**

534. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адам өзінің мұқтажынан ешқашан құтыла алмайды егер ол адамдардан көмек сұрайтын болса, ал егер кім Аллаһтан сұрайтын болса, онда Аллаһ ерте ме еш пе оның ризығын жібереді.⁵ **Абу Дауд, ат-Тирмизи “жақсы хадис”, деп келтіреді.**

535. Хабар бойынша, Саубан, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Мен оның Жәннәтқа кіруіне кепіл болуым үшін, кім маған адамдардан еш нәрсе сұрамайтындығына кепіл бола алады?”, - деп сұрады, сонда мен: “Мен!”, - дедім.

Артынан расында ол ешкімнен еш нәрсе сұрамады, делінеді. **Бұл хадисті Абу Дауд сенімді иснадпен келтіреді.**

536. Хабар бойынша, Абу Башр Қабиса бин аль-Мухарик, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен біреудің төлемін өтеуді мойныма алдым да, Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп төлемді өтеуде көмектесуін сұрадым. Сонда ол: “Осында бізге садақаны жеткізгенше тұра-тұр, сол кезде саған сенің сұрағаныңды бергіздіреміз, - деді де сосын былай деді: “Иә Қабиса, үш (түрлі) адамға ғана сұраушылық рұқсат етілген, олар: өзінің мойнына төлемді өтеуді жүктегенге, - мұндай адамға төлемді өтеу үшін сұрауға болады, бірақ содан соң ол (мұндай сұраудан, не істен) тартынуы керек; бүкіл дүниесіне

³ Яғни адамдардан оған мұқтаж болмаса да бет алды сұрай берген Ахиретте отпен азапталады, сондықтан ол азабын көбейтсе де, не азайтса да, не болмаса азаптан құтыламын десе де өз еркі, делініп жатыр.

⁴ Тырнаудан қалған із.

⁵ Және бір хадистерде Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, осы жайлы былай деп айтқаны келтіріледі: “Егер адам мұқажымен (Аллаһты ұмытып) адамдарға баратын болса, онда Аллаһ оның күнін адамдарға қаратып қояды (не болмаса Аллаһ беретінін оған адамдар арқылы береді), ал адам мұқажымен адамдарға бармай Аллаһтан сұрайтын болса, онда Аллаһ оны адамдарға мұқаж етпей, тек қана Өзіне мұқаж етеді (не болмаса беретінін Өзі тікелей береді)!” - **аударушыдан.**

¹ Ат үстінде отырып түсіріп алғандары жайлы.

² Бұл дегеніміз, Ахиретте ондай адам Аллаһпен, бетін жоғалтып қорланған күйде кездеседі.

Упат әкелген қайғысы бар адамға – мұндай адамға күн көруі үшін сұрауға болады; ең соңғысы кедейленгені соншама, оның ақыл есі дұрыс үш руласы: “Мынау пақырлыққа дейін (тым) кедейленіпті!”, - десе – сол адамға күнін көру үшін сұрауға болады, ал бұдан басқа бүкіл сұраушылыққа рұқсат жоқ, ал кімде-кім осындай сұраумен бір нәрсе алса, онда ол тыйым салынған (харам) нәрсені алды!” **Муслим.**

537. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адамдарды аралап бір-екі бөлік тамақ, не бір-екі құрма алған кедей емес, шындығында кедей – ол адамдардан сұрауға мұқтаж бола тұрып, бірақ адамдар оның мұқтаж екенін ол сұрамағандықтан білмейтін адам. **Аль-Бухари, Муслим.**

58 ТАРАУ

Адамға өзі сұрамай және оны алуға ұмтылмай келген нәрсені алуға болатындығы жайлы.

538. Хабар бойынша, Салим бин Абдуллаһ бин Омар өзінің әкесі Абдуллаһ бин Омардан әкесі Омардың, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтың елшісі маған жиі силықтар беріп тұратын да, мен: “Бұны осыған менен гөрі мұқтаждарға бер”, - дейтінмін, бірақта ол бір жолы былай деді: “Бұны ал. Егер саған осы дүниеден сен оны сұрамаай, сенің қалауыңсыз бір нәрсе тиетін болса, онда сен оны ал да иемден, сосын қаласаң оны кәдеңе жарат, ал қаласаң садақа ретінде мұқтаждарға тарат, ал бұдан басқаның бөріне ұмтылма¹!”

Сәлим сөзін былай жалғастырды:

Содан соң Абдуллаһ бин Омар ешкімнен ештеңе сұрамайтын да, ал оған сыйлаған нәрседен бас тартпайтын. **Аль-Бухари, Муслим.**

59 ТАРАУ

Ешкімнен сұрамай өз еңбегімен табыс тауып өмір сүруге ұмтылдыру және сыйлық алуға ұмтылмау жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Намаз өтелген кезде, жер жүзіне таралыңдар да Аллаһтың мәрхеметінен несібе іздеңдер...» **«Жұма» сүресі, 10 аят.**

539. Хабар бойынша, Абу Абдуллаһ аз-Зубайр бин аль-Ауама, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, сендерден кез келгеніңе арқан алып, тауға барып иығында отын көтеріп келіп, базарда сатып, сол арқылы Аллаһ оны мұқтаж қылмағаны, оған бірі беріп, ал екіншісі бермейтін адамдардан сұрағаннан артығырақ! **Аль-Бухари.**

540. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, сендерден кез-келгеніңе бір бау отын шауып, оны арқасына көтеріп келгенің, бірі беріп, ал екіншісі бермейтін адамдардан сұрағаннан артығырақ! **Аль-Бухари, Муслим.**

541. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Дауд (пайғамбар) оған Аллаһтың сәлемі болсын, тек қана қолымен жасап (сатқанымен) ғана тамақтанған. **Аль-Бухари.**

542. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Закария, оған Аллаһтың сәлемі болсын, ағаш ұстасы болған. **Муслим.**

543. Хабар бойынша, аль-Макдам бин Маъдиқариб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Өзінің қолымен жасап тапқанымен жеген тамақтан артық тамақты ешкім жеген емес, Аллаһтың пайғамбары Дауд, оған Аллаһтың сәлемі болсын тек қана қолымен жасап (сатқанымен) ғана тамақтанған. **Аль-Бухари.**

60 ТАРАУ

Жомарттық, кең пейілділік және Аллаһ Тағаланың уәдесінің ақиқаттығына сеніп, сауабты істерге қаржы жұмсау жайында.

Аллаһ Тағала айтты:

«...Тиісті орынға бір нәрсе жұмсасаңдар, сонда Аллаһ? Тағы есесін береді...» **«Сәбә» сүресі, 39 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Нендей хайыр берсеңдер де сонда өздерің үшін; Аллаһтың ризалығын тілеп қана берсеңдер, Аллаһ жолында беретін хайыр өздеріңе толық төленеді әрі сендерге әділсіздік етілмейді.» **«Бақара» сүресі, 272 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Сендер не хайыр берсеңдер, расында Алла оны біледі. » **«Бақара» сүресі, 273 аят.**

544. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

¹ Яғни сенің қалауыңсыз келмесе.

Адамдардың екі түрлі қасиетіне ғана қызығуға болады, олар: Аллаһ оларға көп байлық беріп, оны дұрыс жолға соңына дейін жұмсағандар және Аллаһ оларға көп білім (ақыл) беріп онымен басшылық еткендер және оны басқаларға үйреткендер. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл дегеніміз, осы екі қасиеттен басқа еш нәрсеге қызығуға болмайды деген сөз.

545. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдардан: “Сендерден қайсыларың өзінің мұрагерінің байлығын, өзінің байлығынан артық жақсы көреді?”, - деп сұрады. Олар: “Біздің арамызда өзінің байлығын артық жақсы көрмейтіндер жоқ”, - деді. Сонда ол: “Расында, (түбінде) сендердің байлықтарың болып (Аллаһ жолында) жаратқандарың (не қолданғандарың) болады, ал (жаратпай) қалдырғандарың, мұрагерлеріңнің байлығы!”, - деді. **Аль-Бухари.**

546. Хабар бойынша, Али бин Хатим, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Құрманың жартысымен болса да, өздеріңді Оттан қорғандар. **Аль-Бухари, Муслим.**

547. Хабар бойынша, Жәбір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, не сұралса да, ол ешқашан: «Жоқ», - деп жауап берген емес. **Аль-Бухари, Муслим.**

548. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтың құлдарының оянатын әр-бір күні, көктен екі періште түсіп, олардың бірі: “Иә Аллаһ, (Сенің жолыңда) берушіге, несібеңді арттыр!”, - десе, екіншісі: “Иә Аллаһ, сараңды опат қыл!”, - дейді. **Аль-Бухари, Муслим.**

549. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ Тағала айтты: “Иә Адам баласы, шығындал (бер), сонда саған да шығындалынады (беріледі)!¹ **Аль-Бухари, Муслим.**

550. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бір адам Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Исламның қайсы көрінісі жақсы саналады?”, - деп сұрады. Ол: “Жақсысы болып, адамдарды тамақтандыру мен білетін және білмейтін адамдарға сәлем беру саналады,” – деп жауап берді. **Аль-Бухари, Муслим.**

551. Хабар бойынша, Абу Мухаммад Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Қырық түрлі жақсы амал бар, солардың ішіндегі ең жақсысы мұқтаж адамға сауынды үміт етіп, және оны істегенге берілетін уәденің толық орындалатынына бекем сенген мұсылманды, Аллаһ әлбетте Жәннәтқа кіргізеді. **Аль-Бухари.**

552. Хабар бойынша, Абу Умама, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Иә Адам баласы, сен үшін артық затты жұмсау оны жаныңда ұстап қалғаннан жақсы, өйткені сен өзіңге керектіні қалдырғаннан айыпталмайсың (яғни жазаланбайсың). Ал жұмсауды өзіңнің қарамағыңдағыларға беруден баста². **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы әрі сенімді хадис”, деп келтіреді.**

553. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кім Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір нәрсе сұраса, Ислам жолында ол сұрағанын міндетті түрде беретін. Бірде оған бір адам келді де, оған ол (отарлап) қой бергені соншалық, олар көлемімен екі таудың арасын толық жауып тұрғандай болды. Сонда ол адам өзінің руластарына: “Иә адамдар, тезірек Ислам қабылдандар, өйткені, расында Мухаммад, кедей болудан қорықпайтын адамның сыйын жасап жатыр!”, - деп келді. Сонда адам дүниеге қызығып Ислам қабылдаса да, арада біраз уақыт өтісімен ол адам үшін Ислам, бұл дүние мен бұл дүниедегенің бәрінен де абзал болып кететін. **Муслим.**

554. Хабар бойынша, Омар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оған алып келген (олжаны) бөлгенде мен: “Иә Аллаһтың елшісі, басқалар мыналарға қарағанда бұған лайықтырақ еді!”, - дедім. Сонда ол былай деді: “Расында, олар мені, мынаның арасынан біреуін таңдауыма мұқтаж етті: олар мені сұрауларымен мазалап ақыр соңында мен оларға сұрағандарын берер едім де, не болмаса мені сараң деп айыптар еді, ал мен болсам сараң емеспін!” **Муслим.**

555. Хабар бойынша, Жубайр бин Мутым, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, бірде ол Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге Хунайннан оралған уақытында, бәдәуилер сұрауларында табандылық көрсеткендері соншалық ақыр соңында Пайғамбарды, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қараған талына ығыстырып, оның бұтақтарына шапаны ілініп қалды. Сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, тоқтады да: “Маған шапанымды беріңдер! Егер менде осындағы тікенді бұта қанша болса, сонша мал болса, мен оны әлбетте сендерге бөліп берер

¹ Яғни Аллаһтың сауабынан үміт етіп жаратқаныңның есесі қайтарылады, деген сөз.

² Яғни жанұяңа беруден баста.

«Әдім, сонда сендер мені, не сараң, не қорқақ, не өтірікші санамас едіңдер!», - деп айқай салды. **Аль-Бухари.**

556. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Садақа еш уақытта байлықты азайтпайды, өзгелерді кешірушіге Аллаһ даңтан басқа еш нәрсе қоспайды, және Аллаһ үшін бой ұсынып (кішірейгенді), Ұлы Аллаһ Тағала әлбетте жоғарылатады. **Муслим.**

557. Хабар бойынша, Абу Қабши Омар бин Саъад аль-Анмар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мен үш нәрсе жайлы ант беремін және бір нәрселер жайлы айтамын, ал сендер болсаңдар оны естеріңе сақтаңдар! Садақа адамның байлығын кемітпейтіндігіне ант беремін, және адамға әділетсіздік көрсетіп, ал ол шыдамдылық танытса, онда Аллаһ әлбетте оның даңқын көтереді, жән егер де адам сұрамшылық есігін ашып қойса¹, онда Аллаһ оның алдында кедейліктің есігін ашып қояды!

Және сендерге басқаны айтамын, ал сендер естеріңде сақтаңдар: расында, бұл дүниеде адамдардың төрт түрлі тобы бар. Олардың бірінші тобына Аллаһ оған білім және байлық берген, ал ол Аллаһтан қорқып, туған-туысқандарымен қарым-қатынасын үзбей және қолындағы барымен не істеу керектігін білетін Аллаһтың құлы жатады – және мұндай адам (мәңгілік өмірде) ең жақсы жағдайда болады. Ал екінші топқа Аллаһ оған білім беріп, бірақ байлық бермеген, және ол шын көңілімен: «Маған егер байлық берілген болса еді, мен пәленше істегендей істер едем», - деп, бірінші адамның ниетіндей ниет ұстанған және сол ниеті үшін (Аллаһ оны) сол адамның дәрежесіне дейін көтеретін құл жатады. Ал үшінші топқа Аллаһ оған білім бермей, бірақ байлық берген, ал ол байлықты ойланбастан Аллаһтан қорықпай туған-туысқандарымен қарым-қатынас жасамай қолданған, және қолындағы барымен Аллаһ жолында не істеу керектігін білмейтін, Аллаһтың құлы жатады – және мұндай адам (мәңгілік өмірде) ең нашар жағдайда болады. Ал төртінші топқа Аллаһ оған білім де, байлық та бермеген, және ол шын көңілімен: «Маған егер байлық берілген болса еді, мен пәленше істегендей істер едем», - деп, үшінші адамның ниетіндей ниет ұстанған құл жатады да, ол сол ниеті үшін (мәңгілік өмірде) сол адамның ауыртпалығындай ауыртпалық тартады. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы әрі сенімді хадис», деп келтіреді.**

558. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде біз қой сойғанымызда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Одан не қалды?», - деп сұрады, мен: «Жауырынынан басқа еш нәрсе қалған жоқ», - деп жауап бердім. Сонда ол: «(Демек бізге) жауырынынан басқасының бәрі

қалды», - деді. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы әрі сенімді хадис», деп келтіреді.**

Бұл дегеніміз олар садақа ретінде қойдың жауырынынан басқасының бәрін садақа ретінде таратып жіберіп, Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оның жауырынан басқасының бәрінің мәңгілік дүниеде өздеріне сақталғанын айтып жатыр.

559. Хабар бойынша, Асма бин Абу Бакр ас-Сиддик, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: «Торсығыңды байлама, олай істесең (байласаң) Аллаһ та оны саған байлайды»². **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген тағы бір нұсқасында Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Жұмса да санаспа, сонда саған да толтырылады (есесі қайтарылады), және жасырма, онда Аллаһ та саған тиесіліні жасырып қояды.

560. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сараң және жомартты, кеуде мен арқаны жауып тұратын, темір (тордан жасалған) сауытпен салыстыруға болады. Жомарт адам жайлы айтатын болсақ ол не жаратса да оның сауыты кеңіп, оның аяғындағы саусақтарына дейін жетіп, керек десеңіз (сүйретілгеннен) іздерін өшіретін халге жетіп, денесін жабқанша ұзара береді³. Ал сараң жайлы айтатын болсақ, ол бір нәрсе жаратуға ниет еткен сайын, оның сауытының торлары өзінің орнына бекемделеді де, ол қанша оны ұзартқысы келсе де, ол ұзармайды. **Аль-Бухари, Муслим.**

561. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Кімде-кім игілікпен тапқан дүниесінен садақа беретін болса – ал Аллаһ болса игіліктен басқаны қабыл алмайды, – Аллаһ оны Өзінің оң қолымен алады да, содан соң оны сендер әр қайсысың өзінің құлынын қалай өсіретін болса, ол садақаны берген адам үшін тура солай таудай болғанша өсіреді. **Аль-Бухари, Муслим.**

562. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бірде бір адам шөл далада келе жатып бұлттың арасынан: «Пәленшенің бағын суғар!», - деген дауыс естиді де, артынша бұлттар келе жатқан бағытын өзгертіп, қара тастақ жерге тоқтап жаңбыр болып жауады, одан аққан су бір арықты құрайды.

² Яғни, мұқтаждарға артығыңды жасырып қалмай, көмегіңді аяма, егер сен артығыңды жасыратын болсаң, онда Аллаһ та сенің несібенді жасырады, не азайтады.

³ Яғни мұқтаждарға бергеннен берушінің кішігірім күнәлері кешіріледі.

¹ Қажетінсіз адамдардан сұрау.

Жолаушы аққан судың бағытымен жүріп отырып, өзінің бағының жанында күрегімен суды керек бағытына бұрып жатқан адамды көреді. Жолаушы одан: «Есімің кім?», - деп сұрайды. Ол: «Пәленше», - дегенде, ол есім бұлттың арасынан шыққан есім болып шығады. Ол адам жолаушыдан: «Иә Аллаһтың құлы, сен неге менің есімімді сұрадың?», - дейді. Жолаушы: «Расында, мен бұлттың арасынан: «Пәленшенің бағын суғар», - деген дауыс естідім және ол дауыстың айтқаны сенің есімің болып шықты, сондықтан мен сенің мұндай абыройға қалайша ие болғаныңды білу үшін келдім?», - дейді. Ол: «Сен сұраған соң, бұл жайында айтайын: расында, бұл бақтан шыққан өнімді жинап алып, оның түсімін санап, оның үштен бірін жарлыларға беремін, үштен бірін өзіме қалдырамын, ал үштен бірін өзіне қайтарамын¹», - деп жауап береді. **Муслим.**

61 ТАРАУ

Қаттылық және сараңдылық жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Ал енді кім сараңдық істесе, елемесе, Жақсылықты жасынға шығарса; Сонда оның ауырлыққа ұшырауын оңайластырамыз. (Тозаққа) жығылған сәтте оны, оның малы оған пайда бермейді.» **«Лейл» сүресі, 8-11 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Кім нәпсісінің сараңдығынан сақсынса, міне олар құтылушылар.» **«Тағабун» сүресі, 16 аят.**

Бұл тарауға қатысты хадистер жайлы айтатын болсақ, онда олардың көбі алдыңғы тарауда келтірілді.

563. Хабар бойынша, Жәбір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Әділсіздіктен қорқындар, өйткені әділсіздік Қияметте қараңғы түнек болып келеді, және сараңдықтан қорқындар, өйткені сендерге дейін өмір сүргендерді сараңдық, бірі-бірінің қанын төгуге және тыйым салынған нәрселерді орындауға түрткі болып, құртқан. **Муслим.**

62 ТАРАУ

Жоғары бағалау және жұбаныш жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«...Сондай-ақ өздерінде таршылық бола тұра оларды өздерінен артық көреді...» **«Хашыр» сүресі, 9 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Тамақты жақсы көре тұра міскінге, жетімге және тұтқынға жегізеді.²» **«Инсан» сүресі, 8 аят.**

¹ Яғни, үштен бірін бақтың мұқтажына жұсаймын.

² Бұл жерде мынадай мағына болуы да мүмкін: «Оны (Аллаһты) жақсы көргеннен олар жарлығы, жетімге, тұтқынға береді.»

564. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір адам келіп: «Мен (әбден) тозып біттім³!», - деді. Мұны естіген Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, біреуді өзінің әйелдерінің біріне (оған тамақ берсен деп) жібереді, бірақ ол: «Сені ақиқатпен Жібергеннің атымен ант етемін, менде судан басқа еш нәрсе жоқ!», - деді. Сонда оны басқа әйеліне жібергенінде ол әйелі де сол секілді сөздерді айтты, соңынан ол оның барлық әйелдерін аралап шыққанында оларда сол секілді: «Жоқ, сені ақиқатпен Жібергеннің атымен ант етемін, менде судан басқа еш нәрсе жоқ!», - деген сөздерді айтумен болды. Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Мына адамды түнемекке кім қабылдайды?», - деп сұрады. Сонда бір ансар: «Мен, иә Аллаһтың елшісі» - дейді де, оны үйіне алып келіп, әйеліне: «Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қонағына құрмет көрсет», - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Муслим келтірген нұсқасында, ансар әйеліне: «Сенде бір нәрсе бар ма?», - дейді. Ол: «Менің балаларыма беретін астан басқа еш нәрсем жоқ», - дейді. Сонда ансар: «Балаларды бір нәрсемен алдандыра тұр, ал егер олар тамақ жегісі келсе ұйықтауға жатқыз, ал қонақ келген кезде шамды өшір де біз де тамақ жеп жатқан секілді қыл», - деді. Содан соң олар өздерінің орындарына отырды да, қонақ тамақ жеп болған соң (өздері) аш қарынға жатты. Ал таңертең үйдің иесі Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын; келген уақытында ол: «Аллаһ сендердің бүгінгі түнде қонақтарыңмен қалай шығысқандарыңа ғажап болды!», - деді

«Ғажаб» - таңырқау, Аллаһтың сипаттарының бірі. Бұл жерде Аллаһ риза болды деген мағынада айтылып тұр.

565. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Екеудің тамағы үшеуге де жетеді, ал үшеудің тамағы төртеуге де жетеді. **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл хадистің Жәбір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, арқылы Муслим келтірген нұсқасында, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

Біреуге жеткен тамақ екеуге де жетеді, екеуге жеткен тамақ төртеуге де жетеді, ал төртеуге жеткен тамақ сегізге де жетеді.

566. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде біз Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бірге сапарда болған кезімізде, бізге түйеге мінген бір адам келді де оңға және солға қарай бастады⁴. Мұны көрген Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Артық мініс малы бар, малы жоққа берсін, және

³ Яғни аштық пен мұқтаждықтың ең ауыр шегіне жеттім, деп тұр.

⁴ Бұл адам кедей болатын, сондықтан біреуден көмек сұрамақшы болып жан-жағына қарап жатты.

артық азығы бар, азығы жоққа берсін», - деп, ол біз ешқайсысымыз артық еш нәрсе ұстамауымыз керек екендігін түсінгенімізше, дүние-мүліктерді еске салғандарын, еске салды (не болмаса еске салуын тоқтатпады – аударушыдан). **Муслим.**

567. Хабар бойынша, Сахл бин Саъад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде бір әйел Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, тоқылған бүркеме әкеліп берді де: «Мен бұны саған сыйлау үшін өзім тоқыдым», - деді. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оны қабылдады, өйткені бүркемеге сол кезде мұқтаж болатын. Сосын ол бүркемені изар ретінде орап бізге шыққан уақытында, бір адам оған: «Бұны маған сыйлашы! Ол неткен тамаша!», - деді. Бұны естіген Аллаһтың елшісі: «Иә», - деді де, жиналған адамдармен бірге отырды, сосын үйіне қайтып келіп, бүркенішін орап сол адамға беріп жіберді. Адамдар оны: «Сен дұрыс істемедің! Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оны мұқтаж болған соң киді, ал сен болсаң ол ешкімнің қолын қайтармайтынын біле тұра сұрадың!», - деп айыптай бастады. Ал ол болса жауап ретінде: «Расында, Аллаһтың атымен ант етемін, мен бүркенішті кию үшін сұрағаным жоқ, оны (өлгенде) кебін қылу үшін сұрадым!», - деді.

Сахл сөзін былай жалғастырды:

Артынан ол ораныш шынымен-ақ оған кебін ретінде бұйырды. **Аль-Бухари.**

568. Хабар бойынша, Абу Муса, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, ашъариттарда әскери жорық кезінде тамақпен бір қиыншылық болған уақытта, не болмаса қалада балаларына тамақ жетпей жатса, олар өздерінде барын барлығы бір шүберекке жинайтын да, одан кейін оны бір ыдыспен өлшеп бәріне теңдей бөлетін. Мен солар сияқтымын, ал олар мен сияқты. **Аль-Бухари, Муслим.**

63 ТАРАУ

Мәңгілік өмірге арналған істерде жарысу және өзімен игілік әкелетін істерді көбейтуге талпыну жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Оның сарқыны жұпар аңқиды. Жарысушылар осыған жарыссын» **«Мутафиффин» сүресі, 26 аят.**

569. Хабар бойынша, Сахл бин Саъад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сусын алып келді, ол оны ыдыстан ішті. Сонда оның оң жағында бір жасөспірім¹ отырды да, ал сол жағында қариялар

¹ Ол жасөспірім Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бөле інісі Абдуллаһ Ибн Аббас болатын, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол кезде оның жасы он үшке жетпейтін.

отырды. Ол жасөспірімнен: «Сен маған мына ыдысты алдымен мыналарға беруге рұқсат бересің бе?», - деді. Жасөспірім: «Аллаһтың атымен ант етемін, мен сенен маған тиесіліні ешкімге бермеймін!», - деп жауап берді. Сонда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ол ыдысты оған берді. **Аль-Бухари, Муслим.**

570. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бірде Аййуб пайғамбар, оған Аллаһтың сәлемі болсын, жалаңаш шомылып жатқан кезінде, оның үстіне алтын шегркелер төгіліп Аййуб оны киіміне жинай бастайды. Сонда оған оның Мәртебелі әрі Құдіретті Тәңірі: «Иә Аййуб, мен сені көріп тұрғандырыңнан мұңсыз етпедім бе?», - дейді. Мұны естіген Аййуб: «Иә, Сенің Құдіретіңмен ант етемін, (бұлардың бәрінен мені мұңсыз қылдың), бірақта Сенің сыйыңа әрқашан мұқтажбын!», - деді. **Аль-Бухари**

64 ТАРАУ

Байлығын дұрыс жолмен тауып және оны өзіне бұйырған жеріне дұрыс жұмсайтын, мырзалы байдың дәрежесі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Ал енді әлде кім Аллаһ жолында берсе, тақуалық қылса, Жақсылықты дұрыс деп білсе. Сонда оның жолын оңайластырамыз.» **«Ләйіл» сүресі, 5-7 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Тақуарақ болған одан (тозақтан) алыстатылады. Сондай малын сарып қылып тазарғандар. Оның онда ешкімге берер еселі сыйлығы жоқ (яғни біреудің өзіне істеген жақсылығының ақысы үшін емес). Бірақ Ұлы Раббының ризалығын ғана іздейді. Сондай-ақ ол таяуда разы болады.» **«Ләйіл» сүресі, 17-21 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Егер садақаларды көрнеу (ашық) берсеңдер, сонда ол қандай жақсы. Егер оны жасырын беріп кедейлерге берсеңдер, әрине сендер үшін сонда да жақсы. Аллаһ сендердің күнәләріңді жарылқайды. Сондай-ақ Аллаһ істегендеріңді толық білуші» **«Бақара» сүресі, 271 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Сүйген нәрселеріңді Аллаһ жолында жұмсамайынша, әсте жақсылыққа жете алмайсыңдар? Не берсеңдер де Аллаһ оны толық біледі. **«Аль Имран» сүресі, 92 аят.**

Аллаһ жолында қаржы жұмсаудың дәрежесі жайлы аяттар көп.

571. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адамдардың екі түрлі қасиетіне ғана қызығуға болады, олар: Аллаһ оларға көп байлық беріп, оны дұрыс жолға соңына дейін жұмсағандар және Аллаһ оларға көп білім (ақыл) беріп онымен басшылық еткендер және оны басқаларға үйреткендер. **Аль-Бухари, Муслим.**

572. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адамдардың екі түрлі қасиетіне ғана қызығуға болады, олар: Аллаһ оған Құран бұйыртып, оны күндіз-түні оқыған және Аллаһ оған көп байлық беріп оны күндіз-түні жұмсағандар. **Аль-Бухари, Муслим.**

573. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мұхаджирлердің ішіндегі кедейлері Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: «Көп байлық иелері ең жоғары мәртебелерге ие болды және өздеріне мәңгілік бақыт тапты!», - деді. Бұны естіген Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Не жайлы айтып жатырсындар?», - деп сұрады. Олар: «Олар біз секілді намаз оқиды, біз секілді ораза ұстайды, бірақта олар садақа береді, ал біз болсақ бере алмаймыз, және олар құл босатады, ал біз болсақ бұны істей алмаймыз!», - деді. Бұл сауалдарына Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Сендерге өздеріңнен озып кеткендерді қуып жетуге мүмкіншілік беретін, бір амалды үйретейін бе, сонда оны орындасаңдар сендерді ешкім қуып жете алмайды, ал қуып жететіндер, тек сол амалды орындағандар ғана болады?», - деді. Олар: «Әрине, иә Аллаһтың елшісі!», - деді. Сонда ол: «Әр намаздан кейін отыз үш реттен Субхана-Аллаһ (Аллаһ пәк) Әлхамду лил-Ләһ (Аллаһқа мақтау, шүкіршілік), Аллаһу Акбар (Аллаһ Ұлы), деп қайталау», - деді. (Арада біраз уақыт өткен соң) кедейлер тағы да: «Біздің бай бауырларымыз, біздің істеп жүрген амалдарымызды есітіп, олар да соны істейтін болды!», - деп келді. Бұған Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: «Бұл, Аллаһтың қалағанына беретін ілтипаты...¹», - деді.

65 ТАРАУ

Өлімді әрдайым есте сақтау және болашаққа көп үміт артпау жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«Әркім өлімді татады. Шын мәнінде Қиямет күні ақыларың толық төленеді. Сонда кім оттан құтқарылып Жұмаққа кіргізілсе, рас құтылады. Негізінде дүние тіршілігі алданыштың ғана нәрсесі.» **«Аль-Имран» сүресі, 185 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Ешкім ертең не істейтінін білмейді әрі ешкім қай жерде өлетінін білмейді...» **«Лұқман» сүресі, 34 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«...Ал қашан олардың мерзімі келсе, олар оны бір сәтке кейіндете алмайды да, ілгерілете алмайды.» **«Нахыл» сүресі, 61 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Әй мүминдер, сендерді малдарың, балаларың Аллаһты еске алудан тоспасын. Әлде кім бұны істесе, міне солар зиян тартушылар. Сендерден

біреулеріңе өлім келіп: «Раббым, мені бір жақын мерзімге дейін кешіктірсең садақа беріп, ізгілерден болсам», - деуден бұрын, өздеріңе берген несібемізден тиісті орынға жұмсаңдар. Қашан біреудің ажалы келсе, Аллаһ оны әсте кешіктірмейді және Аллаһ, істегендеріңді толық біледі.» **«Мұнафиқун» сүресі, 9- 11 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Ақыр олардың әрбіріне өлім келген сәтте: «Раббым, мені дүниеге қайтар!» «Мүмкін мен қалдырған дүниеде жақсы амал істермін.» Әсте олай емес. Рас бұл, оның айтқан бір сөзі. Өйткені олардың артында қайта тірілетін күнге дейін бөгет бар. Қашан сүр үрілсе, сол күні олардың араларында туыстық (байланыс) жоғалып, бір-бірін сұраспайды. Ал сол күні, кімнің таразысы ауыр тартса, міне солар құтылушылар. Ал және кімнің таразысы жеңіл тартса, міне олар өздерін зиянға ұшыратқандар. Олар тозақта мүлде қалады. Олардың беттерін от өртеп, олардың онда тістері ақсиып қалады. «Өздеріңе аяттарым оқылғанда оны жасынға шығармадыңдар ма?» Олар: «Раббым, сорымыз жеңіп, адасқан бір ел екенбіз ғой», - дейді. (Олар:) «Раббымыз, бізді бұдан шығар! Сонда егер қайта күнәкәр болсақ, шын залымбыз!»(- дейді). Оларға: «Сонда сіңіп жоғалыңдар! Маған сөйлемендер», - дейді. Құлдарымнан бір бөлігі: «Раббымыз, иман келтірдік, бізді жарылқа! Және бізге мархемет ет. Сен мархемет етушілердің ең жақсысысың», - дейтіндер бар еді. Сонда сендер оларды келемежге алып едіңдер. Хатте оларға күлулерің Мені еске алуларыңды мүлде ұмыттырған еді. Рас бүгін Мен оларды сабыр еткендіктері себепті сыйлыққа бөледім. Олар анық мұратқа жеткендер... Аллаһ оларға: «Сендер жер жүзінде қанша тұрдыңдар?», - дейді. Олар: «Бір күн немесе тағы аз уақыт тұрдық. Санаушылардан сұра» - дейді. Ол: «Егер білген болсаңдар аз ғана-ақ тұрдыңдар. Расында, Біз сендерді босқа жаратып, Бізге қайтарылмаймыз, деп ойладыңдар ма?!» - дейді. **«Мүминун» сүресі, 99 - 115 аяттар.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Иман келтіргендердің жүректері Аллаһтың зікіріне (Құранға) жұмсап әрі түскен ақиқатқа жібімей ме? Ал енді бұрын өздеріне Кітап беріліп, сосын ұзын мерзім өткендіктен жүректері қатайғандар сияқты болмаңдар. Олардың көбі бұзақылар.» **«Хадид» сүресі, 16 аят.**

574. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, менің иығымнан ұстап: «Бұл дүниеде бөтен елдік не болмаса сапардағы адам секілді бол», - деді.

Бұл хадисті жеткізуші Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деп жиі айтатын: «Егер сен кешке дейін тірі болсаң онда таң атқанша өмір сүремін деп ойлама², ал таң атқанда тірі болсаң онда күн батқанша өмір сүремін деп ойлама, және

¹ «Мәида» сүресі, 54 аят.

² Бұл дегеніміз, әлі де болса көп өмір сүремін, деп дәмеленбе, өйткені өлім кез-келген уақытта келе алады, сондықтан сауабы істерді істеуді не тәубеге келуді кейінге ысыра берме.

деніңнің саулығынан ауруыңа (қажетін) ал, ал өміріңнен - өліміңе (қажетін) ал!¹ **аль-Бухари.**

Бұл хадисті түсіндірушілер былай дейтін, бұл дүниеге сенім артпа, оны өзіңнің отаным деп ойлама, және мұнда ұзақ уақытқа қаламын деп қамданба, бұл дүниеге жат елдік кісі қалай үйірленсе сен де солай үйірлен, және үйіне оралуға дайындалған жат елдік шетте не ісетемейтін болса, сен де мұнда оны істеме, ал көмек көрсетуші Аллаһ.

575. Хабар бойынша, Ибн Омар, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мұраға қалдыруға тұрарлықтай дүниесі бар мұсылманға өсиет жазбай², екі түнді де өткізуге рұқсат жоқ. **Аль-Бухари, Муслим, бұл жерде аль-Бухаридің нұсқасы келтіріліп отыр.**

Ал бұл хадистің Муслим келтірген хадисінде, Пайғамбар, Оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай дейді: ...үш түн өткізуіне...

Ибн Омар былай дейді:

Мен Аллаһтың елшісінің (осы) сөздерін естігелі бері, жазылмаған өсиетсіз бір түнді де өткізбедім.

576. Хабар бойынша, Әнәс, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жерде бірнеше түзулер сызып былай деді: «Бұл адамның үміттері, ал мынау оның (өмірінің) мерзімі, ол осындай жағдайда жүрген уақытында³, оған ойламаған жерден ең жақын сызығы келеді⁴. **Аль-Бухари.**

577. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, төрт бұрыш сызды да, ортасынан оның сыртына шығып тұратын бір түзу сызық жүргізді, одан соң сол ортадағы сызыққа дейін жетіп тоқтайтын кішігірім сызықтар сызды да сосын былай деді: «Бұл – адам; оны жан-жағынан қоршап тұратын – оның мерзімі, ал сызықтың ар жағына шығып тұрған – оның үміті. Ал мына кішігірім сызықтар – ол душар болатын тағдыр тауқыметтері, сонда ол бірінен құтылса екіншісі оны тісімен ауыздайды да, ал екіншісінен құтылса оны біріншісі тісімен ауыздайды. **Бұл хадисті төмендегі суретпен аль-Бухари келтіреді:**

578. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендерге жеті түрлі бәле келмей тұрып сауабты істеріңді орындап алыңдар. Сендер бәрін ұмыттыратын кедейліктен, не болмаса азғырушы байлықтан, не болмаса қапыда қалдыратын аурудан, не болмаса сөздеріңнің дәмін кетіретін қаусаған көріліктен, не болмаса кенеттен келген ажалдан, не болмаса залымдықтың ішіндегі ең сорақысы Дажалдан, не болмаса дүниенің бәрінен де ауыр әрі ащысы Ақіреттен басқаны күте аласыңдар ма?» **Бұны ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

579. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, **өлім жайлы** былай деп айтқанын жеткізді:

Рахатты тоқтатушыны көбірек еске алыңдар. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

580. Хабар бойынша, Убайй бин Қазб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Түннің үштен бір бөлігі өткен уақытында Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ұйқысынан тұрып: «Иә адамдар, Аллаһты естеріңе алыңдар! Бірінші сүрдің үрілетін уақыты келді, оның артынан екінші сүрдің уақыты келеді! Өзіне тән қасиеттерімен ажал келді, өзіне тән қасиеттерімен ажал келді!»⁵, - деді.

Бірде мен: «Иә Аллаһтың елшісі, мен сен үшін дұға жасаймын, бірақта оның қаншасын саған бағыштауым керек?» – деп сұрадым. Ол: «Қалағаныңша», - деп жауап берді. Мен: «Төрттен бірін бе?», - деп сұрадым. Ол: «Өзің білесің, бірақ қоссаң сен үшін жақсырақ», - деді. Мен: «Жартысын ше?», - дедім. Ол: «Өзің білесің, бірақ қоссаң сен үшін жақсырақ», - деді. Мен: «Үштен екісін ше?», - дедім. Ол: «Өзің білесің, бірақ қоссаң сен үшін жақсырақ», - деді. Мен: «Онда мен дұғамның бәрінде, тек сен үшін Аллаһтан сұраймын!», - дедім. Бұған ол: «Онда сен бүкіл уайымнан арыласың және сенің бүкіл күнәләрің кешіріледі!», - деді. **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

66 ТАРАУ

Ер кісілерге мазарды⁶ зиярат етудің тиімділігі ж әне ол жерге келген адамның не айту керектігі ж айлы.

581. Хабар бойынша, Бурайда, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бұдан бұрын мен сендерге мазарларды зиярат етуге тыйым салатынымын, енді оны істеуге рұқсат етемін! **Муслим.**

582. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, менің үйімде өткізген әр түнінде аль-Бакиге⁷

¹ Бұл, сауабты істерді денің сау және тірі кезінде жасап ал, деген сөз.

² Яғни, мұрасын кімде қалдыратындығы жайлы жазбай.

³ Яғни, бір нәрсеге үміттеніп жүргенінде

⁴ Соңғы сызығы, яғни өлім.

⁵ Яғни, бүкіл үрейлі қиыншылығымен, ажал жақын.

⁶ Мазар (мола) – адам жерлейтін жер.

49

⁷ Аль Баки не, Баки аль-Гаркад – Мединдағы мазардың аты.

шығып, былай дейтін: “Сендерге сәлем, иә имандылардың мекендерінде тұрақтаушылар, сендерге уәде етілген орындалды, расында, ертең мерзіміміз жетісімен Аллаһ жазса, біз де сендерге қосыламыз. Иә Аллаһ, Баки аль-Гаркадтта жатқандарды кешірі! *Ассаламу ғалекум, ахдаддияри мин аль-муминина уаль-муслимина! Уа инна ин шаъа-Ллаһу бикум ляхикуна, асъялю-Ллаһу ляна уалякум ляхикуна, асъялю-Ллаһа ляна уа лякум аль-фийата!* ¹ **Муслим**

583. Хабар бойынша, Ибн Аббастың, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Мединедегі мазардың жанынан өтіп бара жатып, бетін сонда бұрып былай деді: “Иә мазарда жатқандар, сендерге сәлем! Сендер бізден ерте кеттіңдер, біздер сендердің сондарыңнан барамыз! *Ассаляму ғалейкум, иа ахляль-кубури! Йағфири-Ллаһу ляна уа лякум! Антум сляфуна, уа нахну биль-асари.* **Бұл хадисті ат-Тирмизи «Жақсы хадис», деп келтіреді.**

67 ТАРАУ

Қиыншылыққа душар болғаннан (өзіне) өлім тілемеу, бірақта діннен шығып кетуден қорқып өлім тілегеннің зияны жоқтығы жайлы.

585. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендерден еш қайсысың өзіне өлім тілемесін, егер ол игілікті істер жасап жатса бәлкім оны көбейтер, ал егер бір жамандық (күнә) жасап жатса бәлкім тәубесіне келер. **Аль-Бухари, Муслим. Бұл жарде аль-Бухаридің нұсқасы беріліп тұр. Ал бұл хадистің Муслим келтірген нұсқасында Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:**

Сендерден ешкім өзіне өлім тілемесін және ол (өлім) өзі келмейінше шақырмасын. Расында егер ол өлсе оның бүкіл амалдары тоқтайды, ал имандының өмірі тек игілік әкеледі.

586. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендерден ешкім оған келген қайғыдан өзіне өлім тілемесін, ал егер оның одан басқа шарасы қалмаса былай десін: “Иә Аллаһ, менің өмірім мен үшін қайырлы болса, онда оны ұзарт, ал егер мен үшін өлім қайырлы болса онда маған өлім жібер!” *Аллаһумма, ахййини ма қянат аль-хаййату хайран ли, уа таууафани иза қянат аль-уафату хайран ли/ аль-Бухари, Муслим.*

587. Хабар бойынша, Хайз бин Абу Хазим, былай деді:

Бірде біз ауырып жатқан Хаббаб бин аль-Арраттың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын,

көңілін сұрауға кірдік. Оның денесіне жеті жерінен емдік күйдіру жасапты да ол бізге былай деді: “Бізден бұрын кеткен жолдастарымыздан, бұл дүние еш нәрселерін ала алмады², ал біз жайлы айтатын болсақ, расында бізге тиесілі болған байлықтың көптігі соншалық оған жердің астынан басқа орын таппадық³! Егер Пайғамбар өлім тілеуді харам етпесе еді, онда мен, расында, оны тілеген болар едім!” Ал сосын біз оған ол дуал соғып жатқан уақытында келіп, ол мынаны айтты: “Расында, мұсылманға жерге көміп тастағанынан басқа, бүкіл жұмсан дүниесі үшін сауаб бар!” **аль-Бухари, Муслим. Бұл жерде аль-Бухаридің нұсқасы келтіріліп тұр.**

68 ТАРАУ

Ізгілік ж айлы ж әне күмәнді нәрселерден бас тарту ж айлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«...оны жеңілге санадыңдар. Ал Аллаһтың жанында зор іс еді.» **«Нұр» сүресі, 15 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

«Негізінде Раббың әлбетте бақылаушы.» **«Фәжір» сүресі, 14 аят.**

588. Хабар бойынша, ан-Нуъман бин Башир, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, рұқсат етілген нәрселер анық және тыйым салынған нәрселер анық, ал осы екеуінің арасында көп адамдар біле бермейтін күмәнді нәрселер бар. Күмәнді нәрселерден сақтанғандар, діні үшін және абыройы үшін одан өзін тазартады, ал күмәнді істермен айналысатын, малын қорықтың⁴ жанында бағатын бақташы секілді. Бақташының малы қорыққа түсуге қандай жақын тұрса, күмәнді істермен айналысушы да, тыйым салынған нәрселерге ұрынуға сондай жақын тұрады. Расында, кез-келген әміршінің өзінің қоритын жері бар, Ал Аллаһтың қорығы, Оның тыйым салғандары. Расында, адамның денесінде жұдырықтай ет бар, егер ол жақсы болса, онда оның бүкіл денесі жақсы болғаны, ал егер ол жарамсыз күйге келсе, онда ол бүкіл денені бүлдіреді, расында, ол (ет) – жүрек. **Бұл хадисті аль-Бухари мен Муслим түрлі-түрлі нұсқалармен келтіреді.**

589. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жол бойында құрма тауып алып: “Егер мен мұны садақаның бір бөлігі ме деп, қорықпағанымда, онда оны әлбетте жеп қояр едім”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

² Олар бұл дүниеден ерте кетіп бұл дүниедегі еш нәрсе олардың сауабтарын кеміте алмады, дегені.

³ Яғни байлықтың көп болғаны соншама, оны тек жердің астына ғана көміп ұрлықтан сақтауға болатын еді.

⁴ Қорық – тыйым салынған жер.

¹ «Мұсылман қорғаны» кітабында араб әріптерімен №165 дұға.

590. Хабар бойынша, Ан-Наууас бин Симъан, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ізгілік дегеніміз әдептілік, ал күнә дегеніміз, сенің жан дүниенді мазалап және оны басқаларға білдірткің келмейтін нәрсе. **Муслим.**

591. Хабар бойынша, Убис бин Маъбад, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай дейді:

Бірде мен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп, ол менен: “Сен ізгілік жайлы сұрайын, деп келдің бе?”, - деді. Мен: “Иә”, - дедім. Сонда ол былай деп айтты: “Ол туралы өзіңнің жүрегіңнен сұра. Сенің жүрегің мен жан дүниенің сенімділік сезінгені ізгілік болып саналады, ал күнә дегеніміз, ол саған адамдар рұқсат десе де, жан-дүниенді қозғап жүрегіңді мазалайтын іс.” **Ахмад пен Ад-Дарими өздерінің “Муснадтарында” жақсы хадис ретінде келтіреді.**

592. Хабар бойынша, Абу Саруаъа Укба бин аль-Харис, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Абу Йхаб бин Азиздің қызына үйленген кезінде, оған бір әйел келіп:

“Расында, мен Укбаны және оның үйленген әйелін емізгенмін!”, - деді. Оған Укба: “Сен мені емізгеніңді білмедім және бұл жайында маған айтпаған едің!”, - деді. Мұны естіген Укба көлігіне мініп, Мединадағы Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп осы жайға байланысты сұрақтарын қояды. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Ол сенің сүтте қарындасың болғаны жайлы айтылғаннан кейін, ол қалайша сенің әйелің бол алады?!”, - деді. Осыдан кейін Укба онымен айырылысып, ал ол әйел басқаға тұрмысқа шықты. **Аль-Бухари.**

593. Хабар бойынша, Аль-Хасан бин Али, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын былай деді:

Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сөздерінен мен мыналарды есімде сақтап қалдым: «Бүкіл күмән келтіретін нәрселерді таста да, күмән келтірмейтін нәрселерге бұрыл.» **Ат-Тирмизи «Жақсы хадис деп келтіреді.**

594. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деді:

Абу Бакр ас-Сыддықтың, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, құлы болатын. Алым ретінде, ол құлдың алып келгенін жейтін. Бірде сол құл бір нәрсе алып келді де, Абу Бакр оны жеді, ал содан кейін ол: “Сен бұның не екенін білесің бе?”, - деді. Абу Бакр: “Бұл не?”, - деді. Ол: “Жахил заман кезінде, нашар балшы болсам да, бір адамға бал ашып оны алдайтынмын, сол адаммен кездесіп ол сенің жегеніңді берді”, - дегенде, Абу Бакр қолын аузына салып ішіндегінің бәрін құсып тастады². **Аль-Бухари.**

595. Хабар бойынша, Нафиъаның айтуымен:

Омар бин аль-Хаттаб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, мухажирлерге төрт мың дирхемнен тағайындағанда, өзінің ұлыны үшжарым мың дирхем тағайындайды, сонда одан: “Сен неге оның табысын азайттың, ол да алғашқы мухажирлерден емес пе?”, - деп сұрады. Сонда ол: “Ол хижраны ата-анасымен бірге жасады, сондықтан хижраны өз күшімен жасағандармен теңесе алмайды”, - деп жауап берді. **Аль-Бухари.**

596. Хабар бойынша, Атыяа бин Урва ас-Саъди, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһтың құлы қайғы әкелер, деп жаман емес³ нәрседен басын тртпайынша, тақуалардан болған дәрежеге жете алмайды. **Ат-Тирмизи бұл хадисті “Жақсы хадис”, деп келтіреді.**

69 ТАРАУ

Адамдардың арасында бұзақылық көбейгенде және өнегеліктің төмендеген уақытында не болмаса харам, күмәнді істерге арбалудан және тағы басқаларынан діні үшін қорқып бөлектенудің тиімділігі жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

«(Мухаммад, оларға:) Аллаһ жаққа жүгіріңдер. Сөссіз мен, оның тарапынан ашық ескертушімін, де» **«Зәрят» сүресі, 50 аят.**

597. Хабар бойынша, Саъд бин Абу Уаққас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ ізгіниетті, мұңсыз⁴ және байқалмайтын⁵ құлын жақсы көреді. **Муслим.**

598. Хабар бойынша, Абу Саъид аль Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бір адам Пайғамбардан, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Иә Аллаһтың елшісі, адамдардың ішіндегі ең жақсысы кім болады?”, - деп сұрады. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Аллаһ жолында өзін де, дүниесін де аямай күрескен мүмин”, - деп жауап берді. Ол адам: “Ал одан соң ше?”, - деп сұрады. Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Одан кейін – таудың бір шатқалында өзінің Раббына құлшылық ететін мүмин⁶”, - деп жауап берді.

Бұл хадистің басқа бір нұсқасында, Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі:

³ Сырт көрінісімен жаман емес болып көрінгенімен, бірақта түбі жамандыққа әкелетін істер жайлы айтылып тұрса керек.

⁴ Яғни адамдардан еш нәрсе сұрамайтын.

⁵ Яғни адамдардан өзінің сауабы істерін жасырып адамдардан бөлектенетін, не болмаса өзін Аллаһқа құлшылық етуге толығымен арнаған адам жайлы айтылып тұр.

⁶ Яғни, адамдардан бөлектенген (оңашаланған) адам.

¹ Сонымен ол әйел, үйленген қызың саған сүтте қарындас болады, деп тұр, ал Исламда ондай некеге рұқсат жоқ. **51**

² Исламда бал ашу, көріпкелдік харам, сондықтан Абу Бакр оның сол жолмен тапқан асын харам санап құсып тастады.

...Аллаһтан қорқып¹ және адамдарды өзінің көрсете алатын жамандығынан босатып². **Аль-Бухари, Муслим.**

599. Хабар бойынша, Абу Саъид аль Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Жақын арада, дініне зиян тиуден қорқып таудың жаңбырлы сайларында қойын бағып жүретін мұсылман үшін, қой ең жақсы дүние болатын заман келеді. **Аль-Бухари.**

600. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

“Аллаһ қай бір пайғамбарды жібермесін, ол әлбетте қой баққандардан болатын.” Сонда одан сахабалары: “Ал сен ше?”, - деп сұрағанда, ол: “Иә, мен де оны меккеліктер үшін бірнеше қаратқа баққанмын³”, - деді. **Бухари.**

601. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Өмір сүрудің жақсы үлгісі болып, Аллаһ жолында атының тізгінін бекем ұстап, қай жерден жан түршігерлік шу шықса⁴ сол жерге қарай соғыс іздеп не болмаса өлімді табатын жерінен өлім іздеп⁵, ұшатын (яғни шабатын) адамның өмірі жатады. Не болмас (жақсы өмір үлгісіне), өзінің азын-аулақ қойларымен сол биіктіктерде немесе жазықтықтарда, өзінің намазын оқып, зекетін төлеп, өзінің Раббына өлім келгенше құлшылық етіп, ал адамдармен тек қана игілікті істерімен ғана араласатын адамның өмірі жатады. **Муслим.**

¹ Бұл жерде Аллаһқа құлшылық ету жайлы айтылып тұр.

² Бұл жерде бүлікшілік пен толқулар уақыты жайлы айтылып тұр, неге десеңіз Аль-Бухаридің «Аль Адаб аль Муфрад» кітабында Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқаны келтіріледі: «Адамдармен қатынаспай олардың жамандықтарына шыдамаған мұминнен, адамдармен қарым-қатынас ұстанып олардың жамандықтарына шыдаған мұмин жақсырақ.»

³ Яғни, аз ғана ақыға.

⁴ Яғни, соғыс алаңындағы жан түршігерлік айғай-шу.

⁵ Яғни, Аллаһ жолында соғысып шаһид болып Жәннәтқа кіру үшін.

70 ТАРАУ

Адамдармен араласқанның, олардың жұма ж әне басқа да жамағатпен оқылатын намаздарға және білім беретін ж әне Аллаһты еске алатын мерекелерге ж әне жиналыстарға қатысуы, аурулардан көңіл сұрау, жерлеу рәсімдеріне қатынасу, оларыдың ішіндегі мұқтаждарға көмектесу, олардың ішіндегі қараңғыларына тура жолды көрсету және адамдардың мүддесіне қатысты басқа да жақсы амалдарды орындау, дұрыс жолға шақырып, бұрыс жолдан қайтаратын адамдардың өздерінің басқа адамдарға жамандық көрсетпеулері және оларға жасалған әділетсіздікте шыдаудың дәрежесі жайлы.

Жоғарыда айтылған қарым-қатынасты ұстану, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, және басқа пайғамбарлардың да, оларға Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, және де діндар халифтердің, басқа да сахабалардың, ізбасарлардың, мұсылман ғалымдарының және мұсылмандар арасындағы жақсыларының, жоғары дәрежелі жолы болып табылатындығын біл. Бұндай өмір салтын ізбасарлар және одан кейін келгендер ұстанған және оның міндеттілігін имам аш-Шафиъи және имам Ахмад, және басқа да фақиһтер (ғұламалар) нұсқаған, олардың бәріне Аллаһтың ризашылығы болсын.

Аллаһ Тағала айтты:

«...Жақсылыққа, тақуалыққа жәрдемдесіндер...» **«Мәида» сүресі, 2 аят.**

Менің айтқандарыма қатысты басқа да көптеген аяттар бар.

71 ТАРАУ

Мойындаушылық және адамдарға қатысты ж ұмсақтық көрсету жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Мүминдерден саған ергендерге қанатыңды жай” **“Цұғара” сүресі, 215 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Әй мүминдер! Сендерден кім діннен шықса, Аллаһ жедел бір қауым әкеледі, Аллаһ оларды жақсы көреді және олар да Аллаһты жақсы көреді. Мүминдерге байланысты жұмсақ, көпірлерге қарсы қатал...” **“Мәидә” сүресі, 54 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Әй адам баласы! Шүбәсіз сендерді бір ер, бір әйелден жараттық. Сондай-ақ бір-бірлеріңді тануларың үшін сендерді ұлттар, рулар қылдық. Шынында, Аллаһтың қасында ең жақсыларың, тақуаларың...” **“Хұжрат” сүресі, 13 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“...Сондықтан өздеріңді өздерің ақтамаңдар. Ол кім тақуа екенін жақсы біледі.” **“Нәкім” сүресі, 32 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Ағрафтағылар (бөгеудегілер) тозақтағы түрлерінен танығандарға: “Сендерге көптіктерің және менмендіктерің пайда бермеді ме?”, - деп айғайлайды. (Оларға Жәннәттағыларды көрсетіп): “Бұларға Аллаһтың рахметі тимеді, деп ант ішкен

адамдарың емес пе? Жәннәтқа кіріңдер. Сендерге қорқыныш жоқ әрі сендер қайғырмайсыңдар”(- делінеді.)” **“Ағраф” сүресі, 48-49 аяттар.**

602. Хабар бойынша, Ыйада ын Химар, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, ешкім ешкімнің алдында мақтанбауы үшін және ешкім ешкімді жәбірлемес үшін, бой ұсынушылық ұстануы қажет екендігі жөнінде маған Аллаһтан аян келді. **Муслим.**

603. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Садақа еш уақытта байлықты азайтпайды, өзгелерді кешірушіге Аллаһ даңтан басқа еш нәрсе қоспайды, және Аллаһ үшін бой ұсынып (кішірейгенді), Ұлы Аллаһ Тағала әлбетте жоғарылатады. **Муслим.**

604. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын.

Бірде көшеде жиналған балалардың жанынан өтіп бара жатып сәлем берді де, сосын былай деді: “Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әрдайым осылай істейтін”.

Аль-Бухари, Муслим.

605. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Расында, Мединаның кез келген (күнінің) кішкентай қызы Аллаһтың елшісін, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, қолынан жетектеп қалаған жағына тартып алып кете алатын. **Аль-Бухари.**

606. Хабар бойынша, аль-Асуад бин Йазид, былай деді:

Бірде Айшадан, оған Аллаһтың ризашылығы болсын: “Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзінің үйінде не істейтін еді?” - деп сұрады. Сонда ол: “Әдетте ол өз жанұясының тиімді істерімен шұғылданатын, ал намаздың уақыты кірген кезде, намазға шығатын”, - деп жауап берді. **Аль-Бухари.**

607. Хабар бойынша, Абу Рифаъа Тамим бин Усайд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, былай деді:

Бірде мен хұтпа айтып тұрған Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, келіп: “Иә Аллаһтың елшісі, шет елдік келіп¹, сенен өз дінінің мәнін сұрап жатыр”, - дедім. Бұл сөздерді естіген Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сөзін бөліп маған бұрылып жақындады. Сосын оған тақтайша әкеліп берді, ол болса оған отырып өзіне Аллаһ үйреткендері жайлы маған айтып үйрете бастады, сосын құтпасына қайта оралып оны аяғына дейін жеткізді. **Муслим.**

608. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жеп болысымен үш саусағын жалайтын. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді:

“Сендерден қайсыларыңның бір бөлік астарың жерге түссе, оны шайтанға жем қылмай қоқымынан тазалап жеп қойсын”, - және ол бізге тостағандарымызды жалап жеуді әмір етіп: “Расында, сендер тамақтарыңның қай бөлігінде игілік жасырынғанын білмейсіңдер”, - деп айтатын. **Муслим.**

609. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

“Аллаһ қай бір пайғамбарды жібермесін, ол әлбетте қой баққандардан болатын.” Сонда одан сахабалары: “Ал сен ше?”, - деп сұрағанда, ол: “Иә, мен де оны меккеліктер үшін бірнеше қаратқа баққанмын²”, - деді. **Бухари.**

610. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Егер мені біреу қойдың аяғын жеуге шақырса, мен әлбетте оған барамын, және де егер маған біреу қойдың аяғын сыйласа, оны мен әлбетте қабыл аламын. **Аль-Бухари.**

611. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, аль-Ғабда атты, оны ешбір түйе оза аламаған түйесі болатын, бірақта бір жолы алты жасқа толмаған түйесімен келген бір бәдәуи, ол түйеден озып кетті. Мұсылмандардың бұл жайман қапа болғаны соншалық бұны Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сезіп қалып былай деді: “Бұл дүниеде не жоғары көтерілсе, Аллаһ оны әлбетте төмендетеді.” **Аль-Бухари.**

72 ТАРАУ

Көкіректік пен даңққұмарлыққа рұқсатттың жоқтығы жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Міне Ахирет жұрты: Оны жер жүзінде өзін-өзі көтеріп, бүліншілік ізденбегендерге нәсіп етеміз. Негізінде соңғы табыс тақуалар үшін.” **“Қасас” сүресі, 83 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Жер жүзінде дандайсып жүрме...” **“1 сра” сүресі, 37 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Адамдарға паңсып, қырындама да жерде кердендеп жүрме. Расында, Аллаһ бүкіл

¹ Шет елдік деп, Абу Рифаъа, өзі жайлы айтып тұр.

² Яғни, аз ғана ақыға.

андайсыған мақтаншақты жақсы көрмейді.”
“**Лұқман**” сүресі, 18 аят.

Аллаһ Тағала айтты:

“Рас Қарұн¹ Мұсаның елінен еді де, оларға қарсы келді. Сондай-ақ оған, кілттерін күшті бір топ әрең көтеретін қазыналар берген едік. Сонда оған халқы: “Елірме! Расында, Аллаһ еліргендерді жақсы көрмейді”, - деді. “Аллаһтың саған берген дәулетімен Ахырет жұртын ізде де, дүниедегі несібеңді де ұмытпа. Аллаһ саған жақсылық еткендей сен де жақсылық істе, сондай-ақ жер жүзінде бүліншілік ізденбе! Аллаһ бұзақыларды сүймейді.” Қарұн: “Шын мәнінде бұл, маған мендегі білімге берілді (баюдың жөнін білуші едім)”, - деді. Негізінде Аллаһтың бұдан бұрын, бұдан да күшті, тобы көп нәсілдерді жоқ еткенін білмеді ме? Күнәкәрлер күнәлерінен сұралмайды (яғни, бәрі жазулы). Ол қауымына сән-салтанат ішінде шықты; дүние тіршілігін қалағандар: «Әттең! Бізге де Қарұнға берілген тәрізді болса, өйткені ол зор ырыс иесі», - деді. Өздеріне білім берілгендер: Аллаһтың сыйлығы, иман келтіріп ізгі іс істегендерге тағы жақсы. Ал оған сабырлылар ғана жетеді», - деді. Ақыр оны да үйін де жерге жұтқыздық. Аллаһтан оған өзге жәрдем етер бір топ болмады әрі оған көмек етілмеді.» “**Қасас**” сүресі, 76-81 аяттар.

612. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

“Жүрегінде тозаңның түйіріндей көкіректік болған Жәннәтқа кірмейді”, - деген сөзін есітіп бір адам: “Дегенмен адам киімі мен аяқ киімінің әдемі болғанын қалайды емес пе?”, - деді. Бұған Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: “Расында, Аллаһ сұлу және Ол сұлулықты жақсы көреді, ал көкіректік жайлы айтатын болсақ, онда ол ақиқатты мойындамау және адамдарды менсінбеу”, - деді. **Муслим**.

613. Хабар бойынша, Амр бин аль-Аква, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам, Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, көзінше сол қолымен жей бастады, сонда ол: “Оң қолыңмен же!”, - деді. Ол адам: “Жей алмаймын”, - деді, сонда Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Жей алмай қал! Оған көкіректігінен басқа еш нәрсе бөгет жасамайды!”, - деп қалуы мұң еді, ол адам сол кезден бастап (сол) қолын аузына апара алмайтын болды. **Муслим**.

614. Хабар бойынша, Харис бин Уахб, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Сендерге Отта болатындардан хабар берейін бе? – Ол әр-бір дәрекі, сараң және өр-көкірек. **Аль-Бухари, Муслим**.

615. Хабар бойынша, Абу Саъид аль-Худри, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың

елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Бірде Тозақ пен Жұмақ бір-бірімен тартысып, Тозақ былай деді: «Менде мейірімсіз және өр-көкірек адамдар болады.» Ал Жұмақ: «Ал менде - әлсіз және кедейлер», - деді. Сонда Аллаһ Тағала былай деп араларына төрешілік айтты: «Иә Жұмақ, расында, сен Менің қалағаным көрсететін мейірімім боласың, ал сен болсаң, иә Тозақ, Менің қалағаным көрсететін жазам боласың, және Мен екуінді де толтыруым керек болады!» **Муслим**.

616. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ахирет күні Аллаһ тағала, киімін көкіректіктен артынан сүйретіп жүргенге қарамайды. **Аль-Бухари, Муслим**.

617. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Аллаһ Тағала Ахиретте үшеумен сөйлеспейді, оларды тазартпайды және оларға қарамайды, олар: зинахор қарт, суайт өтірікші басшы, және көкірек кедей. **Муслим**.

618. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Күдіретті Аллаһ Тағала айтты: “Даңқ (мәртебе) - Менің белдеме киімім, ал ұлылық – Менің шапаным, ал осылардың бірін кім Менен тартып алғысы келсе, Мен оны азапқа саламын!” **Муслим**.

619. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Шашы таралған, үстіне ұнайтын киімін киіп бір өр-көкірек адам келе жатты да, кенеттен Аллаһ жарге оны жұтуына әмір берді, енді ол адам Ахирет күніне дейін жерге батумен болады. **Аль-Бухари, Муслим**.

620. Хабар бойынша, Салам бин аль-Акуа, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Адам баласы Аллаһтың жанынды (менсінбейтін) асқақшыл деп жазылып, басқалар ұрынған қайғыға ұрынбайынша, өзін жоғарылатуын қоймайды. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы хадис”, деп келтіреді.**

73 ТАРАУ

Көркем мінезділікжайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Шын мәнінде сен әлбетте ұлы мінезге иесің.”
“**Қалам**” сүресі, 4 аят.

Аллаһ Тағала айтты:

“...Сондай-ақ олар ашуларын жеңушілер, адамдарды кешірім етушілер...” “**Аль-Имран**” сүресі, 134 аят.

¹ Сол уақыттағы шіріген байлардың бірі.

621. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мінезі тұрғысынан Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдардың ішіндегі ең жақысы еді. **Аль-Бухари, Муслим.**

622¹. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, алақанынан жұмсақтығына тең келетіндей не жібек, не парша матаны ұстап көрген емеспін және Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бойынан шыққан жұпар иістей иісті еш жерде кездестірген емеспін. Мен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, он жыл қызмет еттім, сонда ол маған бірде-бір рет: “Уф!”, - деп айтып көрген емес және мен бір нәрсе істесем: “Мұны неге істедің?”, - деп те айтып көрген емес, және де егер мен бір нәрсе істемесем: “Сен бұны неге істемедің?”, - деп те айтқан емес. **Аль-Бухари, Муслим.**

623. Хабар бойынша, ас-Саъб бин Жассам, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жабайы есекті сыйлағанымда² ол маған оны қайтарып берді, сонда менің жүзімнен ренжігенімді байқаған ол: “Расында, біз оны саған ихрамда болғандықтан ғана қайтардық³”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

624. Хабар бойынша, Ан-Нуас бин Симъан, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде мен Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, ізгілік және күнә жайлы сұрағанымда, ол маған былай деді: “Ізгілік дегеніміз әдептілік, ал күнә дегеніміз, сенің жан дүниенді мазалап және оны басқаларға білдірткің келмейтін нәрсе.” **Муслим.**

625. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Амр бин аль-Ас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, еш уақытта жағымсыз нәрселер жасап және жағымсыз нәрселер айтып көрген емес және ол: “Расында, сендерден ең жақсыларыңа ең жақсы көркем мінез бұйырған”, - деп жиі айтатын.

626. Хабар бойынша, Абдуллаһ бин Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Ахирет күні мұминнің таразысында көркем мінезден ауыр еш нәрсе болмайды, (өйткені), расында, Аллаһ ұятсыз жаман сөздерді жек көреді. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Сенімді хадис” деп келтіреді.**

627. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адам үшін Жәннәтқа кіруге ең көп жәрдем беретін не болатындығы жайлы сұрағанда, ол: “Аллаһ алдындығы қорқыныш пен көркем мінез”, - деді, ал одан адамды Отқа көбінше не итермелейтіндігі жайлы сұрағанда, ол: “Ауыз бен жыныс мүшелері⁴”, - деді. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Сенімді әрі жақсы хадис” деп келтіреді.**

628. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Көркем мінезді мұмин, Иманның ең жоғарғы сатысында болып табылады, ал аралырындағы ең жақсыларың болып жұбайларыңмен жақсы қарым-қатынаста болғандарың саналады. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы хадис”, деп келтіреді.**

629. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, көркем мінез адамды әлбетте (үздіксіз) ораза ұстаушылар мен (түнімен) намаз оқушылардың дәрежесіне жеткізеді. **Абу Дауд.**

630. Хабар бойынша, Абу Умама аль-Бахиль, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мен өзіңізге рас болса да тартысуды қойған кісі үшін Жәннәттің ауласынан бір үй, ал әзіл болса да өтірік айтуды қойған кісі үшін Жәннәттің ортасынан бір үй, ал көркем мінездіге Жәннәттің ең биігінен бір үй (берілетіндігіне) кепіл боламын. **Сенімді хадисті, сенімді иснадпен Абу Дауд келтіреді.**

631⁵. Хабар бойынша, Жәбір, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, сендерден маған ең сүйкімді және Ахиретте маған ең жақын болатындарың ол көркем мінезділерің, ал маған ең жағымсыздарың және Ахиретте менен алыстатылатындарың ол әр-бір мылжың /сарсаруна/, мақтаншақ /мутаашаддикуна/ және сөзқұмарлар /мутафайхикуна/. Сонда адамдар: “Иә Аллаһтың елшісі, біз “мылжың” және “мақтаншақтың” кімдер екенін білеміз, ал “сөз құмарлар” кімдер?”, - деп сұрады. Сонда ол: “(Бұлар) өр-көкіректер”, - деп жауап берді. **Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы хадис”, деп келтіреді.**

“Сарсар” – ол тым көп сөйлеуші; “мутаашаддик” – ол әрдайым өз сөзін әдемілеп және сөзінің мәнін көтеріп сөйлеп, адамдарға тіл тигізушілер. “Мутафайхик” сөзі, “фахх”, яғни толтырылған деген сөзден шығады; “мутафайхик” – ол өзінің сөзін тақаппарлығымен неғұрлым адамдардың көбі біле бермейтін сөздермен толтырып, сол арқылы өзінің үстемдігін көрсеткісі келген адам.

¹ 54

² Аң аулағанда атып алған жабайы есек жайлы айтылып жатыр.

³ Ихрамға оранған адам үшін аң аулаумен қатар, басқаның аулаған аңын да жеуге болмайтындығы осы жерден аңғарып тұрмыз.

⁴ Яғни бір жағынан өтірік, өсек осы сияқты т.б. ауызбен жасайтын күнәлер жайлы болса, екінші жағынан ойнас жасау сияқты жыныс мүшелерімен жасайтын күнә туралы айтылып жатыр.

⁵ 55

Ат-Тирмизи Абдуллаһ бин аль-Мубарак, оған Аллаһтың рахымы болсын, "көркем мінез" сөзінің мағанасын, былай деп түсіндіргенін жеткізеді:

"Бұл адам көркінің көңілділігі, Шариғаттың сауапты істерін орындауды бар күш-жігерін жұмсау және адамдарды ренжітетін істерден аулақта болу."

74 ТАРАУ

Жуастық, сабырлық және мейірбандық жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

"...олар ашуларын жеңушілер, адамдарды кешірім етушілер. Аллаһ жақсылық істеушілерді сүйеді." **"Аль-Имран" сүресі, 134 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

"Кешірім жолын ұста және оларға туралықты әмір ет. Сондай-ақ білместерден бет бұр." **"Ағраф" сүресі, 199 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

"Жақсылық пен жамандық тең емес. Жамандықты ең көркем түрде жолға сал. (Жамандыққа қарсы жақсылық қыл.) Сол уақытта сені мен екеуің араңда дұшпандық болған біреу, өте жақын достай болып кетеді. Бұл қасиет; сабыр еткендерге ғана нәсіп болады. Сондай-ақ бұл сипатқа зор несібелілер ғана ие бола алды." **"Фүссилат" сүресі, 34-35 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

"Әрине кім сабыр етіп, кешірімді болса, дау жоқ, істердің ең маңыздысы осы." **"Шура" сүресі, 43 аят.**

632. Хабар бойынша, Ибн Аббас, оларға Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Ашаджж Абд аль-Қайсқа былай деді: "Расында сенде Аллаһ жақсы көретін екі мінез бар олар: жуастық пен сабырлық". **Муслим.**

633. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: "Расында, Аллаһ мейірбан, және де Ол бәрінде мейірбандықтың (көрінісін) жақсы көреді". **Аль-Бухари, Муслим.**

634. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ мейірбан, Ол мейірбандықты жақсы көреді және мейірбандыққа бергенін қатандыққа да және басқа еш нәрсеге де бермейді. **Муслим.**

635. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мейірбандық, мейірбандық сипаты көрінетіннің бәрін көркемдейді, ал бір нәрсе мейірбандықтан айрылса, онда ол атаусыз қалды (не даңқынан айрылды). **Муслим.**

636. Хабар бойынша, Абу Хурейра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде, бір бәдәуи мешіттің ішіне кіріп сие бастаған кезде, адамдар орындарынан оған жабылмақшы болып атып тұрды, бірақта Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, оларға: "Оны жайына қойыңдар да оның сиген жеріне бір шелек су құйыңдар, өйткені, расында, сендер қиыншылық жасауға емес, жеңілдік жасауға жіберілдіңдер!", - деп бұйырды. **Аль-Бухари.**

637. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Қиыншылық туғызбай, жеңілдетіндер, адамдарды жирендірмей жақсы хабармен (Исламмен) қуандырыңдар. **Муслим.**

638. Хабар бойынша, Жарир бин Абдуллаһ, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Мейірбандықтан құр қалған, толығымен игіліктен де құр қалады. **Муслим.**

639. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам Пайғамбардан, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: "Маған ақыл айтшы", - деді. Оған ол: "Ашуланба", - деді. Содан кейін адам өтінішін бірнеше рет қайталаған уақытында Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: "Ашуланба", - деп айтумен болды. **Аль-Бухари.**

640. Хабар бойынша, Абу Йәъли Шаддад бин Аус, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Расында, Аллаһ барлық істе мейірбандық көрсетуді бұйырды: егер сендер біреуді өлтіруге мәжбүр болсаңдар, онда оны жақсылап істеуге тырысыңдар¹, және де егер құрбан шалатын болсаңдар, оны да жақсылап істедер, сондықтан малдарыңды қинамау үшін бәкілеріңді жақсылап қайрап алыңдар. **Муцслим.**

641. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Қайбір уақытта Аллаһтың елшісіне, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, екі іс ұсынылған болса ол әрдайым күнәсі болмаса жеңілін қалайтын, ал егер оның күнәсі болса, онда ол адамдардың ішіндегі одан ең алшақтаушысы болатын. Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзі үшін еш уақытта кек алмайтын, ал егер Аллаһ Тағаланың харам еткен нәрселері орындалса, онда ол Аллаһ Тағала үшін кек алатын. **Аль-Бухари, Муслим.**

642. Хабар бойынша, Абу Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың

¹ Яғни қылмыскерді жазалаған уақытта.

елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Седерге кімнің Отқа харам болатынын /...не кімге От харам болатындығы/ жайлы хабар берейін бе? Отқа харам болатын әр-бір жақын, жұмсақ және жеңіл¹. Бұл хадисті ат-Тирмизи “Жақсы хадис”, деп келтіреді.

75 ТАРАУ

Кешірімділік және надандардан (білместерден) алшақтау жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Кешірім жолын ұста және оларға туралықты әмір ет. Сондай-ақ білместерден бет бұр” **“Ағраф” сүресі, 199 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“...Сондықтан көркем, жұмсақ сыңай байқат.” **“Хыжыр” сүресі, 85 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“...Ғапу етіп, кешірсін. Аллаһтың сендерді жарылқауын жақсы көрмейсіңдер ме?...” **“Нұр” сүресі, 22 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“...Сондай-ақ олар ашуларын жеңушілер, адамдарды кешірім етушілер...” **“Аль-Имран” сүресі, 34 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Өрине кім сабыр етіп, кешірімді болса, дау жоқ, істердің ең маңыздысы осы.” **“Шура” сүресі, 43 аят.**

643. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол бірде Аллаһтың елшісінен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын:

“Сен үшін Ухуд соғысынан² да ауыр болған күн болды ма?”, - деп сұрағанында, Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деді: “Мен сенің руластарыңнан³ көп жәбір көрдім, бірақ Ақаба күні⁴ менің жаныма қатты батты, сол жерде мен Ибн Абд Йаләйлю бин Абд Кулялға⁵ маған еруді ұсынғанында, ол маған мен күткен жауапты бермеді⁶. Сонда мен жабырқап кері қайттым, ал сонда менің ренжігенімді, түріме қарап білуге болушы еді. Мен (сол жерден шыққаннан) Карн ас Салиб (тауының)⁷ жанында өз-өзіме келдім. Басымды көтерсем төбемде, маған көлеңкесің түскен бұлтты байқадым. Оның ішінде Жебірейіл (періште), оған Аллаһтың сәлемі болсын, бар екен, ол маған:

¹ Бұл дегеніміз, адамдарға өзінің жұмсақ әрі жеңіл мінезімен жақын болған адамдар.

² Бұл 625 жылы Ухуд тауының жанында мұсылмандардың Меккелік кәпірлерден жеңіліске ұшыраған соғысы. Бұл шайқаста жетпістен астам мұсылман қаза тауып солардың ішінде Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, әкесімен бауырлас ағасы Хамза да, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, қаза табады, ал Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өзі жарақаттанады.

³ Яғни, құрайыштардан.

⁴ Түсіндірмелерде қай ақаба күні айтылып жатқаны анық айтылмаған. Бұл жерде Меккенің жанындағы Ақаба жайлы емес, Тайыфтың жанындағы орын жайлы айтылса керек. Ол жерге Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, адамдарды Исламға шақырып және қолдау іздеп барған болатын.

⁵ Тайф пен оның төңірегін мекендеген сакф руының көсемі.

⁶ Оның жауабы келіспеумен қоса келемеж ету болды.

⁷ Тайф пен Мекенің ортасында орналасқан тау.

“Расында, Аллаһ Тағала саған сенің руластарыңның не дегенін және қандай жауап барегенін естіді, сондықтан Ол саған тау періштелерін жіберіп, оларға қалағаныңды бұйыр, деді”, - деді. Ал сосын тау періштесі менімен сәлемдесті де: “Иә Мухаммад, расында, Аллаһ сенің руластарыңның саған не дегенін естіді. Ал мен – тау періштесімін, сонымен не қалайсың? Қаласаң мен оларға ал-Ахшабейін (тауын) құлатайын!”, - деді. Бұған Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын; “Жоқ, мен Аллаһтан, олардан тек қана Өзіне табынатын және Өзінен басқа ешкімге табынбайтын ұрпақ шығарсын, деп сұраймын!”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

644. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһ жолындағы соғыстарды есептемегенде, Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, өз қолымен ешнәрсені⁸ соққан (ұрған) емес, ол не әйелдерді, не малайларды ұрған емес, оны қаншама ренжіткенмен, егер де сол уақытта Аллаһтың тыйым салынған нәрселері бұзылмаса, ол өзі үшін ешкімге кек қайтарған емес, ал егер Аллаһ Тағаланың тыйым салған нәрселерін кім аттап өтсе, ол кезде ол Аллаһ Тағала үшін кек алатын. **Муслим.**

645. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде, мен үстіне дөрекі (қатқыл) жимекті Нахранда (тоқылған) шапанды жамылған Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір жерге кетіп бара жатқанымда, бір бәдәуи оны қуып жетіп шапанының жиегінен қатты тартты. Оның қатты тартқаны соншалық Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, иығында шапанның астарының ізі қалғанын көрдім, ал бәдәуи болса: “Иә Мухаммад, өзіңдегі Аллаһтың байлығынан маған бір нәрсе беруін бұйыр”, - деді. Бұны естіген Пайғамбар, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бұрылып қарап күлді де, оған бір нәрсе берілуіне әмір етті. **Аль-Бухари, Муслим.**

646. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Мен Пайғамбардың, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, бір пайғамбарлардан біреуі жайлы әңгіме айтып, оны руластары ұрып ал ол болса бетіндегі қанын сүртіп: “Иә Аллаһ, менің руластарымды кешір, олар не істеп жатқандарын білмейді”, - дегенін айтып жатқаны әлі де көз алдымда. **Аль-Бухари, Муслим.**

647. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, былай деп айтқанын жеткізді:

Көпті жеңген мықты емес, өз-өзін ызаланғанда ұстай алған мықты. **Аль-Бухари, Муслим.**

76 ТАРАУ

(Қолайсыздыққа), реніштерге төзу жайлы.

⁸ Бұл жерде хайуандар жайлы айтылып тұр.

Аллаһ Тағала айтты:

“...олар ашуларын жеңушілер, адамдарды кешірім етушілер. Аллаһ жақсылық істеушілерді сүйеді.”
“Аль-Имран” сүресі, 134 аят.

Аллаһ Тағала айтты:

“Әрине кім сабыр етіп, кешірімді болса, дау жоқ, істердің ең маңыздысы осы.” **“Шура” сүресі, 43 аят.**

648. Хабар бойынша, Абу Хурайра, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам: «Иә Аллаһтың елшісі, менің туысқандарым бар. Мен олармен туысқандық байланысымды үзбеймін, ал олар болса араласқысы келмейді, мен оларға жақсылық жасаймын, ал олар болса маған залымдық жасайды, мен оларды сыйлайымын, ал олар болса менімен надан адамдар секілді сөйлеседі», – деді. Бұған ол: «Егер жағдай, шынымен-ақ сен айтқандай болса, онда сен олардың аузын ыстық күлмен толтырып жатырсың, және Аллаһтан саған оларға қарсы көмекші болады!», – деді. **Муслим.**

«Олардың ауыздарын ыстық күлмен толтырасың», деген сөз, ол «сен оларды ыстық күлмен тамақтандырасың», дегені. Сонымен оларға сол істеген күнәләрі үшін жіберілетін жаза, ауызға салынған ыстық күлмен тең болғаны. Және де оларға біреу жақсылық жасағаннан жақсылық жасаушыға ештеңе болмайды, ал олар болса оны ренжіткені үшін үлкен күнәға батады, ал Аллаһ болса бұл туралы жақсырақ біледі».

77 ТАРАУ

Аллаһтың шегінен шығушыларға ашулану және Аллаһ Тағаланың дінінде көмек көрсету жайлы.

Аллаһ Тағала айтты:

“Міне осы, кім Аллаһтың ардақтағандарын жоғары бағаласа, сонда оған Раббыларының қасында хайырлы...” **“Хаж” сүресі, 30 аят.**

Аллаһ Тағала айтты:

“Әй мүминдер! Егер Аллаһқа (дінінде) жәрдем етсеңдер, Ол сендерге жәрдем етіп, табандарыңды бекітеді.” **“Хұжрат” сүресі, 9 аят.**

649. Хабар бойынша, Ибн Масъуд, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде бір адам Пайғамбарға, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын келіп: «Расында, пәленше имам намазды ұзақ өткізетіндіктен, таң намазы мені бөгейді», - деді. Мен Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сол күндегідей адамдарға насихат айтып ашуланғанын ешқашан көрген емеспін. Ол: «Иә адамдар! Расында, сендерден кейбіреуің адамдарды діннен қашырасыңдар! Адамдармен намаз өткізуші намазын созбасын, өйткені оның артында көрілер мен жастар және шұғыл шаруалары барлар болады!» **аль-Бухари, Муслим.**

650. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, Мединаға бір жорықтан қайтып оралды, ал

мен болсам түкпір бөлмеге суреті бар перде іліп қойдым, бұны көрген Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, түрі өзгеріп, оны жартып тастады да: “Иә Айша, Ахиретте Аллаһтың жарату сипатына еліктегендерді, Аллаһ ең ауыр жазаға тартады!”, - деді. **Аль-Бухари, Муслим.**

651. Хабар бойынша, Айша, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Кезінде, махзум руынан ұрлық жасаған әйелдің ісімен бастары қатқан құрайыштар: “Кім бұл әйел жайында Аллаһтың елшісімен, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сөйлеседі?”¹, - деп сұрастыра бастады. Сонда басқалар: “Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, сүйіктісі Усама бин Зайдтан басқа кімнің бұған дәті барады?”, - дей бастады. Бірақта Усама оған бұл мәселемен барғанда Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын: “Шынымен-ақ сен, Аллаһтың үкімі бар істе біреуге болыспақшысың ба!”, - деді. Содан соң ол орнынан тұрда да адамдарға насихатпен былай деді: “Расында, сендерге дейін өмір сүргендердің опат болуына мына жай себепкер болған, егер олардың арасынан әйгілі (құрметті) адамдар ұрлық жасаған болса, оған олар тиіспейтін де, ал ұрлықты әлсіздерінен біреу жасаған болса, онда олар оны шариғаттың үкіміне сай жазалайтын. Аллаһтың атымен ант етемін, егерде Мухаммадтың қызы Фатима ұрлық жасаған болса, онда мен міндетті түрде оның да қолын кестірген болар едім!” **Аль-Бухари, Муслим.**

652. Хабар бойынша, Анас, оған Аллаһтың ризашылығы болсын, ол былай деді:

Бірде Аллаһтың елшісі, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, мешіттің қибла жағындағы қабырғасынан сілекейді көріп, қатты ренжігенін оның түрінен байқадық. Ол орнынан тұрып өз қолымен сол жерді сүртті де: “Расында, әр қайсысың намазға кіріскенде өзінің Тәңірімен құпия сұхбатта болады, және де, расында, Оның Тәңірі, онымен қибланың арасында, сондықтан сендерден ешкімге ешуақытта қибла бағытында түкірулеріңе рұқсат жоқ, (түкіргісі келсе) тек қана өзінен солға не аяғының астына түкірсін!”, - деді. Содан кейін ол шапанының бір ұшын алды да оған түкіріп, оны шапанының екінші ұшымен жауып: “Не болмаса осылай істесін!”, - деді.² **Аль-Бухари, Муслим.**

Бұл жердегі солға және аяғының астына түкірудің міндеттілігі мешіттен тысқары жерде істейтін амалға жатады, ал егер адам мешітте болса, онда тек қана киіміне ғана түкіруіне болады.

Екінші кітаптің соңы.

Аллаһ Тағала жазса кітаптың жалғасын келесі кітаптардың беттерінен оқи аласыздар.

М А З М Ұ Н Ы:

¹ Яғни, кім оған болысады?, - деп.

39 ТАРАУ Көрші хақысы жайлы және соған байланысты үкімдер жайлы.....	3
40 ТАРАУ Ата-ананы құрметтеу және жақсы қарым-қатынаста болу және туысқандық байланысты үзбеу жайлы.....	4
41 ТАРАУ Ата-анаға құрметсіздік көрсетуге рұқсат жоқтығы және туысқандық қатынасты үзуге рұқсат жоқтығы жайлы.....	7
42 ТАРАУ Әкенің, ананың, туысқандардың, жұбайдың (осылардың бәрінің) достарына және одан да басқа сыйлауға лайықты адамдарға құрмет көрсету жайлы.....	9
43 ТАРАУ Аллаһтың елшісінің, оған Аллаһтың игілігі мен сәлемі болсын, жанұясына құрмет көрсету жайлы және олардың абыройларын түсіндіру.....	10
44 ТАРАУ Ілім иелеріне, қарт кісілерге және басқа да абыройлары бар адамдарды құрметтеу және де оларды басқалардан ерекшелеп жоғары орындарды ұсыну жайлы және олардың жайын түсіндіру.....	10
45 ТАРАУ Ігілікке жетіскендермен барысып-көрісіп тұру, олармен жақындасу, сөйлесу, оларға деген сүйіспеншілік, олармен кездесуге талпыну және олардың Аллаһтан сұрап жасаған дұғасына іліну жайлы және де құрметті жерлерді зиярат ету жайлы.....	12
46 ТАРАУ Аллаһ үшін жақсы көрудің дәрежесі жайлы және оған талпындыру және ол жайлы жақсы көрген адамыңа хабарлау және хабарлағанда не айту керектігі жайлы.....	15
47 ТАРАУ Аллаһ Тағаланың құлын жақсы көргенінің белгілері жайлы және сондай белгілері бар мінезді тәрбиелеу және соған құлшыну жайлы.....	17
48 ТАРАУ Тақуаларға, әлсіздерге және кедейлерге жәбір көрсетудің қатерлігі жайлы.....	17
49 ТАРАУ Адамдарды тек қана сыртқы көріністерімен ғана тұжырымдап, ал ішкі жан-дүниесінің жайын Аллаһ Тағалаға тапсыру жайлы.....	18
50 ТАРАУ Қорқыныш жайлы.....	19
51 ТАРАУ Үміт жайлы.....	22
52 ТАРАУ Үміттің дәрежесі жайлы.....	27
53 ТАРАУ Қорқыныш пен үмітті біріктіру жайлы.....	28
54 ТАРАУ Аллаһ Тағаладан қорқып жылаудың және Оған ұмтылудың дәрежесі жайлы.....	28
55 ТАРАУ Бұл дүниеден бас тартудың дәрежесі, аз нәрсеге қанағат етуге ұмтылдыру және кедейліктің дәрежесі жайлы.....	30
56 ТАРАУ Аштықтың, қатаң өмірдің, аста, суда, киімде және басқа да барлық адамның жанына қуаныш әкелетін істерде азға қанағат етудің, және де нәпсінің артынан еруден бас тартудың мәртебесі жайлы.....	34
57 ТАРАУ Күй талғамаушылық, қарапайымдылық, тамаққа және басқа да жаратуларда орташылдықты ұстану және қатты мәжбүрлік болмаса адамдардан сұрамау жайлы.....	40
58 ТАРАУ Адамға өзі сұрамай және оны алуға ұмтылмай келген нәрсені алуға болатындығы жайлы.....	43
59 ТАРАУ Ешкімнен сұрамай өз еңбегімен табыс тауып өмір сүруге ұмтылдыру және сыйлық алуға ұмтылмау жайлы.....	43
60 ТАРАУ Жомарттық, кең пейілділік және Аллаһ Тағаланың уәдесінің ақиқаттығына сеніп, сауабты істерге қаржы жұмсау жайында.....	43

61 ТАРАУ Қаттылық және сараңдылық жайлы.....	46
62 ТАРАУ Жоғары бағалау және жұбаныш жайлы.....	46
63 ТАРАУ Мәңгілік өмірге арналған істерде жарысу және өзімен игілік әкелетін істерді көбейтуге талпыну жайлы.....	47
64 ТАРАУ Байлығын дұрыс жолмен тауып және оны өзіне бұйырған жеріне дұрыс жұмсайтын, мырзалы байдың дәрежесі жайлы.....	47
65 ТАРАУ Өлімді әрдайым есте сақтау және болашаққа көп үміт артпау жайлы.....	48
66 ТАРАУ Ер кісілерге мазарды зиярат етудің тиімділігі және ол жерге келген адамның не айту керектігі жайлы.....	50
67 ТАРАУ Қиыншылыққа душар болғаннан (өзіне) өлім тілемеу, бірақта діннен шығып кетуден қорқып өлім тілегеннің зияны жоқтығы жайлы.....	50
68 ТАРАУ Ізгілік және күмәнді нәрселерден бас тарту жайлы.....	50
69 ТАРАУ Адамдардың арасында бұзақылық көбейгенде және өнегеліктің төмендеген уақытында не болмаса харам, күмәнді істерге арбалудан және тағы басқаларынан діні үшін қорқып бөлектенудің тиімділігі жайлы.....	51
70 ТАРАУ Адамдармен араласқанның, олардың жұма және басқа да жасағатпен оқылатын намаздарға және білім беретін және Аллаһты еске алатын мерекелерге және жиналыстарға қатысуы, аурулардан көңіл сұрау, жерлеу рәсімдеріне қатынасу, оларыдың ішіндегі мқтаждарға көмектесу, олардың ішіндегі қараңғыларына тура жолды көрсету және адамдардың мүддесіне қатысты басқа да жақсы амалдарды орындау, дұрыс жолға шақырып, бұрыс жолдан қайтаратын адамдардың өздерінің басқа адамдарға жамандық көрсетпеулері және оларға жасалған әділетсіздікте шыдаудың дәрежесі жайлы.....	52
71 ТАРАУ Мойындаушылық және адамдарға қатысты жұмсақтық көрсету жайлы.....	52
72 ТАРАУ Көкіректік пен даңққұмарлыққа рұқсаттың жоқтығы жайлы.....	53
73 ТАРАУ Көркем мінезділік жайлы.....	55
74 ТАРАУ Жуастық, сабырлық және мейірбандық жайлы.....	56
75 ТАРАУ Кешірімділік және надандардан (білместерден) ашақтау жайлы.....	57
76 ТАРАУ (Қолайсыздыққа), реніштерге төзу жайлы.....	58
77 ТАРАУ Аллаһтың шегінен шығушыларға ашулану және Аллаһ Тағаланың дінінде көмек көрсету жайлы.....	58

Аударушыдан: Аллаһтан басқа құдай жоқ және Мухаммад Аллаһтың құлы әрі елшісі, деп куәлік беремін. Ұлы Аллаһтан, осы кітапты құрастырушы ан-Науауидің, оның ата-аналарының, оның ұстаздарының және осы кітапті сіздің қолыңызға жеткізуге үлесін қосқан әр-бір мұсылманның күнәлерін кешіріп, Өзінің Жәन्नәтіна кіргізуін және Өзінің Тозағы мен қабір азабынан құтқаруын сұраймын. Соңғы Пайғамбар Мухаммадқа, оның жанұясы мен сахабаларына және оның артынан ерген

қияметке дейінгі бүкіл үмметіне Аллаһтың игілігі
мен сәлемі болсын! **Аллаһ Ұлы!**

Ассаламу алейкум уарахматуллаһи уабаракатуһ!